

T.C.

İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ

SURİYELİ SİĞINMACILARIN BAKIŞ AÇISIYLA TÜRK TOPLUMUNDA

SURİYELİ SİĞINMACILARA

YÖNELİK ALGISAL TEHDİTLER

MUHAMMED ERDOĞAN

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN: DR. İBRAHİM KARATAŞ

İSTANBUL - TEMMUZ 2021

T.C.

**İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MUHAMMED ERDOĞAN
(192105514)**

**SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

DANIŞMAN: DR. İBRAHİM KARATAŞ

İSTANBUL - TEMMUZ 2021

İNTİHAL SAYFASI

muhammed erdoğan tez

ORJİNALLİK RAPORU

%**16**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**16**

İNTERNET KAYNAKLARI

%**5**

YAYINLAR

%**9**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

acikbilim.yok.gov.tr

İnternet Kaynağı

%**7**

2

dergipark.org.tr

İnternet Kaynağı

%**1**

3

Submitted to The Scientific & Technological
Research Council of Turkey (TUBITAK)

Öğrenci Ödevi

%**1**

4

abakus.inonu.edu.tr

İnternet Kaynağı

%**1**

5

www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080

İnternet Kaynağı

%**1**

6

www.scribd.com

İnternet Kaynağı

<%**1**

7

Submitted to Selçuk Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<%**1**

8

kayes.ksu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<%**1**

9

www.kartepezirvesi.com

İnternet Kaynağı

<%**1**

ÖZET

Suriyeli Sığınmacıların Bakış Açısıyla Türk Toplumunda Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısal Tehditler

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Programı

DANIŞMAN: DR. İBRAHİM KARATAŞ

2021

İnsanlık tarihi incelendiğinde, insanların bazı durumlarda kendi istekleriyle, bazı durumlarda ise zorunlu olarak göç etmek durumunda kaldıkları gözlemlenmiştir. Göç hareketlerinin toplumun yapısı üzerindeki etkisi incelendiğinde, birçok değişimi beraberinde getirmiş olduğu gözlemlenmiştir. Arap Baharı, Ortadoğu coğrafyasındaki en son değişim teşebbüsüdür. Bu değişim halen devam etmekte olup günümüzde asli amacına ulaşamadığı söylenebilir. Arap Baharı ile başlayan süreçte Ortadoğu ülkelerinden Suriye'deki iç savaş ile Suriyeli birçok insan kendi ülkelerinden göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu göç, dünya tarihinin en büyük ve zorunlu hale gelen iç ve dış göç hareketliliğini beraberinde getirmiştir. Türkiye, Suriye'nin sınır komşusudur. Bu iki ülke arasındaki ortak bir kültürel mirasın da etkisiyle bölgede yaşanan göç hareketliliğinden en çok etkilenen ve Suriye'den en çok sayıda göç alan ülke Türkiye olmuştur. Suriye halkı, Avrupa ülkelerine geçiş yapmak için Türkiye'den geçmektedir ve Türkiye'yi köprü olarak kullanmaktadır. Arap Baharı'nın uzantısı olan Suriye Krizi ve ardından Türkiye'ye yaşanan göç kısa vadede ciddi problemler oluşturmamıştır. Fakat sayısal olarak büyük ölçekte olan bu göç, orta ve uzun vadede Türkiye'de siyasi, ekonomik, sosyal ve güvenlik temelli meseleler ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma, göç olgusu temelinde Arap Baharı sürecinde meydana gelen Suriye Krizi ve bu krizden etkilenen Türk toplumunun Suriyelilere karşı negatif tutumlarına sebep olan; kültürel, sosyal, ahlaki, ekonomi, güvenlik ve altyapı hizmetleri gibi konuları incelemektedir. Ayrıca demografik verileri çıkarılan bazı Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye sığınma sürecinde karşılaştığı zorluklar ve karşılanma biçimleri araştırılmıştır. Veriler ışığında Suriyeli sığınmacıların Türk toplumuyla olan sosyolojik uyumu irdelenmiş ve ülkede kalma istekleri sorgulanmıştır. Son olarak Türk Devleti'nin Suriye Krizi ve meydana getirdiği göç dalgası konusunda ileriye dönük olası politikalarına dair analizler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Arap Baharı, Suriye Krizi, Orta Doğu, İç Savaş

ABSTRACT

Perceptual Threats to Syrian Refugees in Turkish Society From the Perspective of Syrian Refugees

Department: Political Science and International Relations Program

Advisor: DR. İBRAHİM KARATAŞ

2021

When the history of humanity is examined, it can be observed that while in some cases people had to migrate voluntarily, in some other cases they had to migrate due to compelling reasons. When the impact of migration on the structure of the hosting societies is examined, it can be seen that migration has brought many changes to this structure. The Arab Spring is a good case of how migrants threatened the nature of societies both in the Middle Eastern and other countries. The unwanted transforming aspect of migration is continuing and has not reached its final form today. With the eruption of the Arab Spring that caused the Syrian civil war, many Syrian people had to leave their countries for their safety. As a result of Syrians' migration, the largest migration in the world history was witnessed. Turkey is Syria's border neighbor. Besides neighborhood, since there is a common cultural heritage between Turkey and Syria, the former was affected the most by the influx of the Syrian people. Syrians also crossed through Turkey to reach European countries. The Syrian Crisis, which is an extension of the Arab Spring, and the migration to Turkey did not create serious problems in the beginning. However, it caused political, economic, social and security troubles in Turkey in the course of time. This study analyzes the phenomenon of migration, the Arab Spring, the Syrian civil war, and the negative attitudes of the Turkish society towards Syrians. It examines issues from such perspectives as cultural, social, moral, economic, security and defense. In addition, the demographic figures of Syrian refugees are examined and the difficulties they faced while taking refuge in Turkey and the way they were met by Turkish society are elucidated. Based on the data, the sociological harmony between Syrian refugees and Turkish society is examined and their desire to stay in Turkey is questioned via a self-conducted poll. Finally, analyzes were made regarding the possible future policies of the Turkish State concerning the Syrian Crisis and the refugee influx it caused.

Keywords: Migration, Arab Spring, Syrian Crisis, Middle Eastern, Civil War

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
TABLO LİSTESİ	VII
ŞEKİL ve GRAFİK LİSTESİ	VIII
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi ve Yöntemi	3
2. BÖLÜM: GÖÇ OLGUSU.....	6
2.1 Göçün Tanımı.....	6
2.1.1 Göçmen.....	8
2.1.2 Sığınmacı.....	9
2.1.3 Mülteci.....	10
2.2 Göç Türleri.....	11
2.2.1 Gönüllü Göç ve Zorunlu Göç.....	11
2.2.2 Düzenli Göç ve Düzensiz Göç.....	12
2.2.3 Geçici Dönemli Göç ve Kalıcı Dönemli Göç.....	12
2.2.4 Bireysel Göç ve Kitleli Göç.....	12
2.2.5 İç ve Dış Göç.....	13
2.3 Göçlerin Nedenleri ve Sonuçları.....	14
2.3.1 Doğal Sebepler.....	15
2.3.2 Siyasal Sebepler.....	16
2.3.3 Ekonomik Sebepler.....	17
2.4 Uluslararası Göç Mevzuatı.....	19
2.4.1 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.....	20
2.4.2 1951 Yılında İmzalanan Cenevre Sözleşmesi (Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme)	21
2.4.3 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü.....	23
2.5 Ulusal Göç Mevzuatı.....	24
3. BÖLÜM: ARAP BAHARI VE SURİYE KRİZİ.....	30
3.1 Arap Baharının Doğuşu ve Etkileri.....	30

3.2. Arap Baharının ve Suriye Üzerindeki Etkileri.....	34
3.3. Suriye Krizinde Küresel ve Bölgesel Aktörlerin Suriye Üzerindeki Rolü	39
3.3.1. Küresel Aktörler.....	39
3.3.1.1. Amerika Birleşik Devletleri’nin Rolü.....	39
3.3.1.2. Avrupa Birliği’nin Rolü.....	42
3.3.1.3. Rusya ve Çin’in Rolü.....	45
3.3.2. Bölgesel Aktörler.....	50
3.3.2.1. İran’ın Rolü.....	50
3.3.2.2. İsrail’in Rolü.....	54
3.3.2.3 Türkiye’nin Rolü.....	56
3.3.2.4 İslam İşbirliği Teşkilatı’nın Rolü.....	58
4. BÖLÜM: TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ SIĞINMACILAR.....	60
4.1 Sığınmacıların Türkiye'ye Göç Etmelerinin Nedenleri.....	60
4.1.1 Türk Devletinin Sığınmacılara Karşı Tutumu.....	60
4.1.2 Türk Halkının Sığınmacılara Karşı Tutumu.....	62
4.2 Sığınmacıların Türkiye'ye Göç Etmesi Türk Toplumunu ve Siyaseti Nasıl Etkiledi.....	65
5. ARAŞTIRMA.....	67
5.1. Türkiye’de Bulunan Suriyeli Mültecilerin Demografik Yapısı.....	67
5.2. Türkiye’ye Gelen Suriyeli Mültecilerin İlk Düşünceleri ve Yaşadıkları Toplumsal Zorluklar.....	78
5.2.1 Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Yaşadıkları Problemler.....	82
5.3. Suriyeli Mültecilerin ve Türk Toplumunun Birbiri ile Uyumunu ve Dayanışması.....	84
5.4. Suriyeli Mültecilerin Başka Ülkelere Göç Etmeleri veya Yurtlarına Geri Dönmeleri.....	87
6. SONUÇ.....	92
7. KAYNAKÇA.....	96

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Yaş ve Eğitim Durumlarına Göre Ankete Katılan Sığınmacıların Dağılımı	70
Tablo 2: Katılımcıların Kendi Cinsiyet Grupları İçerisinde Yaş ve Eğitim Dağılımları	71
Tablo 3: Katılımcıların Aile Büyüklükleri ve Birlikte Göç Ettiği İnsan Sayısı.....	71
Tablo 4: Katılımcıların Kendi İşlerinde Çalışma Durumlarının Yaş Aralığına ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	72
Tablo 5: Katılımcıların Kendi İşlerinde Çalışma Durumlarının Eğitim Durumuna ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	72
Tablo 6: Katılımcıların Gelir Durumlarının Yaş Aralığına ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	74
Tablo 7: Katılımcıların Gelir Durumlarının Eğitim Durumuna ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	74
Tablo 8: Katılımcıların Vergi Ödeme Durumlarının Dağılımı.....	77
Tablo 9: Katılımcıların Türkiye'ye Gelirken Olumsuz Düşüncelerinin Olup Olmadı Dağılımı.....	78
Tablo 10: Türk Toplumunun Hoş Karşılıyıp Karşılamadığı Düşüncesinin Dağılımı	79
Tablo 11: Türk Toplumunun Yaklaşımının Değiştiğini Düşünenlerin Dağılımı.....	80

ŞEKİL VE GRAFİK LİSTESİ

Şekil 1 [Grafik: TRT Haber-Bedra Nur Aygün].....	51
Grafik 1: Suriyeli Mültecilerin Ülkelere Göre Dağılımı Oranları (2018).....	67
Grafik 2: Suriyeli Mültecilerin Ülkelere Göre Dağılımı Oranları (2021).....	68
Grafik 3: 2011-2018 Yılları Arasında Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler.....	69
Grafik 4: Katılımcıların Türk Devleti’nden Aldığı Yardımların Dağılımı.....	76
Grafik 5: Katılımcıların Türk Toplumı Problem Yaşama Durumlarının Dağılımı...	82
Grafik 6: Katılımcıların Ayrımcılık Yaşama Durumlarının Dağılımı.....	83
Grafik 7: Türklerden Yardım Alan Katılımcıların Dağılımı.....	85
Grafik 8: “Türk Toplumı ile Bir Arada Bulunmaktan Memnun Musunuz?” Sorusunun Cevap Dağılımları.....	85
Grafik 9: “Sizce Türk toplumu da sizinle bir arada bulunmaktan memnun mudur?” Sorusunun Cevap Dağılımları.....	86
Grafik 10: “Türklerin yoğun olduğu yerlerde kendinizi rahat hissediyor musunuz?” Sorusunun Cevap Dağılımları.....	87
Grafik 11: “Türkiye’den başka bir ülkeye göç eden tanıdıklarınız var mı?” Sorusunun Cevap Dağılımları.....	89
Grafik 12: “Türkiye’den başka bir ülkeye göç eden tanıdıklarınız var ise o ülkede yaşamaktan memnunlar mı?” Sorusunun Cevap Dağılımları.....	89
Grafik 13: “Türkiye’de kalıcı olarak yaşamaya devam etmeyi düşünüyor musunuz?” Sorusunun Cevap Dağılımları.....	90

1. GİRİŞ

İnsanlar yaşadıkları mekanla önemli bir bağ kurmaktadır. Göç, insan ile mekân arasındaki bağı zedeleyen önemli bir unsurdur. Bireyler ve toplumlar çeşitli sebepler yüzünden yaşadıkları coğrafyadan ayrılarak başka topraklara göç etmek durumunda kalabilmektedirler. Kişi ve toplum perspektifinden göç, mekânsal bir değişiklik anlamını taşımasının yanı sıra birey ve toplumun anlam ve değer algılarının da değişim geçirmesine sebep olmaktadır. (Özer, 2004: 11).

Türkiye sahip olduğu coğrafi konum bakımından oldukça önemli bir yerdedir. Bu sebeple tarih boyunca kitlesel biçimde oluşan sığınma hareketlerine ev sahipliği yapmış olup, milyonlarca göçmeni topraklarında ağırlamıştır. Aynı zamanda Türkiye, Asya ve Ortadoğu ülkeleri ile Avrupa ülkeleri arasında bir köprü durumundadır. Türkiye siyasi ve ekonomik gücü sebebiyle düzenli ve düzensiz göç almaya meyilli bir ülke haline gelmiş, yaşanan göç hareketleri sonucunda sosyo-kültürel, ekonomik ve demografik bakımlardan etkilenmiştir. (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021: 5–6).

Dünyanın birçok ülkesinde, birçok insan çeşitli sebeplerle doğup büyüdüğü ve yaşadığı toprakları terk etmek zorunda kalmıştır. Bu insanlar, göç ettikleri ülkelerde birçok değişikliklere sebep olmuşlardır. Sosyal, toplumsal, ekonomik ve kültürel sebepler bunların en başında gelmektedir. Bu değişiklikler olumsuz sonuçlar meydana getirirse de uygulanan etkili politikalar ile ülkeler adına fırsata dönüşebilmektedir.

Ekonomik nedenler, iç çatışmalar, insani krizler, politik istikrarsızlıklar, savaşlar, yoksulluk ve güvenlik kaygısı başta olmak üzere pek çok neden insanların bulundukları mekânları kitleler halinde terk etmelerine neden olmuştur. Tarihsel süreçte göç, 2000’li yıllarda da dünyanın önde gelen gündemlerinden biri olmaya devam etmiştir. Özellikle 2010 yılında Kuzey Afrika’da ortaya çıkan ve daha sonralarında ise Arap Baharı olarak ifade edilen süreç; dünyadaki birçok ülkede olduğu gibi, Türkiye’nin de içinde bulunduğu coğrafya başta olmak üzere dünyanın pek çok yerini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Dünyanın birçok yerinde göçe bağlı olarak büyük kentlerde hızlı bir nüfus artışı yaşanmıştır ve halen yaşanmaya devam etmektedir. Kentlerdeki hızlı nüfus artışı ekonomik alanda olduğu gibi sosyal, kültürel ve siyasal alanlarda da kutuplaşma ve gerilimin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Arap Baharının Suriye ayağı ise; diğer ülkelerden farklı bir seyir izlemiştir. Bu dönemde Suriye’de sınırları zorlayan bir şiddet sarmalı yaşanmış, iç savaş nedeniyle insanlar kendilerine güvenli bir bölge aramaya başlamış ve milyonlarca insan ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Bu insanların ülke dışına göç etmesi diğer komşu ülkelerin yanında Türkiye’yi de çok büyük ölçüde etkilemiştir. Sayıları çok fazla olan ve milyonlarla ifade edilen Suriyeli göçmenler, Türkiye sınırında yoğun bir kitlesel insan akını oluşturmuştur.

Suriyeli vatandaşların, ülkelerinde yaşamış olduğu iç savaş sonucunda göç etmek için tercih ettikleri ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Göçmenlerin, Türkiye üzerindeki etkilerine bakıldığında toplumsal alanda önemli etkiler oluşturduğu görülmektedir. Türk halkı ve göçmenlerin yani Suriyeli sığınmacıların arasında kültürel alışkanlıklar, dil, hayat tarzı, eğitim gibi birçok sebepten dolayı bazı sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu durumla beraber Suriyeli vatandaşlar, bazen yerel halk tarafından dışlanmış, bu durum da sığınmacıların Türkiye’ye alışma süresini geciktirmiştir.

Düzensiz göçler günümüzde hem dünyada hem de Türkiye’de en çok tartışılan konular arasında yer almaktadır. Zor şartlar altında bulunan, savaş ya da birçok zorluk sebebiyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan sığınmacıların durumu Türkiye geneli ele alındığında en çok Suriye örneği ile göze çarpmaktadır. Türkiye; başından beri Suriyelilere uyguladığı açık kapı politikası, geri göndermeme ilkesi ve geçici koruma statüleri kapsamında dünyada en çok mülteci barındıran ülke haline gelmiştir (Erdoğan, 2017: 144).

Dünyada birçok insan doğup büyüdüğü toprakları, yaşadığı ve hayatını geçirdiği ülkeyi bazı zorunlu sebeplerden terk etmek durumunda kalabilir. Suriye’de doğan, büyüyen ve yaşamını sürdüren birçok insan ülkede oluşan savaş, ekonomik problemler, siyasi istikrarsızlık sonucunda oluşan yaşadıkları huzursuzluk gibi birçok sebepten bulundukları yeri terk etmek durumunda kalmışlardır. Bu insanlar Türkiye başta olmak üzere dünyanın birçok yerine göç etmişlerdir. Göç eden sığınmacıların önce kendi ülkelerinde yaşadığı sorunları, sonrasında ise Türkiye’de yaşadıkları durumları ortaya koymak ve irdelemek için çalışmada bu konu ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'ye göç eden sığınmacıların yaşadıkları süreçleri inceleyerek dünyadaki göç hareketlerinin nedenlerini anlamaya katkı sunmaktır. Aynı zamanda sığınmacı haklarının korunması ve Türk vatandaşları ile sığınmacıların arasındaki problemlerin çözüm yollarının vurgulanması makalenin ana çerçevesini oluşturmaktadır.

1.1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi ve Yöntemi

Dünya üzerinde göçler; iç çatışmalar, insani krizler, politik istikrarsızlıklar, savaşlar, yoksulluk, ekonomik problemler ve güven duygusunun eksikliği gibi sebeplerden oluşabilmektedir. Tüm bu nedenlerin bir araya toplandığı Arap Baharı ve Suriye krizi sonrası bölgede yaşanan insanların topluluk halinde yaşadıkları yerleri terk etmeleri göç hareketlerinin bir örneğidir. Suriye'deki iç çatışmalar sonrasında Türkiye'ye göç eden sığınmacıların durumları, hakları ve Türk toplumuyla arasındaki ilişkiler bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Günümüzde göçmenlerin geçici veya kalıcı olarak yerleşmek üzere gittikleri ülkelerde çeşitli güçlüklerle karşılaştıkları bilinmektedir. Bu zorlukların başında kabul eden ülke toplumunda ortaya çıkan olumsuz algılar gelmektedir. Ancak, sosyal psikolojinin ve büyük ölçüde toplumsal iletişimin ana konularından olan algıların ölçülmesi zaman ve mekân boyutlarının yanında popüler kültürün ve siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlerden etkilenmektedir. O nedenle statik bir algı ölçümü yapmanın mümkün olmadığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, günümüzün egemen neoliberal ideolojisinden kaynaklanan popülist yaklaşımlar genellikle ana akım siyaset kurumunu ve dolaylı olarak da toplumdaki yüzeysel algı değerlerini tesiri altına almış bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle, göçmenler hakkındaki algıların ölçümünde pesimist bir sonuçla karşılaşmak kaçınılmaz olmaktadır. Ancak bu tespitlerin ne denli isabetli olduğu veya günlük akışkanlık içinde hangi hızla değişime uğrayacağı bilinmemektedir. Başka bir ifadeyle, medyada çıkan bir haber üzerinden yapılan algı araştırmasının “gerçek algıyı” (böyle bir algıdan söz edilebilirse) nasıl yansıttığı hususu müphemdir (Karabulut, 2014). Bir göçmenin işlediği bir suç veya toplumun ahlak normlarına aykırı bir davranışı göçmenlere karşı geniş bir reddiye olarak ortaya çıkabileceği gibi, başka bir zaman ve mekânda tam tersi bir davranış ise geniş sempati toplayacaktır. Bu durumda toptancı bir algı anlayışının doğru olamayacağı düşünülmektedir.

Öte yandan, göçmenlerin içinde yaşadıkları toplumda karşılaştıkları bazı sorunlarını çoğunluk toplumunun kabul düzeyindeki düşüklük ve olumsuz algılarla bağdaştırmaları da olağandır. Esasen kırılgan olan grup göçmenlerdir ve karşılaştıkları sorunlar onları daha da duyarlı kılmaktadır. Ancak salt onların üzerinden yapılan bir araştırma geldikleri toplumda oluşan algıları tam olarak yansıtmayacaktır. O nedenle olumlu veya olumsuzluk içeren kesin yargılara varmak mümkün değildir. Bunun için çoğunluk toplumunun algıları araştırmak için nitel ve nicel araştırma teknikleriyle derinlemesine araştırma yapmak gerekir. Bu bağlamda, bazı siyasetçilerin söylem ve davranışları ile medyaya yansıyan gözlem ve yorumlar algı tespitinde yanıltıcı olacaktır. Dolayısıyla iletişim organlarının içerik araştırması yöntemiyle incelenmesi de yeterli değildir. Esasen yukarıda belirtilen değişkenlik ve akışkanlık uzun süreli tespitleri büyük ölçüde olanaksız kılmaktadır. O nedenle bu çalışmada Türkiye’de toplumda var olduğu düşünülen olası algıların bizzat Suriyeli sığınmacıların bakış açılarından araştırılması yoluna gidilmiştir. Kabul eden toplumdaki algısal durumun tespiti daha geniş çaplı ve bir yüksek lisans tezinin kısıtlı sınırları içine sığmayacak bir araştırmayı gerektirmektedir.

Araştırmanın yöntemi veri toplama tekniği olarak dolaylı ve dolaysız yöntemdir. Buna bağlı olarak veri toplama tekniği kullanılmıştır. Önce dolaylı yöntem olarak alanla ilgili genel ve özel literatür taraması yapılmış; bilgiler hem yazılı kaynaklardan hem internet kaynaklarından –doğrulaması yapılarak- alınmıştır. Çalışmanın dolaysız yönteminde ise sınırlı bir sözlü tarih çalışması yapılarak konuyla ilgili olayları bizzat deneyimleyen, şu an Türkiye’de ikamet eden beş sığınmacıyla yapılan derinlemesine mülakat ve bunların da içinde olduğu 102 sığınmacıyla gerçekleştirilen anket çalışması sonucu elde edilen bilgilerden yararlanılmıştır. Araştırma genel olarak bir durum saptama araştırması olmasıyla birlikte, Türkiye’de yaşayan sığınmacıların toplum yapısı, sahip oldukları imkanlar ve Türk toplumuyla bir arada yaşama deneyimleri irdelenmiştir.

2. BÖLÜM: GÖÇ OLGUSU

2.1 Göç

Türk dili ve kültüründe göçün birçok anlamı vardır. Göçün halk arasında en yaygın karşılığı, bir topluluğun bir yerden başka bir yere ikamet etmek amaçlı yer değiştirmesi yani taşınma eylemi olarak bilinmektedir (Çakır, 2011, s. 129). Aynı zamanda göç, bir yerden başka bir yere ulaşmak için gerçekleştirilen harekete denilmektedir. İnsan topluluklarının bir yerden başka bir yere yerleşim amaçlı hareketlerine de kalıcı olan ya da yarı kalıcı olan yer değiştirmeler denilmektedir (Güneş, 2013, s. 1).

İnsanoğlu sosyal, dini, siyasal ve ekonomik problemlerden kurtulmak amacıyla bulundukları yerden, başka bir yere doğru göç adı verilen taşınma hareketini gerçekleştirmektedir. Göç, insanların veya insan gruplarının bir yerleşkeden başka bir yerleşkeye yani bölgeye gitmesi ve gittikleri bölgelere yerleşerek yaşamlarını burada sürdürmeye devam etmesi olarak açıklanabilmektedir. Ülke sınırları içinde olan yer değiştirmeye iç göç, ülkeler arası olan yer değiştirme hareketine ise dış göç yani uluslararası göç şeklinde ifade edilmektedir (Çakır, 2011, s. 210). Göç, tarihin her döneminde oldukça büyük bir öneme sahip olup, geçici ya da kalıcı olan insan hareketliliği olduğu bilinmektedir (Unutulmaz, 2012, s. 136).

Göç aynı zamanda bir nüfus hareketidir. Bir yerden başka bir yere, başka bir toprağa ve kültüre yerleşmek anlamına da gelmektedir. Ayrıca göç hareketi göçmenlerde psikolojik ve biyolojik bazı tesirler bırakmaktadır. Göç, ortam ve geleneksel kültür arasında köprü görevini üstlenmiş olup, kültürün yapıtaşlarını yerinden oynatır ve farklı değerler ortaya çıkarmaktadır (Balcıoğlu, 2007, s. 58).

Sosyal bir hareketlilik olan göç, sosyoloji ve bireylerle ilgilidir. Aynı zamanda bazı yönlerden turizme benzetilmektedir. Ancak göç, turizm sektöründe sayılmayacak bir olgu durumundadır. Turizmde gezme, eğlenme, ekonomik ve sosyal faaliyet gibi yer değiştirme hareketlerinin kısa süreli olması söz konusudur. Göç eden insanlardaki durum ise, kalıcı olarak başka bir yere yerleşme ve hayatlarını orada devam ettirme durumu söz konusu olup, bu nüfus hareketliliği aynı zamanda yerleşme amacı taşımaktadır. Sanayi devrimiyle birlikte kırsal yerleşim bölgelerinden, şehirlere doğru başlayan yer değiştirme durumu kentleşmeyi beraberinde getirmiş olup, bu süreçle

birlikte sınıf değiştirmiştir (Kaypak, 2014, s.128). İnsanların daha iyi bir yaşam sürdürme mücadelesi ve bu mücadeledeki hareketleri her zaman oldukça büyük öneme sahiptir (Aksoy, 2012, s. 292-293).

Göç, tarihe bakıldığında çok eski bir kavram olup, son zamanlarda hızını arttırmaya başlamıştır. Ülkelerin kendi aralarında oluşan ekonomik problemlerin ve sosyal farklılıkların artış göstermeye başlaması bu durumun temeli olarak gösterilmektedir. Küreselleşmenin artmasıyla göç hareketinin yapısının değişmiş olması durumu, ülkelerdeki hızla artan nüfusnedeni olarak ifade edilebilmektedir. Tarihsel sürece bakıldığında göç durumu zamanla değişikliklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Başlarda iklim koşulları, kıtlık, açlık, politik istikrarsızlık, ekonomik ve en önemlisi savaş gibi sebepler göçün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Son zamanlarda ise; sanayileşme, eğitim, kültürel ve dini gerekçeler göç hareketlerini şekillendirmiştir (Akıncı vd. 2015, s. 60–61).

Dünya üzerinde son yıllarda artan insani krizler, politik istikrarsızlıklar ve uzun süren savaşlar zorunlu göç hareketlerini ortaya çıkarmıştır. Bu göç hareketleri ise beraberinde olan mülteci akımlarını oluşturmuştur. Son yıllarda dünya genelinde başka bir ülkeye sığınma talebinde artış gözlenmiş ve göç hareketlerini ortaya çıkaran mültecilerin sayısında çok büyük oran artmıştır (Castles ve Miller, 2008).

Birleşmiş Milletler Nüfus Bürosu tarafından göç “*Kişinin köken yerinden başka bir yere giderek orada kalıcı yerleşmesi ve böylece ikamet yerinin değişmesi*” şeklinde tanımlanmaktadır (www.unhrc.org.tr, 2015). İnsanların yer değiştirme sonucunda meydana getirmiş olduğu nüfus hareketliliği, yer değiştirmenin nedeni ve yapısının nasıl olduğu bakılmaksızın göç olarak değerlendirilmektedir. Göç ile birlikte sosyal, ekonomik ve kültürel planlamaların değişmesi sonucunda, göç edenler kadar göçmenlerin göç ettikleri yerlerde ikamet eden insanların da etkilendiği görölmektedir (Danış, 2011, s.4). İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü göç kavramını, “*Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek*” olarak ifade etmektedir (www.goc.gov.tr, 2015).

Göç, günümüzdeki küreselleşme çağında insanların ve devletlerin üzerinde her zamankinden çok daha fazla etkiye sahiptir. Göçün ticaret ve kültürle iç içe olma durumu, topluluklara oldukça büyük yararlar sağlamaktadır (IOM, 2017:1). Ülkemiz

dünyanın birçok yerinden göç almaktadır. Bu göçler etnik ve mezhep bakımından yeni yerleşim yerleri oluşturup, aynı zamanda da oluşabilecek birçok riski ortaya çıkarmaktadır (Sönmez, 2016).

Bilim dalları arasında bakıldığında, sosyolojik boyut göçün ne olduğuyla ilgili en detaylı bakıştır. Toplum çevresinde olmuş olan değişimler, dikkate alındığından bu sosyoloji bilim dalı tarafından yapılmaktadır (Gezgin, 1994, s. 13-16). Her bilim dalı göç konusunu kendi çizmiş olduğu sınırlar içinde ve kendine ait olan amaçlar doğrultusunda incelemektedir. Göç olgusu, yerleşim alanlarına ve sosyal imkanların var olduğu yerlere doğru hareket olarak tanımlanabilmektedir. Aynı zamanda göç olgusu, içeriğinde homojen bir yapı barındırmamaktadır. Bu sebeple sosyal yapı farklılıkları ortaya koymaktadır ve neden-sonuç ilişkisi içerisinde toplumların yaşamlarını şekillendirmektedir (Keser, 2011, s. 1).

2.1.1 Göçmen

Göçün en baştaki aktörü göçmendir. Göçmen, insanların zorunlu durumlarla karşılaşması sebebiyle kendi ikamet ettiği yerden ayrılarak, ülke sınırları içinde veya başka bir ülkeye yerleşmek ya da iş tutmak için yapılan hareketi gerçekleştiren kişilerdir (Aydın, 2015, s. 4). Göçmenler genellikle göçtükleri yerlerde daha iyi şartlarda yaşamlarını sürdürmek isterler. Bu sebeple, sağlık, eğitim, ekonomi, sosyal, siyasi gibi olumlu yaşam koşullarına oldukça büyük önem göstermektedirler (İpek, 2005, s. 17).

Başka bir deyişle göçmen, göç eden kişi anlamına gelmekte olup, kendileri veya ailelerinin gelecekte beklentilerini karşılamak, daha hür bir şekilde yaşamlarını devam ettirmek, maddi problemleri ya da sosyal durumlarını iyileştirmek amacıyla kendi ülkesi dışındaki ülkelere veya bölgelere göç eyleminde bulunan insan veya insan topluluğu şeklinde de açıklanmaktadır (Şimşek ve Kula, 2018: 6). Genellikle yurtdışına giden insanlar olarak da anılmaktadırlar. Göçmenler öğrenci, emekli, kadın, erkek, transit, mülteci, kaçak ve yüksek vasıflı göçmenler olarak çeşitlilik göstermektedir. (Danış, 2011, s. 8).

Göçmenler aynı zamanda vatandaşlıkları bulundukları ülkelerin koruması altında kalmaya devam etmektedirler. Yer değiştirme hareketi kendi hür iradeleri, arzu ve istekleriyle gerçekleşmektedir. Göç hareketlerinin çoğunluğu zorunlu göç olsa da

bu durum isteğe bağı göç olarak sınıflandırılmaktadır. Ülkeler göçmen politikalarına bağı bir şekilde kendi ülkelerine başvuruda bulunan göçmenlerin başvurularını kabul eder veya reddederler. Bu ülkelerin temel insani haklardan kaynaklanan herhangi bir sorumlulukları bulunmamakta olup, geçici göçmen işçiler, daimî oturma izni olanlar, mülteci ve sığınmacılar, yabancı turistler gibi göçmenleri birbirlerinden ayırmaktadırlar (İçduygu ve diğerleri, 2014, s. 27).

Aslında göçmenlik büyük sıkıntılara sebep olan bir sosyal durumdur. Göçmenler genellikle kendilerini kimlik krizine sürüklemekte olup, sebebi ise toplumda bir türlü bir yere oturtamadığı konumlarıdır. Göçmenler, göç ettikleri yeni toplumlarında yeterli donanımına sahip olmadıkları için iyi bir statü elde edebilmek adına oldukça geç kalmış durumdadırlar (Balcıoğlu, 2007, s. 84).

Göçmenler göç ettikleri ülkelerde birçok problemle karşı karşıya kalmaktadırlar. Göçmenlerin büyük bir çoğunluğu kendi ülkelerinde din, ırk, siyasi, milliyet gibi sebeplerden baskı altında kalmakta ve bazı durumlarda ise saldırıya uğramaktadırlar (Sallan Gül, 2001-2002). Göçmenler, göç ettiği sürede sadece kendileri ve yakınları olarak veya eşyalarıyla göç etmemektedirler. Yanlarında yeteneklerini, kültürlerini, yaşam tecrübelerini, dillerini, anılarını, düşüncelerini, zekalarını, hayallerini de beraberinde götürmektedirler (Görgün, 2017, s. 1321). Göçmenler göç durumunu gurbet ellerinde askerlik yapmaya benzetmektedirler. Onlar için geri dönmek oldukça zordur ve bu durumu hayal olarak görmektedirler. İkinci, üçüncü kuşaklar için ise istikbal tasavvurları farklı nitelikler taşımaktadır (Unat, 2006, s. 5).

2.1.2 Sığınmacı

Sığınmacı, mülteci olarak kabul edilmek için başvuru yapmış, fakat başvurusu sonuçlanmamış kişilere denilmektedir (Kara ve Korkut, 2010, s. 155). Sığınmacıların başvurusu kabul olursa, sığınmacılar mülteci konumuna geçiş yapmış olacaklardır. Sığınmacıların başvurusu kabul edilmemesi durumunda ise, kalmaları konusunda haklı bir nedenleri yoksa bulunan ülkeden ayrılması istenilebilmekte hatta sınır dışı edilebilmektedir (Çiçekli, 2007, s. 239). Sığınmacı kavramı, mülteci kavramıyla karıştırılabilmektedir. Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 1951 yılında yapılmış olan Cenevre sözleşmesinde yer alan kriterlere uygun olmayan kişilere sığınmacı

denilmektedir. Aynı zamanda sığınmacı, korunmak üzere sınırları aşan kimselerdir (Abadan-Unat, 2006, s. 359).

Göç konusu, I. ve II. Dünya Savaşları'ndan sonra ülkeler arasında sorun haline gelmekten çıkmıştır. Birleşmiş Milletler'in kurulmasından sonra ise uluslararası sosyal bir sorun haline gelmiştir. 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi, mültecilerin statüsüne ilişkin ekonomik, siyasal ve kültürel sorumluluklarını düzenleyen bir metindir. 1967 yılında bu metne ek bir protokol eklenmiştir. Bu iki belgeyi Türkiye de imzalamış ancak coğrafi durumundan dolayı ek protokol bölümünde taraf haline gelmiştir (Barkın, 2014, s. 336). Cenevre sözleşmesini kabul eden ülkeler mülteci statüsünü kazanmış olan insanlara hem oturma izni hem de çalışma izni vermişlerdir. Hatta vatandaşlık vermek gibi haklar da tanımaktadır. Uluslararası hukukta ise tüm dünya devletleri mültecilere koruma sağlama ve yaşadıkları problemlere çözüm bulma konusunda sorumlulukları bulunmaktadır. Uluslararası toplum için tüm sorumluluk Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne aittir (Yıldız, 2013, s. 144).

Cenevre sözleşmesine göre, mülteci olarak sayılabilmek için o kişinin siyasi düşünce, din, tabiiyet ve ırk gibi belirli bir toplumsal grubun içerisinde bulunması, zulme maruz kalacağından korkma, kendi ülkesinin yani vatandaşı olduğu ülkenin sınırlarının dışında olmak, vatansız olma veya kendi ülkesine korku sebebiyle dönememesi gibi ölçütlerden birine sahip olması yeterlidir. Ayrıca mülteci olarak sayılabilmesi için coğrafi bakımdan da uygun olması gerekir (Buz, 2008, s. 120).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, mültecilerin yasal durumlarını belirleyen diğer bir belgedir. Yabancıların ülkeye, kalmaları ve çıkmaları ile aynı zamanda koruma talep eden kişilere sağlanacak olan esasları belirleyen yasa Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yetki, görev, idare, sorumluluk gibi birtakım şeyleri de onarmaktadır (Çolakoğlu ve Gök, 2016, s. 643).

2.1.3 Mülteci

“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz

konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs(lar)'' mülteci olarak tanımlanabilmektedir (Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme, md.1).

Mültecilik hukuki bir statüdür ve insanların birtakım nedenlerden dolayı kendi ülkesi dışında başka bir ülkeye sığınma amacıyla başvuru yapması ve bu başvurusunun göç ettiği ülke tarafından kabul edilmiş olmasına denilmektedir. Bir insanın mülteci olarak kabul edilmesi için gitmek istediği yani mültecisi olmak istediği ülkeye iltica başvurusu yapması gerekmektedir.

2.2 Göç Türleri

Yapılan çalışmalara göre göç türlerini beş farklı grupta sınıflandırmak mümkündür. Göçler gereklilik konusuna göre, gönüllü göç ve zorunlu göç olarak sınıflandırılabilir. Yasal prosedür bakımından ise bu prosedüre uyup uymadıklarına göre, düzenli göç ve düzensiz göç; süre bakımından bakıldığında ise geçici dönemli göç ve kalıcı dönemli göç şeklinde isimlendirilebilir. Bunlara ek olarak göçmen yoğunluğu ele alınarak incelendiğinde ise, bireysel göç ve kitlesel göç; ülke sınırları göz önünde tutularak yapılan göçleri iç göç, ülke dışında olan göçleri ise dış göç olarak sınıflandırmak mümkündür.

2.2.1 Gönüllü Göç ve Zorunlu Göç

Gönüllü Göç, göçmenler tarafından isteğe bağlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Göçmenler, göç kararını kimsenin zorunluluğu olmadan bir dış faktörün zorlamasına maruz kalmadan, kendi istedikleri için yapmaktadırlar. Bireyin kendi iç dünyasında düşünüp, kendi isteğiyle başka bir şehre ya da ülkeye göç etme kararını kendileri vermektedirler (Özdemir, 2008, s. 20). Örnek olarak ise, turizm, uluslararası işçi göçleri ve uluslararası öğrenci değişimleri gönüllü göçlere örnektir.

Zorunlu göç ise gönüllü göçün tam tersidir. Zorunlu göçte bireyler siyasi baskı, savaş, doğal afetler, huzursuzluk, korku, iklim değişikliğinde yaşanan sorunlar gibi sebeplerden, kendi istekleri dışında, kendi ülkelerinden başka bir bölge veya ülkeye zorunlu olarak yer değiştirme hareketlerine denilmektedir (Tümertekin ve Özgüç, 2004, s. 236).

2.2.2 Düzenli Göç ve Düzensiz Göç

Düzenli göç kavramının ne olduğu, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda açıklanmaktadır. Yabancıların yasal yollarla ülkeye girişini, kalışını ve çıkışı anlamına gelmektedir (YUKK, 2013, s. 3). Göçün düzenli olabilmesi için, kalış şeklinin yasal olması gerekmekte olup, yalnızca yasal giriş arıyor olmak yetersiz olmaktadır.

Düzensiz göç ise, aynı zamanda prosedür dışı göç kavramı anlamına gelmektedir (YUKK, 2013: md. 3/I, 2). Düzensiz göçmen, bulunduğu ülkedeki vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi veya göç ettiği ülkeye yasa dışı yollardan girişi gibi nedenlerle gittiği ülkede hukuki statüden mahrum kalmış kişi olarak açıklanmaktadır. Diğer bir ifadeye göre göçmen, göç edilen devletin ikamet, vize, çalışma prosedürleri çerçevesinde olan kurallar dışında ülkeye yasa dışı olarak girip, bu ülkede yaşamakta ve hayatlarını devam ettirmekte olan şahıslara denilmektedir. Bu durumda göçmenlerin yaptıkları göç şekli düzensiz göç olarak ifade edilmektedir (YUKK, 2013: md. 3/I, 2).

2.2.3 Geçici Dönemli Göç ve Kalıcı Dönemli Göç

Geçici dönemli göç, insanları yaşamış oldukları ülkeden kısa dönemli olarak ayrılmaları durumuna denilmektedir (Mutluer, 2003, s. 10). Örnek vermek gerekirse; Doğu Karadeniz Bölgesine, Gürcistan vatandaşlarının mevsimlik işçi olarak birkaç ay tarım sektöründe çalışmak için gelmeleri ve işlerini tamamladıktan sonra kendi ülkelerine dönmeleri olarak belirtilebilir.

Kalıcı dönemli göç ise, insanların yaşadıkları ülkeden geri dönmek üzere ayrılıp, farklı bir ülkeye yerleşmelerine denilmektedir. Kalıcı dönemli göç, 'devamlı' veya 'kesin' göç olarak da tanımlanabilmektedir (Akbulut, 2008, s. 849). Bu duruma örnek olarak Çerkez göçü gösterilebilir. Çerkez Göçü, Çarlık Rusya'nın Kafkasya'yı işgal etmesi sonucunda oluşmuştur. 1864 yılında Büyük Sürgün'de Anadolu'ya gerçekleşen göçtür.

2.2.4 Bireysel Göç ve Kitlel Göç

Bireysel göç, insanların ekonomik, dini, siyasal, sosyal, kültürel birçok nedenden dolayı kendisi veya ailesiyle beraber doğup yaşadıkları topraklardan başka

bir ülkeye yaptıkları eyleme denilmektedir. Tek bir bireyin göç hareketi olarak algılanan bireysel g  , çekirdek aileyi de kapsamaktadır ( zdemir, 2008, s. 21).

G   olgusunun kitlesel g   olarak ifade edilebilmesi, kendi topraklarından başka bir ülkeye göç eden kişilerin sayıca yoğunluğuna bağlıdır ( zdemir, 2008, s. 21). Toplu g   yani kitlesel g  , aynı zamanda toplumların çeşitli nedenlerle toplu halde, ulaşım ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeye bağlı olarak yer değiştirmesine denilmektedir ( nd c , Erdoğan ve Işık, 2009, s. 170).  rnek olarak 19. yüzyılda ABD ve Amerika kıtalarına yapılan göçler kitlesel olan g  lerdir ( a layan, 2006, s. 82).

2.2.5    ve Dış G  

Bir ülkenin kendi sınırları içinde, bir bölgeden başka bir bölgeye gerçekleştirilen g   olayına yani nüfus hareketine i  g   denir (Sağlam, 2006, s. 34). G   hareketi için çekici olan faktörler şehirlerin gelişimi ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Kırsal alanda birçok itici faktör negatif etki yaratmaktadır. Bu sebeple birçok yer değiştirme olayına rastlanmakta olup, kırsal alanlara göre şehirler her zaman çekici bir konumda yer almaktadır ( nder, 1972, s. 77).

Kırdan gelecek olan nüfusun kent kültürüne adapte olmasına katkıda bulunan kesim kentli nüfusu oraya  ıkaranlardır. Köyden gelen nüfusun kentli hayata geçmesi ve model olması için, kentlile meye zorlanması önem taşımaktadır. Sonucunda ise, kentliler yani şehirliler her geçen gün k yl le mektedir (Balcıoğlu, 2007, s. 18).    g  , kentlerdeki sanayi ve hizmetlerin gelişme durumuna göre şekillenmektedir ve g   eden kişilerin konut, kentsel imkan, istihdam gibi olanaklardan yararlanmasına sebep olmuştur (Yıldırım, 2010, s. 9). Türkiye'de gerçekleşen i  g   yapısal olan bir değişim türüdür. Kırsal ve kentsel dengesizlik, ücret politikalarında olan fark, g   vermiş olan bölgelerin negatif şartları, g   alan bölgelerde ise oluşan pozitif şartlar gibi durumlar gün belirleyicileridir (Balcıoğlu, 2007, s. 37).

Dış g   ise, göç eden kişinin ülke dışına çıkararak yani ülke sınırlarını a arak uzun süreli veya devamlı şekilde gerçekleşen yer değişikliği hareketine denilmektedir. Dış g  , i  g  e göre daha uzun süreli ve devamlıdır. Dış gün nedenleri arasında siyasi nedenler başta olmak üzere, sosyal, ekonomik, ticari gibi nedenler bulunmaktadır ve dış g  te göç edenlerin sayısı oldukça fazladır (Nar, 2008).

Dış göç aynı zamanda uluslararası göç olarak da isimlendirilmektedir. Uluslararası göç bir insanın bireysel ya da ailesiyle birlikte kısa süreli, uzun süreli ya da süresiz ülke sınırlarından çıkması yani yer değiştirmesi şeklinde ifade edilmektedir (Tellal, 1994).

Göçmenler, amaçları doğrultusunda hedeflerini elde etmek adına, yeterince birikim yapma imkanı ve zamanı bulamazlarsa başarısız oldukları ifade edilebilir. Bu durum sonucunda göç ettikleri bölgede daha çok kalmaları sonucunu beraberinde getirmektedir. Birçok geçici göçmen eşlerini yanında götürmektedir. Fakat bu geçici göçmenler aynı zamanda göç ettikleri ülkelerde kendilerine eş bulup evlenebilmektedirler. Sonrasında ise çocukların doğumuyla yerleşimleri kalıcı hale dönüşmektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 42).

Göç edenlerin çoğu gelişmekte olan ülkeden, diğer bir gelişmekte olan ülkeye göç etmektedir. Göç edenlerin çoğunluğu gelişmekte olan ülkelerdendir ve gelişmiş olan ülkelere göç etme oranları gelişmekte olan ülkelere göre daha azdır. Güney – Güney göç akışlarına bakıldığında rakamsal olarak Güney – Kuzey akışlarına göre daha anlamlıdır (Faist, 2003, s. 25).

Göçler genellikle demografik, ekonomik, kültürel ve toplumsal yapıları değiştirebilmektedir. Bunun yanında ulusal kimliğin sorgulanmasına neden olan yeni bir kültürel farklılığı ortaya çıkarabilmektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 7).

2.3 Göçlerin Nedenleri ve Sonuçları

Dünyada nüfusun artmasıyla beraber birtakım kaynakların yetersiz kalması, açlık, ekonomik sorunlar, siyasi olaylar, doğal afetler, etnik sorunlar, güvenlik sorunları, dini ve toplumsal baskılar gibi birçok neden çok sayıda insanın doğup büyüdüğü ve hayatını devam ettirdiği yerlerden ayrılmasına neden olmuştur. Birçok insan doğup büyüdüğü ve hayatını devam ettirdiği bölgeyi yani ülkeyi daha iyi, daha mutlu ve huzurlu şartlarda yaşayabilmek adına gönüllü olarak ya da zorunlu olarak terk etmek durumunda kalmıştır (Castles ve Miller, 2008, s. 5).

Göçlerin nedenlerini ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal, dinsel nedenler ve doğal nedenler olarak gruplandırmak mümkündür. Göçlerin en belli başlı nedenleri ise üç farklı sınıfta gruplandırılabilir. Bunlar, afet kaynaklı olan doğal nedenler, ekonomik

sebepler ve siyasal sebeplerdir. Aynı zamanda, göçün gerçekleştirilmesi gönüllülük esasına da dayanmaktadır (Kaypak, 2014, s. 128). Ancak göç, insanların yaşadıkları çevre koşullarının kendi yaşamlarını çıkmaza sokmaya başladığında zorunluluk haline gelmekte, savaş ise bu duruma en belirgin en belirgin örnek olarak gösterilebilmektedir (Yüceşahin ve Özgür, 2006, s. 16).

2.3.1 Doğal Sebepler

Doğal nedenler, zorunlu göçün bir çeşididir. Doğal olan nedenleri kendi içerisinde üç gruba ayırmak mümkündür. Bunlar ise; çevresel değişiklikler (su baskını, ormansızlaşma, erozyon, hava kirliliği, çölleşme, su kirliliği), doğal felaketler (depremler, volkanlar, toprak kaymaları, seller) ve insan kaynaklı olan felaketler (radyoaktivite, sanayi kazaları) olarak belirtilebilir (Castles ve Miller, 2008, s. 146).

Bu sebeplerin hepsine ek olarak, çevrenin tahrip edilmesi, biyolojik savaş ve sınırlı kaynakların kullanımında ülkeler arasındaki çatışma hali durumları ilave edilebilir. Ülkelerin yaşam kaynaklarına sahip olmak için savaşmaları sonucu bu topraklarda hayatlarını devam ettirenler zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmışlardır (Stojanov, 2004, s. 3-4). Ülkeler tarafından yaşam kaynaklara sahip olabilmek için başlayan savaşlar siyasi istikrarsızlık, ulusal güvenlik ve bütünlüğün sarsılmasının yanında ekonomik krizleri de beraberinde getirmektedir. Tüm bu nedenler ve sonuçlar, bu bölgede hayatlarını devam ettiren insanların kendi topraklarını yani vatanlarını zorunlu olarak terk etmelerine neden olmaktadır.

“Küresel ısınma” ise bu süreci etkileyen diğer bir önemli faktördür. Küresel ısınma aynı zamanda çevresel olan göçün sebebini ve sonucunu oluşturmaktadır (Mutlu vd.,2015:86). Teknolojinin gelişmesi sonucunda insan nüfusunun artması ve küresel ısınma ile birlikte ülkelerin ekolojik ve ekonomik yapılarını etkilenmiş ve göçün doğal nedenlerinin temellerini oluşturmuştur. 1995 yılında yayınlanan bir rapora göre, o tarihte dünyada en az 25 milyon kadar çevresel sebeplere dayalı mülteci olduğu ifade edilmiştir. 2010 yılı itibarıyla ise bu sayının artan çevresel sorunlar yüzünden artacağı 200 milyon insanın yerinden olacağı ifade edilmiştir. Uzmanlar ise gelişen bu durumun ciddi sorunlara neden olacağını belirtmiş ve devletleri önlem almaları için uyarmıştır (Castles ve Miller, 2008, s. 146-147).

İnsan yoğunluğu nedeniyle zorunlu olarak yerinden edilen kişilerin göçmen statüsünde olup olmayacağı belirsiz olduğu gibi hangi haklara sahip olacağı da belirsizdir. Çevresel, ekolojik ve iklim mültecilerinin çoğunluğu ülke sınırları dışına çıkamamaktadır. Bu mülteciler ancak ülke içerisinde yer değiştirmektedir. Bu göçmenler ülke içerisindeki hareketlilik sonucunda göçmen olarak değil, sığınmacı olarak kabul edilmektedir. Uluslararası koruma hakkından yararlanamamalarının sebebi ise çevresel, ekolojik ve iklim gibi sebeplerden dolayı göç yaşandığı içindir. Bu sebeple ekolojik olan mültecilerin hukuki statüsü belirsizdir (Ziya, 2012, s. 237). 1951 tarihinde gerçekleşmiş olan Cenevre Sözleşmesi'nde iklim değişikliği, doğal afetler ve çevresel faktörler gibi birtakım doğal sebeplerin sonucu uluslararası sınırları geçerek zorunlu olarak göç etmek durumunda kalan insanları kapsayan bir mülteci tanımı yer almamaktadır. Bu çerçevede ekolojik mültecilere ulusal ve uluslararası düzeyde birtakım korumalar sağlanması için bazı çalışmalar başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Ekşi, 2016, s. 19).

2.3.2 Siyasi Sebepler

Günümüze bakıldığında özellikle toplu olan göç hareketinin en belirleyici faktörü siyasi sebeplerdir. İnsanlar doğup büyüdüğü ve hayatını geçirdiği, çatısı altında yaşadıkları devletlerde politik baskılara, ayrımcılığa, huzursuzluk ve mutsuzluğa ya da insan hakları ihlallerine tanık olduklarında, yaşamış oldukları yerleri terk eder ve mecburiyetten yeni bir yer arayışına girmek zorunda kalırlar. Yaşadığımız bu dönemde ise göçün çok fazla artış göstermesinin sebepleri iç çatışmalar ve savaş durumunun ortaya çıkarmış olduğu şiddet faktörüdür Fiziksel olan şiddetten, psikolojik olan şiddete kadar şiddetin her türüsüne sebep olan bu savaşlar ve iç çatışmalar insanları temel ve psikolojik ihtiyaçlarından uzak bırakmışlardır. Bu durum ise insanları psikolojik yıkıma uğratmaktadır (Çağlayan, 2011).

Siyasi olan göç ya da politik olan göç, belirli bir demografik bölgenin değişimi amaçları doğrultusunda gerçekleştirilebilir. Düşük nüfuslu veya tam tersi olan yoğun nüfuslu yapay alanlar yaratmak ise temel amaçlar arasında olabilmektedir. Bu bağlamda çıkarların önde tutulduğu politik olan göçler, kimliğine göre “devlet” veya “özel” olan kurumlar tarafından gerçekleştirilebilmektedir (Özyakışır, 2013, s. 19-20).

Göçün nedenlerine bakıldığında, göçün çeşitli başlıklar altında incelenmesi mümkün olmaktadır. Ekonomik nedenli olan göçler gönüllü göç kategorisindeyken; siyasi nedenli olan göçler ise zorunlu göç kategorisine girmektedir. Doğal nedenli göçler, daha çok iç göçün ortaya çıkmasına neden olurken dış göçün oluşmasına da ortam sağlayabilir. Bu gerekçelerle göç nedenleri, göç çeşitlerinin de belirleyicisi haline gelmiştir (Kara, 2015, s. 38).

Savaş, siyasi istikrarsızlık ve terör olayları sonucu bölge güvenliğinin zarar görmesiyle siyasal ve ekonomik istikrarsızlığın meydana gelmesi, politik göçlerin soğuk ve sevimsiz unsurlarını oluşturmaktadır. Ortadoğu ülkeleri olan Suriye, Irak, Afganistan gibi ülkelerde yaşanan iç savaş sonucunda bölgenin güvenliği son derece zarar görmüştür. Bu ülkelerde oldukça yoğunlaşan terör olayları, hem toplumsal hem de sosyal yapının bozulmasına ve bölgede bulunan halkın daha güvenli yerler arayarak bu yerlere göç etmesine sebep olmuştur. İnsanlar 2000 yılı sonrasında yaşanan göçlerde “daha iyi yerlerde ve daha iyi imkânlarla yaşama umuduyla değil; sadece yaşamlarını sürdürme yani hayatta kalabilme umuduyla” göç hareketlerinde bulunmaya başlamışlardır. Uluslararası alanda yaşanan hem askeri hem de siyasal gelişmeler, politik olan sebeplere dayanan göçlere yön vermiştir. Bu durum ise göçün niteliğinde birçok değişim türüne sebep olmuştur.

2.3.2 Ekonomik Sebepler

Uluslararası göç hareketliliğinde İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra büyük bir artış yaşanmış ve bu artışın en önemli nedeni de ekonomi olmuştur. 1945-1970 yılları arasında, gelişmiş olan ülkelerde büyük sermayelerin tek ve ana hedefi, yatırımın çok fazla yoğunlaşması ve üretimin günden güne genişlemesidir. Az gelişmiş ülkelere olan; Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Avustralya’nın hızla genişlemiş olan bölgelerine çok sayıda göçmen işçi getirilmiştir. Petrol Krizi 1973 yılında yaşanmış olup, bu sürecin durgun geçmesine neden olmuştur. Bu durağanlık, birçok yeni endüstriyel bölgeye öz kaynak yatırımı yapılmasına zemin oluşturmuş, ticaret merkezlerinin hızlı bir şekilde değişmesine ve yeni teknoloji hareketlerine ortam hazırlamıştır. 1980 ve 1990 yıllarında başlayan uluslararası göç hareketliliğinin ikinci aşamasında hem birçok ülkeden göç alan hem de kendi ülkesinden diğer ülkelere göç veren devletleri etkisi altına almış karmakarışık bir yapı ortaya çıkmıştır (Castles ve Miller, 2008, s. 95).

Kırsal olan birçok kesimde yaşayan insanlar tarafından temel sorunu, iş imkânlarının yeterli düzeyde olmaması nedeniyle iş bulamamaları ve bunun sonucunda da insanların işsiz kalmalarıdır. Bu durum o bölgelerin sosyo-ekonomik şartlarını da olumsuz olarak etkilemektedir. İş bulup sonrasında çok daha iyi bir sosyo-kültürel yaşantıya sahip olmak ve daha fazla gelir elde edebilmek adına kendi bireysel kararlarıyla göç eden insanlar, bu insanlardan da öncelikli olarak kırsal bölgelerde yaşamlarını devam ettiren gençler, kentlere yani şehirlere olan hızlı göç hareketlerinin en baş ve en temel sebebini ortaya çıkarmaktadır (Murat, 1996, s. 319).

Ülkelerin öncelikleri dikkate alındığında, göç hareketlerini ortaya çıkaran birçok nedenden bahsetmek mümkündür. *“Bununla birlikte genel anlamda iç göç olgusu; ekonomik, sosyal, kültürel, coğrafi, demografik, siyasi vb. nedenler dolayısıyla ortaya çıkmaktadır. Bu tespitler Türkiye için de geçerlidir, insanların büyük bir kısmı için göç etmenin altında yatan temel sebep ekonomik nedenlerdir. Bireysel ve bölgesel anlamda gelir dengesizlikleri sürecin en önemli nedenini oluşturmaktadır.”* (Yamak ve Yamak, 1999, s. 23-24).

Ekonomik sebepler, insan ve topluluk üzerindeki sonuçlar olarak ortaya çıkabileceği gibi, bazen de bu durum toplumun enflasyon, ödemeler bilançosu, istihdam, büyüme oranları gibi birçok makroekonomik durumlarına bağlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Göç edenler arasında iş bulmak ve işçi olmak amacıyla kendilerinin bulunduğu bölgeyi değiştiren kimselerin göç etmelerinin temelinde ekonomik sebepler olduğu görülmektedir (Arslan, 2001, s. 152). Birleşmiş Milletler (BM) Uluslararası Göç Örgütü’nün 2020 yılında yayımlamış olduğu rapora göre, 272 milyon göçmen arasında, 164 milyonunun göçmen işçi olarak kabul edildiği belirtilmiştir. Bu sürece bakıldığında göçün kaynağı olan ülke, geçiş yolu üzerinde olan ülke yani transit ülke ve hedef/varış bölgesinde bulunmaktadır.

Hedef bölgesinde olan ülkelerdeki iş gücü şartlarını olumlu olarak arttıranlar aile birleşimi yoluyla da göçler yaşamaktadır. Emek göçü veya bunun yanında göçmen işçi olarak değerlendireceğimiz grup, hedef olan ülkelerde sosyo-ekonomik şartları daha az gelişmiş olan bölgelerde yaşamaktadır. Kültür çatışmaları ve toplumsal uyumda ortaya çıkan birçok sorun ekonomik nedenlere bağlı olan göçün sosyal boyutlu sonuçlarını ortaya çıkarmaktadır.

2.4 Uluslararası Göç Mevzuatı

Tarih boyunca gerçekleşen bireysel ve kitlesel göç hareketlerine bakıldığında pek çok etkenin var olduğu görülmektedir. Bu etkenler genel olarak doğal kaynaklara ulaşma isteğini bardındırmaktadır. Bunun devamında ise insanların daha iyi iklim şartlarında yaşama isteği, siyasi olan birtakım kaygılar, savaş ve huzursuzluk ortamından kurtulma, etnik ya da dini ayrımlar etken olmaktadır. Bunlar hayati öneme sahip sebepler olup daha güzel bölgelerde yaşama ve daha iyi ekonomik şartlara sahip olma isteklerinin nedenini oluşturur. Bunların sonucunda ise göç olgusu ortaya çıkmaktadır.

M.Ö. 2000’li yıllarda, “sığınmacı” ve “mülteci” kavramları göçlerin doğal sonucu olarak, sınırların belirsiz olduğu ve modern devletlerin olmadığı dönemde ortaya çıkmıştır (Odman, 1995, s. 6). Modern anlamda ise Balkan Savaşları, 30 Yıl Savaşları, I. ve II. Dünya Savaşları ile dünyadaki ülkeler, kitlesel olarak sığınmacı ve mülteci hareketleriyle karşılaşmıştır. Bu acı göç tecrübeleri sonucunda ise Uluslararası göç mevzuatı ortaya çıkmıştır.

Göç hareketlerinin sonucunda gönüllü veya zorunlu olarak yer değiştiren kişilere mülteci denilmektedir. Mültecilik kavramı II. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası alanda gelişmiş ve hukuki boyut kazanmıştır. Savaş sırasında ve savaş sonrasında yaklaşık olarak 20 milyon insan göç ederek yaşadığı yeri, evini, şehrini, toprağını ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Göç esnasında ve göç sonrasında birçok insanlık dramı ve ölümler yaşanmıştır. Bu durumlar ise mültecilik kavramının uluslararası alanda hukuki bir boyut kazanmasına sebep olmuştur.

2.4.1 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi yani bildirgesinin kısaltımı (İHEB)'dir. 10 Aralık 1948 tarihinde İHEB, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BMGK) tarafından ilan edilmiş, 27 Mayıs 1949 tarihinde Türkiye tarafından Resmî Gazete'de yayımlanarak o tarihte yürürlüğe girmiştir. Bu beyanname ile ilk olarak hukuki boyut kazanan iltica ve mülteci kavramları olmuştur. II. Dünya Savaşı'nda yaşanan sorun ve sıkıntılar sonucunda insanlık dramlarına bir tepki olarak İHEB doğmuştur. Avrupa'da 20 milyondan çok daha fazla insan, II. Dünya Savaşı sırasında ulusal veya uluslararası sınırlar arasında sığınmak zorunda kalmışlardır. Bu durumun sonrasında yaşanan insanlık dramları Avrupa devletlerinin ortak fikirleriyle İHEB'in oluşumuna neden olmuştur (Birinci, 2017, s. 51).

Bu belgenin ana düşüncesi, tüm insanların doğumdan ölüme kadar geçen süreçte eşit olduğu ve insan haklarının bütün bu taraflarca korunması gerektiğidir. İHEB, 1999 yılında 298 dile çevrilmiştir. Bu beyanname dünyanın en çok dile çevrilen belgesi unvanıyla Guinness Rekorlar Kitabına girmiştir. 2009 yılında ise 370 dile çevrilerek kendi rekorunu kırmıştır. 2016 yılında çevrildiği toplam dil sayısı 500'ü geçmiştir. İHEB'in, 2020 yılının Eylül ayıyla birlikte birbirinden farklı toplam 524 çevirisi bulunmaktadır (OHCHR, 2020).

İnsan Hakları Beyannamesi'nin birinci maddesinde bütün insanların özgür bir yapıya sahip olduğu ve kendi hakları açısından eşit şekilde doğup büyüdüğü ve hayatını devam ettirdiği belirtilmiştir. Göç ile ilgili olarak beyannameye bakıldığında, on üçüncü maddesinde kişilerin kendi ülke sınırları içerisinde serbest olarak dolaşım hakkının ve oturma hakkının olması gerektiği belirtilmiştir. Bireyin istediği zaman kendi ülkesi dâhil olmak üzere o ülkeden ayrılıp, istediği zaman geri dönme hakkına sahip olduğu da ifade edilmiştir. On dördüncü maddesinde ise bir ülkede problem yaşayan ve zulüm altında olan bir bireyin, zulümden kurtulmak adına dünyanın başka bir ülkesine sığınma hakkına sahip olduğu açıklanmıştır. On beşinci maddeye bakıldığında ise, yurttaşlığın herkesin hakkı olduğu fikrine öncelik gösterilmiş olup, keyfi olarak hiçbir bireyin yurttaşlıktan çıkartılamayacağı konuları belirtilmiştir (İHEB, 1948).

İnsan Hakları Beyannamesi'nin on dördüncü maddesinde belirtilen bir ülkede sorunlar ve problemler yaşayan, zulüm altında bulunan bireylerin istedikleri gibi başka ülkelere sığınma hakkı, göç mevzuatının içinde yer almış olan iltica hakkını göstermesi- açısından önemlidir. Bu süreç, I. Dünya Savaşı ile başlayıp, II. Dünya Savaşı ile devam etmiştir. Bu sürecin sonunda bireyler, yaşadığı ve büyüdüğü kendi ülkesinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu durumun uluslararası sorun olması sebebiyle Milletler Cemiyeti bu konuyu önemli gündem maddelerinden biri haline getirmiştir. Devamında ise bu madde beyannamede yer almıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013, s. 1016).

1949 yılının Aralık ayında kurulan ve 1951 yılında çalışmalarına başlayan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), uluslararası mülteci hukukunun kurumsallaşmasını sağlamıştır.. Bugün dünya genelinde 16.000'den fazla çalışana sahip ve görev süresi üç yıl olarak belirlenmiş olan bu örgüt, 138 ülkede mültecileri korumaya, onlara yardım edip yeniden mültecilerin mutlu, huzurlu bir şekilde hayata kazandırılmasına çalışmaktadır (UNNHCR(a), 2020).

2.4.2 1951 Yılında İmzalanan Cenevre Sözleşmesi (Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme)

II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan insan hakları sorunları nedeniyle Cenevre sözleşmesinin tarihsel altyapısı oluşturulmuştur. Bu sözleşme savaş esnasında ve savaş sonrasında mülteci hukukunun önemini gündemde tutmuştur (Uzun, 2015, s. 109).

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, mülteci hakları ile ilgili ilk somut olan belgedir (Diab, 2017: 16), BMGK'nın 429 sayılı olan kararıyla 14 Aralık 1950 tarihinde kabul edilmiştir. Bu sözleşme 28 Temmuz 1951'de imzalanmış olup, 3 yıl sonra 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Oswald ve Schmelz, 2006: 10). Türkiye ise bu sözleşmeyi 24 Ağustos 1951 tarihinde imzalamıştır. 1961 yılında ise sözleşme onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir (Cenevre'de 28 Temmuz 1951 Tarihinde İmzalanmış Olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Kanun, 1961).

Bu sözleşmenin hazırlanma amacı mülteci sorununu ve rejimini, siyasi ve insani çözüm odaklı oluşturmaktır (Labman, 2010, s. 9-10). Sözleşmenin giriş kısmına

bakıldığında; mültecilerin hukuki durumlarının yeniden ve en baştan kontrol edilmesinin gerekliliği, mültecilere sağlanmış olan himayenin genişletilmesi, sığınma hakkı tanımış olan ülkelerin ağır yük altında kalmış olması ve bu sorunun çözümlenmesi için uluslararası iş birliğinin gerekliliği durumlarına değinilmektedir (Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme, 1951).

Sözleşmenin ikinci maddesine bakıldığında mülteci kavramına zaman sınırlaması konularak *“1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır.”* (Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme, 1951) şeklinde ifade edilmiştir. 1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylara, coğrafi bir ölçüt olarak imzacı olan taraflara coğrafi kısıtlamasız kabul etme seçeneği getirilmiştir. Türkiye ise bu sözleşmeye imza atarken sözleşmenin içeriğinde olan maddelerin *“Türkiye’de Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağladığı şeklinde”* yorumlanabileceği çekincesini koymuştur (Cenevre’de 28 Temmuz 1951 Tarihinde İmzalanmış Olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Kanun, 1961)

1951 sözleşmesinde en önemli husus, grup tanımlamasını değiştirmek, ırk, din, milliyet gibi faktörlerin göz ardı edilerek kapsamlı tanımlama yapmasıdır. Mülteci, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesinde, *“1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu, ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen”* (Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme, 1951) birey şeklinde tanımlanmış ve böylelikle hukuki bir statü kazanmıştır.

Sadece Avrupa'dan gelenler, Cenevre sözleşmesi ile mülteci olarak tanımlanmıştır. Bu sözleşmede ayrıca, mülteci durumunda olan insanların zulümden kaçtıkları yerlere yani ülkelere, geri gönderilmemesi ve mültecilerin sığınılan ülkelerde birçok hakka sahip olduklarını da vurgulanmıştır.

“1951 Cenevre Sözleşmesi” ve “1967 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol” ile Türkiye, coğrafi sınırlama konusundaki istisna ile mültecilik konusundaki sorumluluklarını kabul etmiş ve günümüzde Monako, Madagaskar, Kongo gibi ülkelerle birlikte kendine özgü zorunluluklarından dolayı bu istisnayı sürdürmektedir (Erdoğan, 2017, s. 17).

2.4.3. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü

1967 Protokolü mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin bir protokoldür. Bu protokol, 1951 yılında Cenevre Sözleşmesine atıflar yapmıştır. Aynı zamanda Cenevre sözleşmesinin devamı niteliğinde olan bir belgedir. BMGK tarafından 16.01.1966 tarihinde kabul edilmiş ve 02.10.1967 tarihinde ise bu protokol yürürlüğe girmiştir. Bu protokol 1951 tarihinde Cenevre Sözleşmesi'nde yer almış olan zaman ve coğrafi kısıtlamalar gibi mülteci sorunlarının karşısında yetersiz kalması sonucunda oluşmuştur (Çiçekli, 2009, s. 45).

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesindeki tarih kısıtlaması 1967 Protokolünün 1. maddesinin ikinci fıkrasıyla ortadan kaldırılmıştır. Bu fıkra: “2. *İş bu Protokol bakımından, bu maddenin 3. fıkrasının uygulanması hali dışında, "mülteci" terimi, Sözleşme'nin 1. maddesinin A 2 kısmında mevcut "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve"* ve *"söz konusu olaylar sonucunda"* ifadeleri metinden çıkarılmış addedilerek, Sözleşme'nin 1. maddesinde yer alan tanıma giren her şahıs anlamına gelecektir.” (Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü, 1966).

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesindeki coğrafi kısıtlama, 1967 tarihli Protokolün birinci maddesinin üçüncü fıkrasıyla ortadan kaldırılmıştır. Bu fıkra: “3. *İş bu Protokol, Sözleşme'ye Taraf Devletlerce, Sözleşme'nin madde 1 B (1) (a) hükmüne göre yapıları mevcut duyuruların, madde 1 B (2) çerçevesinde genişletilmedikçe, bu Protokol bakımından da geçerli olması koşuluyla, Taraf*

Devletler, işbu Protokolü, hiçbir coğrafi sınırlama yapılmaksızın uygulayacaklardır.”
(Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü, 1966).

Bu protokolün maddeleri incelendiğinde, coğrafi kısıtlamanın kaldırılma durumunun katı kuralları olmadığı benimsenmektedir. Zaman kısıtlaması ise oldukça fazla katı kurala bağlı olduğu görülmektedir. Coğrafi kısıtlama şartına imza atan devletler, kendilerinin istemeleri halinde 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinde coğrafi kısıtlama durumuna devam edeceklerdir. Türkiye ise 1967 protokolünü imzalamış ve tarih kısıtlamasını ortadan kaldırmıştır. Türkiye ancak coğrafi kısıtlamaya devam etmiş olup, sadece Avrupa’dan gelen sığınmacılara mülteci statüsünde davranacağını ifade etmiştir (Deniz, 2009: 190). Türkiye Cenevre Sözleşmesi’nde yer aldığı gibi komşu ülkelerden göç alma potansiyelinin yani kapasitesinin oldukça yüksek olması sebebiyle coğrafi kısıtlamaya devam etmiştir.

Bu protokol 1951 tarihli olan sözleşmenin devamı niteliğindedir. Aynı zamanda bu sözleşme ile mülteci sorunu küresel bir anlamda, insan haklarına saygılı olacak şekilde çözüm niteliğine kavuşturulmuştur. Unutulmaması gereken bir durum vardır. Bu protokole imza atmış olan bütün devletlerin amacı mülteci sorununu çözmek ve aynı zamanda, diğer devletlerle birlikte bu sorunu kontrol altına almaktır. Kontrol altına alınan bu sorun, kendi ülkeleri için tehdit durumu olmaktan çıkmaktadır.

Sonuç olarak bakıldığında, 1967 tarihli olan protokolün önemi ise, 1951 tarihinde olan sözleşmedeki zaman kıstasının kaldırılmasıdır. Sadece Avrupa’dan gelen sığınmacılar, mülteci sayılmıştır. Coğrafi çekince ise üye olan ülkeler tarafından kaldırılmıştır.

2.5 Ulusal Göç Mevzuatı

Türkiye, bilhassa doğudan batıya yapılan ve yapılacak olan göçlerin, güzergâhı konumundadır. Bu sebeple Türkiye, güvenlikçi bir göç politikası izlemek ve bu doğrultuda hareket etmek zorunda kalmıştır. Bu sebeple Türkiye, mülteci kabul politikasını coğrafi sınırlamaya göre düzenlemiştir ve sadece Avrupa’dan gelenleri mülteci olarak kabul etmiştir.

Türkiye, AB üyelik müzakereleri ve Cenevre Sözleşmesine taraf durumundadır. Bu durumun sonrasında ise günümüze en yakın olan göç mevzuatı

alışmaları 1990'lı yıllarda başlamıştır. Ayrıca göç mevzuatı alışmaları 1994 Yönetmeliğı olarak da bilinmektedir. 14.09.1994 yılında “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” kabul edilmiştir. Resmi Gazetede ise, 30.11.1994 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Bozbeyoğlu, 2015, s. 64-65).

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Protokole uygun bir şekilde, Türkiye topraklarını kullanıp başka ülkelere göç etmek ya da sığınmak isteyen yabancılar hakkında uygulanacak olan usul ve esaslar yönetmeliğın çıkış amacını ortaya koymaktadır (Resmi Gazete, 1994). Türkiye’nin doğu bölgesinde yaşanan terör olaylarının etkisiyle kara sınırlarının oldukça fazla hareketli olma durumu yönetmeliğın çıkmasında oldukça etkili olmuştur. Ayrıca bu durum, Türkiye’ye göç, sığınma yani iltica taleplerindeki artışa ve yürürlükte olan göç mevzuatının yetersiz kaldığını ortaya çıkarmıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013, s. 1025-1026).

1994 tarihli olan yönetmelikle Türkiye’ye düzenli göç veya düzensiz göçlerle gelen insanların veya toplumların sığınma talepleri doğrultusunda bu bölgelerin sınırlarında oluşabilecek nüfus hareketlerinde alınacak olan tedbirler, yabancıların bağı olacakları kurallar ile uygulamalar belirlenmiştir (Resmi Gazete, 1994).

16.01.2006 tarihinde olan “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” 1994 Yönetmeliğindeki eksiklikleri ortadan kaldırmak amacıyla çıkartılmıştır (Resmi Gazete, 2006).

1994 Yönetmeliğindeki eksik kalmış veya tamamlanmamış yönleri, 2006 tarihli olan Yönetmelikle birlikte tamamlanmıştır. Haklar uluslararası standartlara uygun olarak iyileştirilmiştir. Böylelikle prosedür daha basit hale getirilmiş ve süreç hızlandırılmıştır (Yıldız, 2019: 251). Ancak 2011 tarihinde ortaya çıkan Suriye krizi ile birlikte 2006 Yönetmeliğı de yetersiz kalmış, kısa sürede içinde yeni mevzuat yani yönetmelik çalışmaları başlamıştır (İçduygu, 2015, s. 9).

TBMM Genel Kurulu'nda 04.04.2013 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kabul edilmiştir. Bunun kanunun kabul edilme amacı; günümüzde halen geçerliliğini sürdüren, 2011 sonrası ortaya çıkmış olan göç krizini yönetmek ve küresel göçlere karşı uluslararası alanda belirli ölçüleri olan bir mevzuatla mücadele edebilmektir. 11.04.2013 tarihli ve 28615 sayılı olan Resmi Gazete'de yayımlanmış ve bu şekilde yürürlüğe girmiştir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile yabancıların Türkiye'ye girişlerinden çıkışlarına kadar geçen süreçte yapılacak her türlü işlem, koruma talebi Türkiye'den edildiğinde izlenecek olan yol açıklamıştır. Bu kanunun kapsamı yani sınırı; uluslararası koruma, yabancılarla ilgili olan uygulamalar ve vatandaşların kendi ülkelerindeki olumsuz olan şartlardan dolayı geri dönemeyip, çoğunluk halde Türkiye tarafından kabul edilen bireylere sağlanacak olan geçici koruma statüsündekilerdir (YUKK, 2013).

Kanunun 2. bölümünün 4. maddesinde geri gönderme yasağı vurgulanmıştır. Bu kanunun sınırı içinde Türkiye'ye sığınan bireyler işkence, ezme, kötü davranma gibi insanlıkla bağdaşmayan veya kişilerin onurunu kıran davranışlara tabi tutulamayacaktır. Bireylerin ırkı, görüşü, siyasi fikirleri, dini ve toplumsal kesimi itibarıyla kişinin canının veya özgürlüğünün tehdit altında bulunabileceği bir ülkeye ya da bölgeye geri gönderilme durumunun olmayacağı (YUKK, 2013: Madde 4) ifade edilmiştir.

Kanunun 3. kısmının 1. bölümünde ise tutulma kavramları, şartlı mülteci ile aynı zamanda uluslararası korumanın haricinde açıklanmıştır. Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeniyle, coğrafi istisna koşuluna devam edilip, mülteci kategorisinde değerlendirilmiştir. “Tabiiyeti, ırkı, dini, belli bir toplumsal gruba olan bağlılığı veya siyasi fikirleri aynı zamanda da düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından korkmasıyla vatandaşı bulunduğu ülke sınırlarının dışında bulunması veya söz konusu korku sebebiyle dönmek istemeyen vatansız kalan kişiye statü belirleme sonrasında mülteci statüsü verilir.” denmiştir (YUKK, 2013: Madde 61). Bir sonraki olan maddede ise şartlı mülteci kavramı açıklanmıştır.

Mülteci ve şartlı mülteci kavramları arasındaki fark coğrafi kıstastır. Bir farklı deyişle olayların meydana gelmiş olduğu yerdir (Çelikel ve Gelgel, 2014: 23). Avrupa ülkeleri dışında olan, herhangi bir ülke veya bölgede meydana gelen olaylar nedeniyle, mültecilik şartları göz önünde tutulduğunda bu kapsamda olan kişilere şartlı mültecilik

statüsü verilmekte olup, sözü edilen bireyler üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalabilme hakkına sahiplerdir (YUKK, 2013: Madde 62).

Kanunun 3. kısmının 4. bölümünde Suriyelilerin hakları yani “Geçici Koruma” statüsü açıklanmıştır. “Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak olan yönetmelikle; bireyler kendi ülkesinden ayrılmak için zorlanmış, yine bireylerin ayrılmış olduğu ülkeye geri dönemeyen, acil bir şekilde geçici olarak koruma bulmak sebebiyle kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya aynı şekilde kitlesel olarak sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilmektedir. Bu bireylerin Türkiye sınırlarına kabulü, Türkiye topraklarında kalışı, bireylerin tabi oldukları hak ve yükümlülükler, Türkiye sınırlarından çıkış yapma durumunda yapılacak işlemler, kitlesel olan hareketlere karşı alınacak önlemlerle ulusal kuruluşlar ve uluslararası kuruluşlar arasındaki iş birliği, merkez ve taşrada görev yapacakların yetkilerinin belirlenmesidir (YUKK, 2013: Madde 91).

13 Ekim 2014 tarihinde Suriyelilerin bağlı olduğu Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilmiştir. 29153 sayılı ve 22 Ekim 2014 tarihli olan Resmi Gazetede yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin ise amacı 1. maddesinde açıklanmıştır. “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemektir.” (GKY, 2014: Madde 1) denmiştir.

Türkiye’nin göç mevzuatına bakıldığında, bu mevzuat Avrupa Birliği’ne (AB) katılım sürecindeki etkisini ve yaşanmış olan Suriye kriziyle birlikte güncel halini almıştır. Göç mevzuatları dağınık ve kapsayıcı değildir. Bu mevzuatlar yürürlükten kaldırılmış olup, yabancı vatandaşlarla ilgili iş ve işlemler bir arada toplanmıştır. 6458 sayılı kanunun 103. maddesi ile birlikte “Göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye’ye giriş ve Türkiye’de kalışları, Türkiye’den çıkışları

ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur.” (GİGM(k), 2020). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü göç ile ilgili olan her türlü iş ve işlemleri yürütmektedir. Aynı zamanda bu müdürlük, Cumhurbaşkanınca belirlenecek olan göç politikalarını takip etmedir.

Geçici Koruma Yönetmeliği ile kendi ülkelerinden ayrılmaya zorlanmış, ülkelerinden zorunlu göç etmek durumunda kalmış bireyler geçici koruma statüsüne alınmıştır. Bu bireyler ile ilgili yapılacak olan işlemler vatandaşların Türkiye’ye girişlerinden itibaren sahip olacakları haklar ve yükümlülükler düzenlenmiştir. Bu duruma Suriyeli vatandaşlar örnek gösterilebilmektedir.

Geçici koruma kararının alınma durumu Geçici Koruma Yönetmeliği ile açıklanmıştır. Bu karar ilgili bakanlık tarafından tekliflerle birlikte Bakanlar Kurulu tarafından alınacağı belirtilmiştir. Alınacak olan geçici koruma kararı; kamu düzeni, milli güvenlik, kamu sağlığı ve kamu güvenliği tarafından sakıncalı olması gibi durumlarda Bakanlar Kurulu tarafından sınırlandırma konması ya da durdurulmasına karar verilebileceği durumunu belirtilmiştir (GKY, 2014: Madde 9-15). Geçici Koruma Yönetmeliğin 6. Bölümünde geçici koruma sağlanacak olan kişilere yönelik verilecek görevler detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Sağlık hizmetleri, Sağlık Bakanlığı’nın hem kontrolü hem de sorumluluğunda yürütülecektir. Hastalıklarla özellikle de bulaşıcı olan hastalıklarla ilgili her türlü önlem alınacaktır. Çocuklara aşı ve buna benzer uygulamalar yapılacaktır. Geçici koruma sağlanan kişilere sağlık merkezleri kurulabilecek aynı zamanda da sürekli hizmet verilebilecektir. Kurulacak olan sağlık merkezlerinde yeterli sayıda sağlık personeli ve aynı zamanda da araç bulunacaktır. Genel sağlık koşullarına uygun olarak, geçici barınma merkezleri işletilecektir. Geçici koruma sağlanan kişilerden acil sağlık hizmetlerinde ilaç ve tedavi ücreti aynı zamanda da hasta katılım payı alınmayacaktır (GKY, 2014: Madde 27).

Eğitim hizmetlerinde geçici koruma sağlanan kişiler Milli Eğitim Bakanlığı’nca kontrol edilecek ve aynı şekilde Milli Eğitim Bakanlığı’nın sorumluluğunda olacaktır. İlköğretim ve ortaöğretim faaliyetleri ise ilgili olan

bakanlıklarca sağlanacaktır. Dil, meslek ve diğer konularda talep olmasıyla birlikte yaş durumu göze önünde bulundurulmadan kurslar açılabilecektir. Suriyeli olan çocuklar okul öncesi eğitimden de yararlanacaklardır. Ön lisans, lisans ve yüksek eğitim faaliyetleri Yükseköğretim Kurulu Başkanlığınca yürütülecektir (GKY, 2014: Madde 28).

İş piyasasına erişim hizmetlerinin konuları ilgili olan bakanlığın görüşü tarafından, Bakanlar Kurulunca Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın teklifi ile belirlenecektir. Geçici koruma süresini çalışma izin süreleri de aşamayacaktır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından Bakanlar Kurulunun kararıyla birlikte belirlenecek sektörlerde çalışmak isteyenlere izin verilebilecektir (GKY, 2014: Madde 29).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulunun belirleyeceği esaslar tarafından sosyal yardım ve hizmetler yürütülecektir (GKY, 2014: Madde 30). Tercümanlık hizmetleri ise gerekli olan durumlarda ücretsiz olarak sağlanacaktır (GKY, 2014: Madde 31).

Türkiye'nin ulusal göç mevzuatı; beklenmeyen bir kriz durumunun hemen sonrasında hızlı bir şekilde çıkartılmıştır. Fakat buna rağmen birçok bakımdan uluslararası hukuka uygundur. Aynı zamanda da modern bir göç mevzuatı olmuştur. Bu kanunla uygulanan geçici uluslararası koruma statüsü hem uluslararası hukuka hem de Suriyelilere yönelik misafir yaklaşımına uygundur. (Dost, 2014, s. 65)

3. BÖLÜM: ARAP BAHARI VE SURİYE KRİZİ

3.1 Arap Baharı'nın Doğuşu ve Etkileri

“Arap Baharı” kavramı anonim bir kavramdır. Arap ülkelerindeki baskıcı, düzensiz, eşitlik kavramına önem gösterilmeyen, otoriter ve aynı zamanda da antidemokratik olan yönetimlere karşı tepki gösteren halk tarafından başlatılmıştır. Arap Baharı, bu halkın protesto gösterileri sonucunda, meydana gelmiş olan yönetim değişikliklerini ifade eden süreç olduğu bilinmektedir (Doğan ve Durgun, 2012, s. 62).

“Arap Baharı” 2010 yılında Tunus'ta başlayıp, 2011'de Suriye'ye sıçramıştır. Suriye halkı tarafından gerçekleştirilen protestolar, rejim güçleri tarafından bastırılmış olup büyük katliamlarla sonuçlanmıştır (Tunç, 2015). Bu şiddet ortamından kaçan birçok Suriyeli olmuştur. Bu Suriyeli vatandaşlar Amerika, Avrupa, Lübnan ve Türkiye gibi dünyanın çeşitli bölgelerine sığınmışlardır. (Syria Regional Refugee Response, 2016). Suriye savaşından kaçan sığınmacıların bir kısmı da AB ülkelerine sığınmıştır (Aktaş, 2018).

“Arap Baharı” tüm Orta Doğu'yu zamanla etkisi altına almıştır. Başlangıcına bakıldığında, Tunus'un Sidi Buzid kentinde, 2010 yılının Aralık ayında üniversite mezunu olan ve iş bulamadığı için seyyar satıcılık yapmak zorunda kalan Muhammed Bouazizi isimli bir gencin tezgahına el konulmuştur. Bunun sonucunda genç bu duruma karşı çıktığı için gözaltına alınarak işkence görmüştür. Genç sonrasında bu olaydan dolayı 17 Aralık 2010 tarihinde kendisini yakmıştır (Aktaş, 2012: 1). Bu olayın Orta Doğu ülkelerini ve Arap dünyasını oldukça derinden etkileyecek olayların en başı olduğu yıllar sonra anlaşılmıştır. Bouazizi'nin kendisini yakması üzerine özgürlük isteyen gençler ayaklanmıştır. Bu gençler sosyal medya platformları üzerinden koordine olarak oldukça büyük olan protesto gösterileri organize etmiş ve bu gösterileri tüm dünyaya duyurmuştur. Bu olay sonrasında protestolar ve eylemler Tunus'un diğer şehirlerine de sıçramış ve olaylar büyümeye başlamıştır. Bunun üzerine ekonomik, sosyal, kişisel hakların iyileştirileceği sözünü Tunus Cumhurbaşkanı Zeynel Abidin Bin Ali vermiştir. Verdiği sözle birlikte protestoların sona ermesini istemiştir. Gösterilerin durmaması üzerine bir sonraki seçimlerde ise aday olmayacağını dile getirmiştir. Fakat Cumhurbaşkanı Bin Ali'nin bu vaatleri ve sözleri gösterilerin sona ermesini sağlayamamıştır (Polat, 2016, s.138).

Arap Baharı ise bu olayla tetiklenmiştir. Tunus halkı olayın sonunda sokağa dökülmüştür. Sonucunda yönetimde bulunan Zeynel Abidin Bin Ali, 14 Ocak 2011 tarihinde ülkeyi terk etmiştir ve Suudi Arabistan'a sığınmıştır. Zeynel Abidin'in ülkeyi terk etmesiyle birlikte ilk olarak Tunus'ta iktidar değişmiş ve benzer gelişmeler Orta Doğu'daki diğer ülkeleri sıçramıştır (Boyras, 2015: 40). Tunus'ta yapılan seçimlerde iktidara çeşitli hükümetler gelmiştir. Fakat bu hükümetler de ülkede istikrarı sağlayamamıştır. 2019 yılına gelindiğinde ise Tunus'taki sorunlara çözüm halen bulunamamış ve sonucunda ise istikrarlı bir siyasi düzen kurulamamıştır (Polat, 2016, s. 138).

Arap Baharı, Tunus'ta başlamıştır. Daha fazla eşitlik, özgürlük, düzen ve refah talep eden insanların protesto gösterileri, diğer Arap ülkelerinin üzerine de sıçramıştır. Mısır'a sıçramış olan ve olayları başlatan gelişme, Halid Said isimli genç, uyuşturucu madde tacirlerinden rüşvet alırken Mısır polisinin çekilmiş fotoğraf ve videolarını internet ortamında paylaşması sonucunda polisler tarafından gözaltına alınmıştır. Burada uygulanan şiddet sonucunda ise bu genç ölmüştür. Mısır'da protesto gösterilerinin hız kazanması, Said'in öldürülmesi üzerine daha çok artmıştır. Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek ise bu olaylar sonucunda görevinden istifa etmiştir. Mübarek, yönetimi orduya devrettiğini açıklayana kadar ise yapılan gösteriler devam etmiştir. Sonrasında ilk seçimleri Muhammed Mursi kazanmıştır. Ancak bu seçim yine de Mısır'a istikrar, düzen, refah ve sükunet getirememiştir. Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı olan Abdulfettah el-Sisi askeri darbeye Muhammed Mursi'yi Mısır yönetiminden indirmiştir. Katılımın %40'ının sağlanmış olduğu seçimde oyların %97'sini almıştır. Böylelikle Abdulfettah el-Sisi, Mısır'ın yeni Cumhurbaşkanı olmuştur. Eski Cumhurbaşkanı, aynı zamanda da Mısır'ın seçilmiş ilk Cumhurbaşkanı olan Mursi, darbe sonrası yargılanmıştır. Birçok suçlamaya tabi olan Mursi, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş, sonrasında ise idamına karar verilmiştir. Temyiz yargılaması sırasında Mursi, mahkeme salonunda kalp krizi geçirmiş ve olduğu yerde hayatını kaybetmiştir (Polat, 2016, s. 139). Abdulbari Atvan, Arap Dünyasının etkili gazetecilerindendir ve bu gazeteciye göre; Mısır'daki bu protesto sonuçlarının diğer birçok Arap ülkesine umut ve gün ışığı olduğunu dile getirmiştir. Mısır, bölgenin en köklü devletlerinden biridir. Mısır'da bile ortaya çıkmış olan protestolar sonucunda sosyal, ekonomik ve siyasi sonuç alınabildiği gözle görülmüştür. Böylelikle Arap

Baharı denilen sürecin Mısır'da da görülmesi diğer ülkelere de sıçramasını kolaylaştırmıştır şeklinde ifade etmiştir (Çakmak vd., 2011, s. 5-6).

Arap Baharı kısa sürede Bahreyn, Ürdün, Yemen, Mısır, Libya, Cezayir, Lübnan ve Suriye gibi diğer Arap ülkelerinde de yayılmıştır. İktidarlar ile halkların orta ve alt kesimleri karşı karşıya kalmıştır. Bu durum ise statükoya karşı oldukça büyük bir halk hareketine dönüşmüştür (Ulutaş, 2017, s. 41). Arap Baharı ile birlikte Libya, Yemen, Mısır, Tunus gibi ülkelerin iktidarları devrilmiştir.

Tunus ve Mısır'da başlayan gösteriler, bir müddet sonra çeşitli gerekçelerle diğer ülkelere de sıçramıştır. Libya'da Kaddafi yönetimine karşı tutum sergilenmeye başlamıştır. Halk daha fazla özgürlük, düzen, adalet ve refah seviyesinin artmasını istemektedir. Libya halkı haklarını savunmak adına protesto ve eylemlere başlamıştır. Bu protesto ve eylemler sonucunda ise şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. NATO'nun da olaylara müdahil olmasıyla birlikte Ulusal Geçiş Konseyi önderliğinde olan muhalifler, Kaddafi yönetimini devirmeyi başarmışlardır. Kaddafi ise Libya'dan kaçmak üzereyken yakalanmış ve halk tarafından linç edilip, öldürülmüştür (Polat, 2016, s. 140).

Benzer şekilde Cezayir'de başlayan gösteriler söz konusudur. Devlet Başkanı Buteflika, bu gösterileri iyi yönetmekte olup, 19 yıldır devam eden OHAL'i ortadan kaldırmıştır. Tekrar yapılan seçimde ise Buteflika iktidarını korumayı başarmıştır. Fas'taki protestolar ve gösteriler sonucunda ise Kral 6. Muhammed çok kapsamlı bir anayasa değişikliği sözü vermiştir. Referandum sonucunda %99 anayasa paketi evet oyu almıştır. Böylelikle yetkilerini kısıtlamış ve olaylar ise bir iktidar değişikliğine uğramadan durulmuştur, sorunlar şimdilik çözülmüştür (Çakmak vd., 2011, s. 10; Polat, 2016, s. 141). Arap Baharı sürecinden birçok ülke etkilenmiştir. Etkilenen diğer ülkeler sırasıyla; Bahreyn, Umman, Ürdün ve Yemen'dir. Bu ülkelerde çeşitli protestolar, gösteriler ve iç karışıklıklar meydana gelmiştir. Ekonomik, sosyal hak ve özgürlüklerin yeterli görülmediği, aynı zamanda ise baskıcı tek adam rejimlerinin hedef alınmış olduğu Arap Baharı süreci, birçok isyan, protesto, gösteri ve halk hareketlerinin başlangıcı olmuştur. Bu halk hareketleri sonucuna bakıldığında ise sadece Libya'dan 365 bin kişi iç savaş nedeniyle başka ülkelere zorunlu olarak göç etmek zorunda kalmıştır (UNHCR, 2011).

Orta Doğu ülkelerinin hem otoriter hem de baskıcı rejimlere sahip olmaları sebebiyle ekonomik bakımdan kötü olan, zengin kesim ile orta kesim ve alt kesim arasında ortaya çıkan düzensizlik ve eşitsizliğe tepki olarak Arap Baharı hareketinin ortaya çıktığı düşüncesi söz konusudur. Fakat dünya doğalgaz rezervlerinin %41'inin, petrol rezervlerinin ise %40'ının Orta Doğu ülkelerinde bulunduğu bilinmektedir. Böyle büyük çaplı ve rejimleri değiştiren Arap Baharı sürecinde Batı ülkelerinin etkisi olduğu tahmin edilmektedir (Sorkhabi, 2016, s. 16).

Arap Baharının ortaya çıkmasındaki süreç incelendiğinde ve, genel sebepleri değerlendirilmeye alındığında Cezayir, Bahreyn, Mısır, Libya, Ürdün, Suriye, Yemen ve Lübnan gibi ülkelerde yayıldığı görülmektedir. Bu ülkelerin tamamında sistemin baskıcı, düzensiz ve otoriter rejimlerin etkisi altında olduğu görülmektedir. Bu ülkelerde ekonomik duruma bakıldığında durumun kötü olduğu (Sandal, vd., 2016, s. 462), ülke vatandaşlarının işsizlik oranlarının oldukça yüksek olduğu, hem orta sınıfın hem de alt sınıfın yaşam koşullarının oldukça kötü olduğu, enflasyonun ise çok yüksek olduğu, elit sınıfın kemikleştiği ve bu sınıfın giderek zenginleştiği görülmektedir (Dede, 2011: 23-24). Bu ülkelerde yönetim şekilleri halkın ekonomik, siyasi, sosyal ve demokratik taleplerini hiçe saymaktadır. Yine bu ülkelerdeki yönetimler babadan oğula geçmekte olup, yeni nesil arasında işsizlik oranları artmakta ve okumuş insanların işsiz kalmasıyla sonuçlanmaktadır. Okumuş olan kitlenin orta kesime ve yaşlı kesime nazaran özgürlükçü, eşitlikçi ve baskıcı düzene karşı olması sebebiyle halk arasındaki huzursuzluk giderek artmaktadır (Göçer ve Çınar, 2015: 54). Baskıcı yönetimlerin var olması, hayat koşullarının güçlüğü, ekonomik problemler, özgürlükçü fikirlerin ortadan kaldırılma isteği gibi faktörler Arap Baharı hareketine zemin hazırlamıştır. Arap Baharı süreci bu problemlere neden olan iktidarların devrilmesi ile sonuçlanmıştır (Çendek ve Örki, 2019, s. 44-45).

Arap Baharı hareketinin oluşmasını ve bu hareketin yayılmasını sağlayan en önemli faktör günümüz teknolojik koşullarının oldukça ileri seviyede olmasıdır. Özellikle okumuş genç kesimin yoğun olarak kullandığı sosyal medya araçlarından olan Twitter ve Facebook uygulamaları ile daha etkili protesto eylemleri yapılmıştır. Bu durumla birlikte, halk hareketinin hızlı bir şekilde yayılması sağlanmıştır (Eldin ve Salih, 2013, s. 186-188). Teknolojiyi oldukça iyi kullanan Arap gençliği protesto

gösterilerinde ve aynı zamanda da diğer rejim karşıtı hareketlerde oldukça önemli bir rol oynamıştır (Haran, 2016, s. 11).

3.2. Arap Baharı ve Suriye Üzerindeki Etkileri

Bilindiği üzere Arap Baharı Tunus'ta başlamış olup diğer Arap ülkelerine de sıçramıştır. Arap Baharı Suriye'ye 2011 yılının ilk aylarında sıçramıştır (AFAD, 2017: 11). Suriyeliler de diğer Arap ülkelerinden etkilenmiştir. Ocak ayı itibariyle de ilk gösteri ve protesto hareketleri gerçekleştirilmiştir. Bu gösteriler başlangıçta yeterince etki oluşturmamıştır. Fakat 2011 tarihinin Mart ayında Suriye'nin Dera şehrinde yaşanan olaylarla gösterilerin etkileri hissedilmeye başlamıştır (Salihi, 2016, s. 159).

15 Mart 2011 tarihinde iki öğrencinin *“halk rejimin yıkılmasını istiyor”* şeklinde duvara yazmasıyla birlikte öğrencilerin tutuklanmaları (Kıvılcımı Duvar Yazısı Tetiklemişti, 2014) Suriye'de Arap Baharı sürecinin başlamasında etkili olmuş ve bu tarih başlangıç tarihi olarak kabul edilmiştir. Tunus ve devamında birçok rejim devrilmiş, bu durum Suriye'ye de örnek olmuştur. İlk başlarda halk gösterileri ve protesto hareketleri barışçıl şekilde ilerlese de, Beşşar Esad muhaliflerinin silahlanmasıyla ve güvenlik güçlerinin gösterileri yapanlara sert müdahaleleriyle bu durum iç savaşa dönüşmüştür (Çapar ve Koca, 2018, s. 9). Dera kentinde ayaklanmaların başladığı esnada ülkede oldukça büyük bir kuraklık durumu yaşanmıştır. Bu şehirdeki artan işsizlik durumu ise ayaklanmaların kısa süre içinde büyüyerek Hama, Deyrizor, Banyas, Lazkiye ve Humus gibi Suriye'nin diğer şehirlerine sıçramasına neden olmuştur (Süer, 2012, s. 9).

Beşşar Esad'ın mesleği doktorluktur. Babası Hafız Esad, 2000 yılında ölmüş sonrasında ise iktidara Beşşar Esad geçmiştir. Hafız Esad, 1963 yılından itibaren Suriyelilerin pek çok temel hakkını kısıtlayan ve güvenlik güçlerine oldukça fazla yetkiler veren olağanüstü hal yasası ile ülkeyi yönetmiştir (Altundeğer ve Yılmaz, 2016, s. 290). Beşşar Esad da babası gibi bir yönetimle ülkeyi yönetmeye devam etmiştir. Babasının tarzını benimsemiş, devletin başına geçebilmek için Suriye Anayasasını değiştirmiştir. Esad bu yasada, devlet başkanı olma yaşını kendi yaşına yani 34'e indirilmiştir. Böylelikle Esad Suriye'nin devlet başkanı olmuştur (Şen, 2013, s. 58).

Esad'ın modern bir yaşam tarzına sahip Sünni bir kadınla evlenmesi, Suriye halkı tarafından bir "umut" kaynağı olarak görülmüştür. Esad'ın iktidara gelmesiyle birlikte birçok alanda reformlar yapıyor olmasına rağmen, siyasal alanda babası Hafız Esad'dan kalan mirası devam ettirmiştir. Esad, babasının yönetim şeklini benimsemiştir. Arap Baharının Suriye'ye sıçramasındaki en önemli ve en büyük neden, Esad'ın siyasi alanda reform yapmamış olmasıdır. Olağanüstü hal uygulaması yıllardır yürürlüktedir. Halk hareketleri başlayınca bu uygulamayı zorunlu olarak kaldırmıştır. Ancak Esad, iktidardaki gücünü kaybetmemek adına, 2012 yılında meclisteki muhalefet sınırını %10'da tutmaya devam etmiştir (Bingöl, 2012, s. 57).

Suriye yönetimine muhalefet edenlerin talepleri; olağanüstü hal yönetiminin ortadan kaldırılıp, ülkede normalleşme durumunun sağlanmasıdır. Bakanlıkların tamamen sivilleştirilmesi, yasama, yürütme ve yargının yeniden düzenlenmesi, aynı zamanda yargının tam bağımsız olma talebi söz konusudur. Ayrıca güvenlik birimlerinin en baştan düzenlenmesi, Suriye Kürtlerine vatandaşlık talep edilmesi, elit kesim ile orta ve alt kesim arasındaki gelir adaletsizliğinin azaltılması talep edilmektedir. Demokratik siyasi bir zeminin oluşması için iktidarda bulunan Baas partisinin yetkilerinin sınırlandırılması da talep edilmiştir (BİLGESAM, 2012).

Esad en başta olumlu adımlar atacağını sinyallerini vermiştir. Olumlu adımları genel siyasi af ilan etmesiyle başlatmıştır. Sonrasında ise yeni birçok siyasi partiler kurulmasına izin vermiş ve buna yönelik yasa çıkartmıştır. Basın ve seçimlerle ilgili de iyileştirici yasalar çıkartmıştır. Fakat bu adımlar göstericiler tarafından yeterli görülmemiştir. Esad en başta halkın %65-70'inin desteğini almış fakat bu desteği zamanla kaybetmiştir (Mahalli, 2012, s. 197).

Esad'ın zaman içinde muhaliflere karşı oldukça büyük bir baskı kurduğu görülmektedir. Bu tutum, Arap Baharı gösterileri ve protestolarından önce de birçok kez somut bir şekilde olarak ortaya çıkmıştır. 2005 yılının Ekim ayında ülkedeki birçok muhalif grup birleşmiş ve Şam Deklarasyonu'nu ilan etmişlerdir. Rejim ise muhalif gruplara baskısını sürdürmüştür. Çünkü bu deklarasyonun ABD ve İsrail yanlısı olduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda pek çok yayın kuruluşu kapatılmış, muhaliflerin birçoğu yurtdışına kaçmış ve kaçamayan muhalifler ise tutuklanmıştır (Ulutaş, 2011: 89).

Esad rejimi, halk hareketlerini yani gösteri ve protestoları silahla bastırmaya çalışmıştır. Bu durum ise şiddetin dozunun git gide artmasına neden olmuştur (Tyysk , vd., 2017, s. 4-5). Ayrıca yaşanan olaylar sonucunda halk Beşsar Esad'ın istifasını istemiştir. Rejim g   leri ise bu gösterileri silahla bastırmaya çalışmış ve aşırı güç kullanımına devam etmiştir (R  zsa, 2012: 20). Aynı zamanda rejim g   leri iletişimi kesmiş, dış dünyanın Suriye'nin içinde ne olup bittiğini öğrenmelerini engellemeye çalışmıştır (Acar, 2013, s. 132-133). Fakat bu konuda başarılı olamamıştır.

2011 yılının Nisan ayında ise protesto hareketleri öğeye yayılmaya başlamış ve güvenlik güçlerinin halka uygulamış olduğu şiddet günden güne artmaya başlamıştır. Bu şiddetin sonucunda birçok kişi   m şt r. Esad iktidarı hem Rusya hem de İran'dan siyasi destek almaktadır. Bu destekle Esad şiddete dönüşmüş g    kullanmaya başlamış ve böylelikle olaylar geri dönülmez bir noktaya gelmiştir (Achiume, 2015, s. 695-696).

Arap Baharı'nın Suriye ayağının ilk yılında    edeki binlerce insan hayatını kaybetmiştir. 2012 yılına gelindiğinde ise bu kayıplar günden güne artmıştır. Protestolar yani halk hareketleri, Suriye'nin başkenti olan şam'a kadar sıçramıştır. Suriye rejiminin kanlı bastırma politikaları ise günümüzün en büyük sorunlarından biri olan Suriyeli mülteciler probleminin başlangıç noktası olmuştur. Rejim muhalifleri ise, tek bir çatı altında toplanarak  zg  r Suriye Ordusu'nu (   O) oluşturmuşlardır. Suriye ordusundan ayrılmış olan pek çok asker    O'ya katılmışlar ve rejime karşı savaşmışlardır.

29 Temmuz 2011 tarihinde Türkiye'nin yardımlarıyla    O kurulmuştur (Ulutaş, vd., 2015, s. 24). Günümüze bakıldıığında    O'nun Suriye'nin birçok yerini ele ge irmış olduğu görülmektedir. Suriye Ulusal Konseyi (SUK) muhalefetin diğ r bir ayağıdır. Bu yapılanma ise rejime karşı silahsız bir şekilde siyasi muhalefeti temsil etmiştir. Muhalefetin bu iki oluşumu da diğ r    kelerden çok fazla destek görmüştür. Muhalefetin en etkin aktörü, Suriye Ulusal Konseyi olup, bu aktör 31 Mayıs 2011 tarihinde, Antalya şehrinde Suriye şehrindeki muhalif grupların bir arada toplanmasıyla kurulmuştur (Ulutaş ve Hoca, 2014, s. 15). Bu konseyin esas amacı muhalif unsurları bir arada toplamak ve rejime karşı birlikte olmaktır. Suriye Ulusal Konseyi içinde birçok farklı grup bulunmaktadır. Bu grupların en  on mlileri; Müslüman Kardeşler grubu, şam Deklarasyon grubu, Süryani gruplar ve Kürt

gruplardır. Türkiye, ÖSO'yu desteklemektedir. Aynı zamanda eğitim, silah gibi birçok ihtiyacını sağlamakta ve TSK ile beraber hareket etmektedir (Akyener, 2018, s. 49). Terör örgütü olan PYD, DEAŞ ve Hizbullah 2013 yılıyla birlikte Suriye'deki istikrarsız zeminden yararlanmıştır. Bu terör örgütleri hem küresel hem de bölgesel tehdit oluşturmakta, bölgede güç ve toprak kazanma gibi girişimler sergilemektedir (Kerman ve Efegil, 2017, s. 163-166).

ABD, İran, Rusya, Türkiye ve bazı Batı ülkeler, Suriye iç savaşına karışmışlardır. İran ve Rusya'nın Esad'ın desteklemesinin nedeni, bölgedeki çıkarları ve Suriye rejimi ile ilişkileridir. ABD ise Suriye rejiminin karşısında yer almakta ve bu bölgede egemenlik sağlamaya çalışmaktadır. Bilindiği üzere Suriye iç savaşı 2011 yılında başlamıştır. Diğer ülkelere göç eden sayısı 5,6 milyondan fazladır. Yardıma muhtaç olan insanlar ise 13,1 milyon kadardır. Suriye içerisinde bölge ve yer değişikliği yapmak zorunda kalan insan sayısı ise 6,6 milyondur. Kuşatma altında olan bölgelerde 2,98 milyon insanın sıkıştığı görülmektedir (The UN Refugee Agency, 2020).

Amerika, DEAŞ ve türevleri tehditleri ileri sürerek Suriye'de PYD'yi, Irak'ta IKBY'i desteklemiş ve Türkiye'nin güney bölgesinde bir Kürt devleti kurma fikrine ve gayretine girişmiştir (Kerman ve Efegil, 2017: 163-165). ABD aynı zamanda İsrail'e tehdit oluşturabilecek her türlü bölgesel güçleri engellemek istegindedir. Böylelikle bölgedeki askeri varlığını sürdürme fikri söz konusudur. Rusya ise Şam rejiminin yanındadır. Rusya bu hareketiyle, Esad ile arasını iyi tutmaya çalışmakta ve böylece bölgedeki etkinliğini koruma çabasına girmektedir. 2002 yılı sonrasında Türkiye, Suriye ile olan ilişkileri geliştirmeye ilgili olarak pozitif yaklaşıma başlamış ve bu yaklaşım çerçevesinde siyaset uygulamıştır (Akgül, vd., 2015: 3). Suriye krizi 2011 yılında, Dera olayları ile birlikte patlak vermiştir. Sonrasında ise, Türkiye Şam rejimi üzerinde etki ş ve Şam'ın reform yapması gerektiğini ifade etmiştir. Fakat Esad göstericilere sert muamele etmiş, bu durum ise Türkiye'yi çok büyük hayal kırıklığına uğratmıştır. Böylelikle Türkiye, Esad rejiminin karşısında kendi yerini almıştır. O dönemki yapılan basın açıklamalarına bakıldığında Türkiye'nin, Esad rejiminin gerekli görülmesi durumunda güç kullanılarak değiştirileceğine inandığı ve böyle bir çağrıda bulunduğu belirtilmektedir (Fuller, 2019, s. 250-251). Türkiye, Suriye'nin içindeki karışıklık ve iç savaş süresince kendi komşularıyla iyi geçinmeye çalışmıştır.

Bir taraftan da demokratik olan değişimi desteklemiştir. Fakat bu iki çelişkili durum Türkiye’yi oldukça fazla yıpratmıştır (Fuller, 2013, s. 244).

Orta Doğu’da Arap Baharı ile Suriye’de ise Suriye krizi ile beraber devlet dışında silahlı olan birçok aktör aynı zamanda da terör örgütleri oluşmaya başlamış ve hızla sayıları artmıştır. Bu terör örgütleri tarafından bölgenin doğal kaynakları, bölgede bulunan ve stratejik konuma sahip olan noktalar, silahlı olarak ele geçirilmiş ve terör örgütleri kendilerini kabul etmeyen insanlara sınırsız şekilde şiddet uygulamışlardır. YPG, PKK ve DEAş gibi terör rgtleri, Arap Baharı ile birlikte devlet yapılarının gszleşmesiyle, bölgede güç sahibi olabilmek adına çaba göstermeye başlamışlardır (Yeşiltaş ve Duran, 2018: 9-13). Suriye’de yaşanmış ve yaşanmaya devam eden olaylar, Arap Baharı sürecinin en dramatik konusudur. İsrail karşıtı olan Suriye bu konuda sürekli ABD’nin karşısında yer almıştır. Bir başka bakış açısı ile Suriye, stratejik konumundan dolayı Amerika ve İsrail karşıtlığı sebebiyle ABD karşıtı olanların, Orta Doğu bölgesindeki en önemli kalesi haline gelmiştir (Adıbelli, 2012, s. 9-10).

Türkiye Cumhuriyeti, Suriye krizinin bir an önce çözülmesini istemektedir. Çünkü Suriye’nin istikrarı en başta güvenlik konusu olmak üzere, Türkiye’deki Suriyeliler açısından da hayati öneme sahiptir. 2011 yılında krizin ilk başlamış olduğu gün itibariyle Türkiye Cumhuriyeti, barışıl çözüm yolları aramaya başlamıştır. Suriye’deki olayların çözülmesiyle ilgili olarak hem Suriye rejimi için hem uluslararası alanda olan birçok ülke ve kuruluşlara ağrı yapmış olup sürekli girişimlerde bulunmuştur. Fakat Suriye rejimi bu girişimlere her zaman kayıtsız kalmıştır. Uyguladığı şiddetin dozunu her geçen gün arttırmıştır. Böylelikle bu durum meselenin daha da büyümesine neden olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Suriye’de, bu süreçten sonra Suriye Ulusal Konseyi ile Suriye Halkının Dostları (SHD) grubunu kendine muhatap olarak grmştir. 21 Aralık 2013 tarihinde rejim gleri kimyasal silah kullanmışlardır. Bunun sonucunda 1.400 kişi hayatını kaybetmiş ve 5.000’den fazla kişi yaralanmıştır. Bunun sonucunda ise muhataplığını tamamen kaybetmiştir (KDK, 2018, s. 104). Türkiye için Suriye meselesi 911 kilometrelik bir kara sınırına sahip olması nedeniyle önemlidir. Suriye’deki iç savaş, otorite boşluğu aynı zamanda kaos ortamının olması sebebiyle bu bölgede istikrarsızlık durumu her geçen gün artmaktadır. Bu durum Türkiye için tehlike oluşmaktadır.

Rusya ve İran'ın desteğiyle Suriye rejimi gücünü korumaya devam etmektedir. Suriye, Rusya'dan teknolojik ve aynı zamanda askeri anlamda destek sağlarken, İran'dan finansal olarak destek almaktadır. Suriye'nin, farklı siyasi gruplar ve mezhepsel grupların özellikle de terör örgütlerinin çatıştığı bölge konuma geldiği görülmektedir. Suriye'de bugüne kadar milyonlarca insan hayatını kaybetmiştir. Bu bölgede kimyasal silah kullanılmış ve birçok insan kendi ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır (Muslu, 2018: 7). Türkiye ise, Suriye'de yaşanmakta olan gelişmeleri oldukça yakından takip etmektedir. Aynı zamanda Suriye topraklarına huzurun tekrar gelebilmesi adına terör örgütlerinden arındırmaya çalışmaktadır. Böylelikle ülkemizde bulunan Suriyeli insanların kendi ülkesine geri dönebilmesini sağlamak ve bununla birlikte ulusal güvenliğini koruma çabasına devam etmektedir.

3.3. Suriye Krizinde Küresel ve Bölgesel Aktörlerin Suriye Üzerindeki Rolü

ABD ve Avrupa ülkelerindeki ekonomik faaliyetler 2008 yılı itibariyle küresel ve ekonomik krizin ardından yavaşlamaya başlamıştır. Türkiye'nin bu ülkelere yapmış olduğu ihracat da büyük oranda düşmüştür. Bu durum Türk ihracatçılarını yeni pazar arayışına sürüklemiştir. Bu konudaki en önemli yerleri ise Orta Doğu, Orta Asya ve Afrika ülkeleri oluşturmaktadır (Çınar, 2013, s. 53) Rusya ve bölgedeki diğer ülkelerin de krizin gerçekleştiği ana ülkelerle birlikte bu bölgedeki politikalarda baş aktör oldukları görülmektedir. Suriye iç savaşında bölgesel ve küresel aktörlerin çok önemli rolleri olmuştur (Çınar, Parola: Suriye, İşaret: Türkiye, 2013).

3.3.1. Küresel Aktörler

3.3.1.1. Amerika Birleşik Devletleri'nin Rolü

2009 yılında Amerika'da yapılmış olan başkanlık seçimlerinde ilk defa Afro Amerikan birisi başkan olarak seçilmiştir. Bu seçim sonucunda değişim (change) kavramı kullanılmış ve bu durum ABD dış politikasına yansımıştır. Değişim kavramı tüm dünyada olumlu bir yankı uyandırmıştır. Barack Obama hem dünya kamuoyunda hem de ABD kamuoyunda Irak'ta gerçekleştirilmiş olan operasyonun meşrutiyetinin kaybolduğu döneme denk gelmiştir. Irak'ta bulunan Amerikan askerlerinin görevlerinin sonlandırılmasını ümit etmiştir. Bu ümit Ortadoğu ülkeleri tarafından olumlu karşılanmıştır. Obama'nın almış olduğu bu karar karşısında Suriye yönetimi

oldukça mutlu olmuştur. ABD-Suriye arasındaki ilişkiler bir nebze olumlu olmaya başlamıştır (Aksu, a.g.e., s. 77).

Suriye ekonomisi, Lübnan'da bulunan askerlerin geri çekilmesi ve yapılan yaptırımların yanı sıra Irak işgali sonucu sarsılma noktasına gelmiştir. Suriye ve Amerika arasında ticaret sınırlıdır. Dünya ekonomisine entegre olmaması sebebiyle ise bu yaptırımlardan doğrudan etkilenmemiştir. Suriye'ye yatırım yapma konusuyla ilgili olarak, bu yaptırımlar Batılı Şirketleri endişelendirmiştir. ABD ve Suriye arasındaki ilişkilerde yumuşama konusunda beklentiye girilmesine rağmen Ortadoğu politikaları üzerine hayati meseleler varlığını korumaya devam etmekte olup, bu durum ise iki devlet arasındaki barış pozisyonunun oluşması zorlaşmıştır. İsrail ve Filistin arasındaki ilişki, İran ve Irak gibi konular bunların en önemlisini oluşturmaktadır. Bu ülkeler üzerinde ABD'nin ve Suriye'nin farklı stratejileri söz konusudur. Bu stratejilerin iki ülkenin iş birliğini kısıtladığı görülmüştür (Ulucu, Bush Doktrini Sonrası ABD'nin Irak ve Suriye Politikası ve Türkiye'ye Etkisi, 2015).

Olaylar Suriye'nin Dera şehrinde 2011 yılında başlamıştır. Amerika, Esad'dan şiddet eğilimli olan hiçbir şeye girişilmemesini aynı zamanda muhaliflerle siyasi diyaloga geçilmesini istemiştir. Suriye'deki olayların büyümesi ABD'yi harekete geçirmiştir. BM'nin gündemine bu olaylar taşınmıştır. Aynı zamanda ABD ile Türkiye ve Arap Birliği arasındaki ilişkileri oldukça arttırmıştır. Beklenmiş olan bir dış politikanın tam tersi olarak Obama yönetimi, bölgede gerekli olması durumunda ABD'nin yeni dış politikası, diplomasinin geliştirilmesine ve kararlara öncelik verilmesini istemiştir.

ABD yaptığı açıklamaları ile birlikte bölgede Suriye yerine asıl tehdidin İran olduğunu ve İran'a yönelik önlemler alınması gerektiğini savunmuştur.

ABD, Esad'a yönelik sürdürdüğü sert politikalar ve şiddet uygulamaları nedeniyle kınama yayınlamış, Nisan ayında yürürlüğe koyduğu ekonomik ve siyasi yaptırımları ilerleyen dönemlerde de daha da artırmıştır. Esad'ın bu davranışları sürdürmesi neticesinde Barak Obama 18.08.2011 tarihinde Esad hükümetinin meşruiyetini kaybettiğini işaret ederek istifaya davet etmiştir.

Bir süre sonra ABD, Suriye'de oluşturulan Ulusal Konseyi tanımıştır. Dönemin ABD dışişleri bakanı Hillary Clinton Suriye'deki sorunla ilgili olarak gerçekleştirdiği

toplantılarda sürekli muhalifleri desteklediği yönünde beyanat vermiştir. Bununla birlikte ABD, Suriye'deki muhalif gruplara 45 milyon dolar civarında yardım vereceğini belirtmiştir. Nitekim 28 Eylül 2012 tarihinde BM'nin 67. Genel Kurulu'nda konuşma yapan Clinton, ABD'nin muhaliflere vereceği yardımın 15 milyon dolar olan kısmının silah dışı yardım olacağını genel olarak da iletişim cihazları olacağını belirtmiştir. Ayrıca söz konusu yardımın 30 milyon dolarlık miktarının Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ve Suriye Ordusu (Esad'a bağlı birlikler) arasında yaşanan çatışmalardan zarar görenlere dağıtılacak insani yardım olduğunu bildirmiştir.

El-Nusra ilk zamanlarda güçlense de örgütün Irak sorumlusu Ebu Bekir Bağdadi'nin kendi örgütünün El-Nusra ile bütünleşerek Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) isminde yeni bir örgütün kurulması için verdiği talimatla El-Kaide'nin Suriye'ye girme düşüncesi belli olmuştur. El-Nusra lideri Ebu-Muhammed El-Culani bu emre karşı çıkarak El-Kaide'nin üst yöneticisi Aymen el Zevahiri'ye durumu anlatmıştır. Zevahiri de mevcut şartların devam etmesini istemiştir. Ebu Bekir Bağdadi'nin, Allah'ın verdiği emirler doğrultusunda hareket ettiğini beyan ederek Zevahiri'yi açıkça azarlaması dikkat çekici bir olaydır. Bağdadi, bunun akabinde birçok El-Nusra'nın da kendilerine katılmasıyla Irak El-Kaide örgütlerini Suriye'ye sevk etmiştir. Bunun sonucu olarak İŞİD'in Suriye'ye girmesi savaşın seyrinin değişmesine neden olmuştur.

BM, Avrupa Birliği (AB), Arap Birliği ve diğer devletleri de kapsayan Uluslararası Suriye Destek Grubu (ISSG) 14 Kasım 2015'te Esad iktidarı ve muhaliflerin BM nezdinde bir araya gelip görüşmeleri gerektiğine yönelik ortak bir karar almıştır. Alınan söz konusu karar sonrası 11-12 Şubat 2016 tarihinde Almanya'nın Münih kentinde yapılan toplantının ardından ISSG, BM'nin 2254 No.lu çözüm taslağını uygulamaya yönelik karar almıştır. Çözüm taslağı, insani desteklerin çoğaltılması ve canlanması ile DAESH'e yönelik saldırılar konu dışında değerlendirilerek bütün Suriye boyutunda şiddetin bitmesinin zorunlu olduğuna dair maddeleri kapsamaktadır. Çözüm taslağındaki kararlara rağmen Rus ve Esad birliklerinin Suriyeli muhaliflere saldırıları sürmüştür. Bu gelişmelerle birlikte 22 Şubat 2016 tarihinde Rusya ve ABD şiddetin durdurulmasına yönelik 27 Şubat'ta yürürlüğe girme şartı ile ikili bir anlaşma yapmıştır. Beşar Esad ve muhaliflerde anlaşmayı onaylamış şiddetin durdurulmasına yönelik karar almışlardır. Şiddetin durdurulmasına yönelik varılan mutabakat 15 Mart tarihi sonrası pek çok kez ihlal edilmiş fakat şiddetin düzeyi azalma göstermemiştir. Günümüzde İŞİD'in temizlenmesi için başkanlığa Donald Trump'ın gelmesinin ardından ABD, Suriye'de terör örgütü PYD'nin öncülük ettiği Suriye Demokratik Güçleri'ne (SDG) desteğini

sürdürmektedir. Söz konusu terör örgütlerine yapılan destek ABD'nin müttefiki Türkiye'yi rahatsız etmektedir.

3.1.1.2 Avrupa Birliği'nin Rolü

2010 senesinde Tunus'ta ortaya çıkan, kısa zamanda diğer Arap Devletleri'ni de içine alan isyanlar Avrupa'da da tartışma konusu olmuş, 'Arap Baharı' tanımı dahi tartışmalara konu olmuş ve söz konusu tanımının Arap Kışı'na dönüştüğü belirtilmiştir. (Börzel, Dandashly ve Risse, 2015, s. 1-2)

Arap Baharı hem dış hem de iç varyantlarını hazırlıksız yakalamıştır. Günümüzde de bu Arap Baharı faktörlerinin nereye evrileceği bir soru işareti olarak görülmektedir. Arap Baharı'nın bir çıktısı olan Suriye Krizi'nde Avrupa Birliği'nin rolünü ve tutumlarını şekillendiren en kritik faktörler protestolara yol açan derin toplumsal problemler sayılmaktadır. Bu problemler ekonomik sıkıntılar, kamu hizmeti olan eğitim ve sağlık alanlarında düzensizlik, otoriter rejimler, toplumsal adalet eksikliği ve eşitsizliği ile örneklendirilebilir. AB öncelikli olarak siyasi ve ekonomik sistemlerde demokratikleşme olmaksızın toplumsal dönüşümün mümkün olmadığı düşüncesi ile hareket etmiştir.

AB, Suriye Krizi konusunda Esad rejimini karşısına almış ve birtakım yaptırımlarla Suriye ve söz konusu rejimi hem ekonomik hem de diplomatik olarak zayıflatmayı hedef almıştır. Esad rejiminin protestoları kaba kuvvet ile bastırma davranışı AB yöneticilerini harekete geçirmiştir. AB 22 Mart 2011'de bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiri Esad Rejimini kınamaktadır ("EU condemns 'unacceptable' repression in Syria", Middle East Online, 22 Mart 2012). Suriye genelinde şiddet olaylarındaki ivmeli yükseliş sonucunda Mayıs ayında AB askeri ve ekonomik yaptırım kararları almıştır. Periyodik olarak bu kararların kapsamlarını artıran AB, Suriye ekonomisi üzerinde baskı kurmuştur (EU imposes sanctions on Syria's Assad", Reuters, 23 Mayıs 2011). Bu yaptırımlarla kalmayan AB, ayrıca Suriye'yi uluslararası diplomasi alanında da yalnız bırakacak hamlelerde bulunmuştur. Bu olayların sonrasında ağustos ayında bazı AB ülkeleri Esad rejiminin meşrutiyetini yitirdiğine dair bildiri yayınlamışlardır. Akabinde de ülkede ki elçiliklerini kapatmışlardır (France to close Syria embassy: Sarkozy", EUBusiness,; "UK closes embassy in Syria as security situation deteriorates", Metro News,; "EU Member States closing their

Embassies in Syria'', European Commission). Arap Birliği ve Birleşmiş Millet de bu yaptırımlarına destek vermiştir. AB, Suriye ve Esad rejimini hem ekonomik hem de diplomatik olarak zayıflatmayı hedef almış ama Libya'dakine benzer askeri girişimde bulunmamış temkinli bir aksiyon göstermiştir.

Batı için kritik bir yer olarak konumlandırılmış Libya'daki krize hiç bekletmeden diplomatik cevap veren Fransa, Suriye'de daha temkinli bir aksiyon göstermiştir. Fransa, Suriye ve Esad rejimini diplomatik olarak zayıflatmayı hedef almış, askeri müdahale seçeneği konusunda çekimser yaklaşmıştır. Suriye'de muhalefetin seküler tabanlı partilerine destek çıkan Fransa, İslami tabanlı partilerin ülke yönetimine gelme olasılığından korkmuştur. Söz konusu tablo Tunus, Libya ve Mısır'da gerçekleşmiştir. Bu durum Fransa'nın Suriye Krizi'ne yaklaşımında kararsızlıklara sebep olmuştur.

Almanya da askeri operasyon seçeneğine çekimser yaklaşmış ve Suriye'ye karşı temkinli aksiyonlar göstermiştir. Askeri müdahale karşıtı söylemlerini periyodik olarak belirten Almanya, Libya'da müttefiklerinin girişimlerinin aksine Suriye politikasını müttefikleri ile koordine bir biçimde yürütebilmiştir. Esad rejimini diplomatik ve ekonomik olarak zayıflatma, Esad'a çekil çağrısında bulunma, Birleşmiş Milletler kararlarından ülkedeki elçiliklerini kapatmaya uzanan kararlar silsilesi ortaya çıkmıştır. Bu kararlarda Almanya, AB içerisindeki müttefikleri ve ABD ile koordine hareket etmiştir. Askeri müdahale karşıtı söylemlerini periyodik olarak sürdüren Almanya'nın, Libya Krizi sırasında oluşturduğu ''tarafsız'' ülke imajı Batı'da birtakım eleştirilere sebep olmuştur. Dolayısıyla Suriye Krizi Almanya'nın onu hedef alan eleştirileri telafi etme şansı tanımıştır. ''Tarafsız'' imajını, AB içerisindeki müttefikleri ve ABD ile koordine hareket ederek, ''Batılı'' imajına dönüştürmeyi başaran Almanya söz konusu eleştirilerin yersiz olduğunu belirtmekten kaçmamıştır. Fakat ekonomi parametresi ele alındığında Almanya'nın dış politikası birtakım çelişkilerden kaçamamıştır. Almanya Libya Krizi'nde askeri müdahale karşıtı söylemlerde bulunmuştur. Ancak Bahreyn'deki barışçıl protesto olaylarını bastıran Körfez İşbirliği Teşkilatı uzantısı altında bastıran Suudi Arabistan'a silah satışını sürdürmektedir.

Stokholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü kaynakları baz alındığında Almanya, ABD ve Rusya'dan sonra geleneksel silah ihracatında dünya

üçüncüsüdür (Hasnain Kazim, 'German Arms Firms Seek Cooperation with India'). Arap Baharı ve uzantısı olan Suriye Krizi de baz alındığında, Almanya'nın bu bölgede gerçekleştirdiği silah ihracatı göze çarpmaktadır. Almanya'nın bölgede siyah ticareti payı oldukça yüksektir. Bir örnek olarak; 1993 ve 1996 yılları baz alındığında Almanya'nın bu bölgede gerçekleştirdiği silah ticareti tüm silah ticareti piyasasının yüzde 12'sini oluştururken, ilerleyen yıllar (1997 ve 2000 yılları) baz alındığında %62 gibi yüksek oranlara ulaşmıştır. 2000'li yıllarda bu oran artmaya devam etmiştir. 2011'in Temmuz ayında Körfez İşbirliği Teşkilatı üyesi olan Suudi Arabistan'a iki yüz adet Alman Leopard serisi tank satışını onaylayan Almanya, ekonomi parametresi ele alındığında politikası açısından çelişkilerden kaçamamıştır.

Zaman içerisinde büyüyen Suriye Krizi sonucunda mülteci problemi ortaya çıkmıştır. 2015 yılında Avrupa'ya iltica edenlerin sayısı 1 milyonu geçmiştir. Avrupa bu 1 milyon sayısını psikolojik baraj olarak ele aldığı için bu durum Avrupa için bir paniğe sebep olmuştur. Bu durum hem Avrupa ülkelerinin kendi içlerinde hem de birbirleri arasında fikir ayrılıklarına ve tartışmalara yol açmıştır. Dolayısıyla Ortadoğu coğrafyasında eski veya yeni liderlerle iş birliği bir çözüm aracı olarak görülmeye başlanmıştır. Suriye Krizi sonucunda ortaya çıkan göç dalgası, Avrupa'ya dair hali hazırda olan içe kapanmacı ve yabancı karşıtı algıyı pekiştirmiştir. Bu sosyoloji olay neticesinde ekonomisi istatistiksel olarak güçlü olan Almanya'da dahi Eylül 2017'deki genel seçimlerde yabancı karşıtı AFD (Almanya için Alternatif) isimli siyasi parti %13 oy almayı başarabilmiştir.

Suriye Krizi kaynaklı mülteci krizinde, yabancı karşıtı AFD (Almanya için Alternatif) isimli siyasi parti %13 oy almayı başarabilmiş olsa dahi, Almanya Merkel önderliğinde pozitif ve dengeli politika yaklaşımlarıyla son dört yıl içerisinde 2 milyondan fazla göçmeni kabul etmiştir. Bu durum ülke içerisinde yabancı karşıtı söylemlere yol açsa da siyasi partiler sağduyulu politikalarını sürdürmüşlerdir. Sağduyulu yaklaşımlara rağmen göçmen ve terörist eylemlere karışan insanlar baz alındığında bir kısmının Ortadoğu ve İslam coğrafyasından gelmiş olduğuna dair veriler, Alman hükümetini bu konuda baskı altında tutmaya devam etmektedir. Arap Baharı ve Suriye Krizi merkezli mülteci krizinde olası bir büyüme veya bu krizin yol açacağı olası terör eylemleri Almanya'nın ve AB ülkelerinin tutumlarında sert değişimlere yol açma potansiyeline sahiptir.

Türkiye sahip olduğu kritik coğrafi konum sebebiyle birçok göçmen ve mülteci için geçiş ya da yerleşim noktası haline gelmiştir. Dolayısıyla AB, 2016 yılında Türkiye ile sığınmacı anlaşması imzalamıştır. Söz konusu anlaşma Türkiye'nin çatı olduğu 4 milyon mülteci insanın hayat şartlarının iyileştirilmesi için gerçekleştirilmiş ve anlaşma kapsamında 6 milyar Euro taahhüt edilmiştir.

3.3.1.3 Rusya ve Çin'in Rolü

Arap Baharı ve uzantısı olan Suriye Krizi baz alındığında Asya bölgesinde başı çeken küresel aktörler Rusya ve Çin olmaktadır. Arap Baharı başlığı altında Orta Doğu'da ortaya çıkan kaos Rusya'nın zaman içerisinde pozitif ilişkiler inşa ettiği ülkelere yayılmıştır. Dolayısıyla Moskova'nın Ortadoğu'daki çıkarları dolaylı olarak zarar görmüştür. Rusya tarafından incelendiğinde, Libya'da Kaddafi iktidarının sona erdirilmesi ve ardından ortaya çıkan iç savaş bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Bu noktada Rusya Libya'daki çıkarları zarar gördüğü için bundan sonra oluşacak olaylar silsilesi için aksiyonlar almaya karar vermiştir. Suriye Krizi'ne uzanan olaylar sonucunda, Rusya Batı'nın aksine Esad rejimine destekte bulunmayı tercih etmiştir. Rusya bu desteğini Çin ve İran'ı da yanına alarak sürdürmüş ve nihayetinde Suriye Krizi'nde Batı'nın karşısında konumlanmışlardır.

Rusya'nın Ortadoğu'da gerçekleştirmiş olduğu yatırımlar, Rusya ile Ortadoğu arasında pozitif ilişkiler inşa edilmesine olanak sağlamıştır. ABD'nin Irak müdahalesi, Arap Baharı ve Arap Baharı uzantısı olan Suriye Krizi'yle birlikte bu yatırımlar ve dolayısıyla oluşturduğu ilişkiler de riske girmiştir. Libya'daki yatırımları boşa çıkan Rusya çıkarları gereği Esad rejimine destekte bulunmayı tercih etmiştir.

Hafız Esad döneminde Sovyetler Birliği ve Suriye devletleri arasında pozitif ilişkiler geliştirilmiştir. Hatta 1971 yılında Sovyetler Birliği ile Suriye arasında bir anlaşma gerçekleştirilmiştir. Bu anlaşma kapsamında Akdeniz kıyısında konumlandırılmış olan Tartus Limanı üssü Sovyetler Birliği'ne tahsis edilmiştir. Bu anlaşma, Sovyetler Birliği için sıcak denizlere inmeyi ifade etmiştir. Bu anlaşmayı takiben 1972'de Sovyetler Birliği Suriye'ye 700 milyon dolar değerinde silah satmış, 1973'te Arap-İsrail savaşlarında Suriye'ye askeri destekte bulunmuş, 1980'de Suriye ile 20 yıllık Dostluk ve İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. (Akengin-Yaşar, a.g.m., s. 39.). Tarihin ilerleyen dönemlerinde SSCB parçalanmıştır. Rusya-Suriye ilişkilerinin

yeniden sürdürülmesi Primakov'un Dışişleri Bakanı konumuna getirilmesi ile gerçekleşebilmiştir. Rusya-Suriye ilişkilerine dair ciddi olarak yorumlanabilecek gelişmeler ise Putin iktidarı döneminde gerçekleşmiştir (Akengin-Yaşar, a.g.m., s. 40.). 2000 yılında iktidar konumuna gelen Esad ilk yıllarında reformist yaklaşımlarda bulunmuş olsa dahi, Lübnan'da 2005'te ortaya çıkan Suriye İç Savaşı'nın ardından Rusya kendi çıkarları gereği Esad'ı desteklemeyi tercih etmiştir. Rusya'nın kendi coğrafyası haricinde yalnızca Suriye'de deniz üssü bulundurması faktörü Rusya-Suriye ilişkileri için önemli parametre haline gelmiştir. Çünkü bu üs beraberinde Akdeniz'de Rusya için güç getirmiştir. 1971'de Sovyetler Birliği tarafından Rusya'ya tahsis edilen bu üs Rusya Deniz Kuvvetleri için bir hareket ve bakım üssü görevini görmüştür. Arap Baharı ve uzantısı olan Suriye Krizi'nin ardından, Rusya-Suriye arasında gelişen ilişkiler neticesinde 2015 yılında Lazkiye'de bir hava üssü Rusya'ya tahsis edilmiştir. Tahsis edilen bu üs sayesinde Rusya'nın Ortadoğu ve Akdeniz'deki aksiyon bölgesi genişlemiştir (Akengin-Yaşar, a.g.m., s. 43.). Sovyetler Birliği dönemine uzanan faktörler göz önüne alındığında Rusya Suriye'yi kaybetmek istememiştir. Dolayısıyla Suriye Krizi'nde baş aktörlerden biri haline gelmiştir.

Rusya ve Suriye arasındaki diplomatik ilişkilerin yanı sıra aralarındaki ekonomik ilişkiler de önem arz etmektedir. Suriye Krizi ekonomik ilişkileri yüzdesel olarak yarıya yakın azaltmış olsa da 2012 yılında Rusya ve Suriye arasındaki dış ticaret hacmi 650 milyon dolara kadar ulaşmıştır (Khan, a.g.m., s. 2.). Suriye, Rusya tarafından kritik öneme sahip bir silah pazarı olarak görülmektedir. Rusya 2005'ten 2010'a uzanan dönemde Suriye'ye 3 milyon dolarlık silah satışı gerçekleştirmiştir. Buna ek olarak ABD ve İsrail'in karşıt aksiyon ve baskılarına rağmen Suriye'ye S-300 silahını, Arap Baharı'nın ortaya çıktığı süreçte Suriye'ye 1 milyar dolar değerinde gelişmiş teknoloji satmıştır.

Suriye'de DAESH gibi farklı teörör örgütlerinin ortaya çıkması Rusya'yı endişeli bir duruma sokmuştur. Rusya açısından incelendiğinde, Orta Asya'nın güvenliği için DAESH'le mücadele kritik bir hal almıştır. Hatta DAESH 2014 yılına gelindiğinde Rusya Devlet Başkanı Putin'i hedef alan ve tehdit eden bir video paylaşmıştır. Rusya, Suriye Krizi öncesinde Libya'daki yatırımlarının bir anda yok olması sebebiyle aynı yanılgıya düşmemek, Suriye coğrafyasında aynı durumu yaşamamak adına mücadele etmeye karar vermiştir. Bu durumun yanı sıra Rusya'nın

Suriye konusunda AB ve ABD'nin karşı tarafında konumlanmış olmasında Batı'nın geçmişten bugüne gerçekleştirdiği yaptırımların artık tahammül sınırlarını aşmış olması faktörü de etkili olmuştur. Bu yüzden ABD ile rekabete girmekten kaçınmayacakları Rusya tarafından belirtilmiştir. Bu faktörlere ek olarak Rusya, Suriye'deki bağlantılarını kullanarak, SSCB'nin sona ermesiyle biten uluslararası alandaki saygınlığına yeniden ulaşmayı hedeflemiştir.

Rusya, Suriye İç Savaşı döneminde terörizmi karşısına alıp bir birlik oluşturmuş, İran ve Irak ile beraber DAES'e karşı aksiyon almıştır. Rusya'nın bu birlikle aksiyon alıp, iç savaşa doğrudan katılması Esad'ın iktidarını güçlendirmiştir. Suriye Krizi'nin başladığı dönemde Batı belirleyici taraf olarak görülmüş olsa da Rusya'nın zaman içerisinde Suriye'de hem askeri hem de diplomatik olarak güçlenmesi dengeyi değiştirmiş ve Suriye Krizi gelişmeleri Rusya'nın inisiyatifleriyle ilişkilendirilmiştir. Suriye Krizi'ne dair diplomatik çözüm görüşmeleri Cenevre'de yapılırken, Rusya'nın ivme kazanmasıyla, Rusya'nın belirlediği şekilde yürütülmeye başlanmıştır. 2017 yılında gerçekleşen Astana Görüşmeleri bu dönüşüme bir örnektir. Bu görüşmeler sırasında Rusya, Türkiye ve İran bölgedeki çatışmanın durdurulması adına ateşkes odaklı paylaşımlar yapılmıştır. Nihayetinde bu üç devletin Suriye'deki - terör gruplarına karşı birlikte mücadelesi adına karar alınmıştır ("Üç Ülkenin Uzlaştığı Astana Mutabakatı Metni", Mepa News). Astana Görüşmeleri'ni takiben 2018 yılında Tahran'da bir zirve düzenlenmiştir. Bu toplantıda da mevcut durumdaki mücadelenin sürdürülmesinin bahsi geçmiştir.

Arap Baharı ve uzantısı olan Suriye Krizi baz alındığında, Asya bölgesinde başı çeken bir diğer aktör Çin'dir. Çin'in Ortadoğu ile olan politikalarında belirleyici olan faktörler Çin'in iç siyasi ve ekonomik parametreleridir. Çin'in içerisindeki siyasi ve ekonomik baskıcı tavrı, dış diplomaside temkinli tavırdan uzaklaşmış bir görüntü sunmaya başlamıştır. Çin'in beraber yürütmeye çalıştığı rejim ve ekonomik kalkınma parametreleri Çin politikasını büyük ölçüde etkilemektedir. Bu etki Çin politikasında bulanık bir görüntü yaratsa da Arap Baharı'nın ardından bu görüntü farklılaşmaya başlamıştır. Çin'in Ortadoğu'daki yaptığı bir politika hamlesi kendi içerisindeki siyasi ve ekonomik tavır, ABD ile olan rekabeti, Arap Baharı gibi birçok parametreye bağlıdır.

Çin dış politikada olabildiğince tarafsız ve dengeli olmaya çalışmaktadır. Fakat hem ekonomik çıkar odaklı olup hem de siyasi riskler söz konusu olduğunda sorumluluk gerektiren davranışlardan kaçınmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti başkanlık koltuğunda oturan Xi Jinping, göreve geldikten sonra ilk Ortadoğu ziyaretlerini Arap Baharı'ndan doğrudan olmasa da dolaylı olarak uzun zamandır etkisinde olan Suudi Arabistan, Mısır ve İran'a gerçekleştirdi (Temiz, 2016, s. 9). Bu ülkeler Çin'in tarafsız tavrına ayna tutmaktadır. Çin'in Ortadoğu'daki politikaları birtakım siyasi parametreler altında incelenebilir.

İlk parametre ABD, AB ve Rusya gibi büyük devletlerin söz konusu coğrafyada yaptığı hem siyasi hem ekonomik baskılar bütünüdür. Dolayısıyla bu parametre içerisindeki değişimler Çin'in bölge ile olan aksiyonlarını şekillendirmektedir. Örnek olması adına; ABD ve Suudi Arabistan arasında bir problem ortaya çıktığı süreçlerde Çin, Suudi Arabistan için bir alternatif opsiyona dönüşmektedir. Bu sebepten ötürü Çin'in dış ilişkilere karmaşık bir düzende devam etmektedir (Temiz, 2017, s. 7).

İkinci parametre, Ortadoğu'da söz konusu bölgelerde çatışmanın düzensiz yapısıdır. Arap Baharı dalgası başlamadan önce İsrail-Filistin çatışması, Körfez savaşları, ABD-Irak olayları ve İran nükleer problemi halihazırda Çin ve Körfez ülkeleri arasında süregelen konular arasındaydı. Çin siyasi riskler söz konusu olduğunda sorumluluk gerektiren davranışlardan kaçınan bir yapıda olsa dahi BMGK daimî üyesidir ve veto hakkına sahiptir. Bu çekimser tavrını uluslararası kurumlarda sürdürebilse de özellikle Arap Baharı sonrasında Çin içerisinde tavırları sorgulanmaya başlamıştır. İran-Suudi Arabistan arasındaki problemde, İran tarafı için gerçekleştirilen yaptırımlara ve yaptırımlar aleyhindeki davranışlar Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri tarafınca negatif bir intiba bırakmıştır. Arap Baharı ve uzantısı olan Suriye Krizi baz alındığında, Çin İran'a yakın aksiyonlara yönelirken Suudi Arabistan ile farklılaşmıştır. Bölgede ortaya çıkan her bir toplumsal olay Çin'i tarafsız tavrından uzaklaşmak zorunda bırakmaktadır. Daha aktif ve net tavırlar içerisinde bir diplomasi geliştirmeye yönelmektedir.

Üçüncü ve son parametre ise Çin'in kendi topraklarında yaşadığı endişedir. Bu endişe uluslararası terörizm ile ilişkilendirilebilmektedir. El- Kaide ve DAESH gibi örgütlerin kriz alanlarında örgütlerini genişletiyor olması ve bu kriz alanlarının

Suriye’den Çin hattına kadar uzanması bir güvenlik tehdidi olarak görülmektedir. Arap Baharı sonrasında bu üç parametrenin etkileri ciddi ölçüde artmıştır. Bu parametreler farklı bölgelerde farklı sorunları belirginleştirmektedir.

Arap Baharı süregelirken bazı körfez hanedanlıkları sıranın kendilerine geldiğini düşündükleri için güçlü bir dayanak arayışı ile ABD ile iletişime geçip daha yakın diplomatik bağlantılar geliştirmeye yönelmişlerdir. Bu zaman diliminde Çin bu hanedanlıklar tarafından alternatif bir opsiyon olarak görülmüştür. Çin 2011 yılında, Kaddafi iktidarının sona erdirilmesi ve ardından ortaya çıkan iç savaş olaylarında Libya mübadelelerine doğrudan olmasa da dolaylı yoldan destek vermiştir. Fakat kaos ortamının bu derece büyüyeceğini öngörememiştir. Rusya gibi Libya’da hatırı sayılır miktarda yatırımı olan Çin, gördüğü zarar neticesinde Arap Baharı konusunda sürdüreceği davranışları konusunda şekillendirmelere gitmiştir. Bu kararın altında yatan nedenlere örnek olarak Suriye problemleri konusunda BMGK vetolarının arkasında yatan öncül faktör öncesinde Libya’da ortaya çıkan zarar tablosu verilebilir. Çin’in Arap olmayan ülkelerle diplomatik ilişkileri Arap Baharı olaylar silsilesinden sonra ivmelenmiştir. Bu ülkeler Türkiye, İsrail ve İran ile örneklendirilebilmektedir. ABD karşıtı olan Çin hükümeti için Türkiye ve İsrail’in halihazırda ABD ile olan ilişkileri soru işaretleri oluşturmuştur. İran tarafında ise zıttı bir durum söz konusu olmuştur. İran’da bazı dönemlerde aşırıya kaçan ABD karşıtlığı görülmektedir. Bu duruma ek nükleer silah tehdidi de Çin tarafınca pozitif yorumlanmamaktadır. Çin, Libya ve Yemen bölgelerinde ortaya çıkan kaoslar için dış müdahale karşıtı bir tavır benimsemiştir. Fakat Çin, Arap Baharı’nın ardından gelişen Suriye iç savaşına İran ve Rusya’nın yaptığı müdahalelere aksi bir eylemde bulunmamıştır.

3.3.2. Bölgesel Aktörler

3.3.2.1. İran’ın Rolü

İran İslam Cumhuriyeti dış politikasını; baskıcı rejimlerin reddi, bağımsızlık ve yahudi milliyetçiliğini hedef alan ideolojik fikirlere karşılık gibi temel elementlere oturtmuştur. Dolayısıyla İran’ın dış politikasında keskin ve net aksiyonlarda bulunabildiğini sonucuna varılabilmektedir. Arap Baharı ve uzantısı olan Suriye Krizi baz alındığında İran’ın 2011 yılından bugüne dek yaşanan olaylarda Suriye Devleti’ne sağladığı destek İran’ın dış politikasının temel elementleriyle örtüşmektedir. Genel

tabloya bakıldığında İran'ın söz konusu süreçte stratejik davranışlarında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Tutarlılıkla sürdürülen bu süreç İran'ın ABD karşıtlığı, ideolojik-ulusal çıkarlar, Şam ve Tahran arasında doğrudan bir haberleşme kanalı kurulması gibi faktörlerle açıklanabilmektedir.

İran, Suriye İç Savaşı süresince Esad ve hükümetini desteklemeyi sürdürmüştür. Bu desteği, Suriye'nin Ortadoğu bölgesindeki stratejik konumunu ve Suriye ile olan ilişkisinin kendi nüfuzunu koruması ve besliyor olmasından kaynaklanmaktadır. Suriye ayakta kaldığı sürece bu durum İran İslam Cumhuriyeti açısından, bölgesel güvenlik tehdidi belirli sınırlar içerisinde kalacak ve İran için problem teşkil etmeyeceği anlamına gelecektir.

Yakın zamanda gerçekleşen Suriye Krizi olayları ele alındığında İran'ın da önemli aktörlerden biri olduğu görülmektedir. İran'ın hem sahada hem de diplomasi alanındaki aksiyonları olayların gidişatını etkileyen faktörler haline gelmiştir. İran'ın sahadaki aksiyonlarını etkileyen olaylar Soçi Anlaşması, Esad'ın Rusya ziyaretleri, İran'ın 'direniş' olarak tanımladığı ve nihai olarak üçlü askeri koalisyon olarak tanımlanan saha gücü ile ilişkilendirilmektedir. Suriye Krizi'nin çözüm süreci devam ettikçe İran İslam Cumhuriyeti bölgedeki etkisini sürdürmeye devam edecektir. Bu da İran nüfuzunu beslemeye devam edecektir.

Suriye'nin coğrafi konumu baz alındığında Türkiye, Irak, İsrail ve Lübnan'a komşuluğu, Ortadoğu için önemini ortaya çıkarmaktadır. Coğrafi konumu Suriye'ye beraberinde uluslararası ilişkilerde kritik rol hakkı tanımaktadır. Bu durum birtakım uzmanlarca şu tanımla açıklanmaktadır: "Suriye dünyanın en büyük küçük ülkesidir." (Suriye Yeşil Kitabı, 2008, s. 22). İran İslam Cumhuriyeti olası Suriye çöküşünde Filistin ve Lübnan bölgelerindeki müttefikleri ile iletişim kanalının ciddi şekilde zarar göreceğinin farkındadır. Bu durum dolaylı olarak Ortadoğu'nun ve İran'ın ulusal çıkarlarının geleceği için kritik bir durum haline gelmiştir. Bu duruma örnek olarak Suriye'nin güvenli şekilde konsolide edildiği, İran petrol ve doğal gaz kaynaklarının transfer edilmesi için Suriye'nin bir hat olarak kullanılabilmesi durumu verilebilmektedir.

İran İslam Cumhuriyeti'nin Suriye Krizi'nin önemli aktörlerinden biri olması, İran'ın ulusal güvenliğine dair bazı tehdit ve problemlere sebebiyet ihtimallerini

doğurmaktadır. Bu ihtimaller ülkeyi hem toplumsal hem ekonomik hem de siyasi açılardan tehdit etmektedir. İran'ın gördüğü en büyük tehditlerden biri, Amerikan müdahalesi ve sınırında oluşabilecek Amerikan oluşumu olmuştur. Bu durumdan ötürü Suriye'de güçlü bir role sahip olmayı gereklilik olarak gören İran İslam Cumhuriyeti ancak bu şekilde geleceğe dair kendi açısından güvence sağlayabileceğine inanmaktadır. Ayrıca ancak bu durumda bölgede söz sahibi olacağının farkındadır (Yoldani, 2013). Tüm bu etmenler sıralandığında İran, Suriye hükümetine birçok yardımda bulunmuştur. Bu yardımlar beş maddede listelenebilmektedir:

1. Petrol-gaz yardımı / maddi bağış
2. İstihbarat desteği
3. Askeri eğitim desteği
4. Silah-teçhizat yardımı
5. Milisler oluşturma ve bu milislerin eğitilmesi (The Clarion Project, 2014: 11)

İran İslam Cumhuriyeti'nin dini lideri Ali Hamaney, Suriye Krizi'ni şu cümle ile değerlendirmiştir: "Suriye rejimi İsrail'e karşı direniş ekseninin önemli bir parçasıdır ve İran'ın ABD ile mücadelesinin ön saflarında yer alıyor." Fakat bazı İranlı yöneticiler Ali Hamaney'in Suriye'ye sağladığı sınırsız desteğe şüpheci yaklaşmaktadırlar. Buna rağmen genel tabloda İran İslam Cumhuriyeti'nin Suriye'nin arkasında duran en büyük güçlerden biri olduğu kolaylıkla söylenebilmektedir.

İran, Suriye Krizi'nin başladığı dönemlerde durumun siyasi yollar aracılığı ile çözüme ulaştırılmasına destek çıkmıştır. Fakat kısa bir süre içerisinde İran, Esad hükümetini sona erdirmeyi hedefleyen muhalifleri, 'Batı tabanlı İsrail kuklası' olarak görmüştür. İran tarafı için Esad hükümeti ve rejimi, müttefikten öte savunma stratejisi için kritik bir konum halinde olduğu için İran, Esad rejiminin korunması için hiçbir destekten kaçmamıştır. Aksi olur ve Esad rejimi sona ererse de İran kendi etkisi altında yeni bir oluşumu destekleyecektir.

Suriye Krizi'nde daha önce de bahsi geçtiği üzere Rusya ve İran arasında iş birliği söz konusu olmuştur. İş birliğine rağmen süreç uzadığı sürece iki ülke arasında çıkar farklılıkları doğması muhtemeldir. 1971 yılında Sovyetler Birliği ile Suriye arasında bir anlaşma gerçekleştirilmiştir. Bu anlaşma kapsamında Akdeniz kıyısında

konumlandırılmış olan Tartus Limanı üssü Sovyetler Birliği'ne tahsis edilmiştir. Bu durumdan ötürü Suriye, Rusya için Akdeniz'de kritik bir güç sembolü haline gelmiştir. Rusya kendi çıkarları negatif bir etkiye maruz kalmadığı sürece İran'ın Suriye'deki rolünü kabul etmektedir. Koşullu da olsa Rusya bu bölgede İran'ı bir rakip olarak görmektedir.

Her ne kadar Rusya ve İran bölgede birlik olsalar da Rusya, İsrail ile yakın bir ilişki içerisinde. Bu sebepten ötürü bazı durumlarda İsrail ile olan ilişkisini kötü yönde etkilemeyecek aksiyonlar almaktadır. Bu da potansiyel olarak İran aleyhine kararlar anlamına gelmektedir. Suriye'nin güneybatı, İsrail'in kuzeydoğu ucunda ‘‘ Golan Tepeleri ‘‘ isimli tepelik bir bölge bulunmaktadır. Rusya bu bölgede İsrail'in varlığına dolaylı olarak yardım etmektedir. Bu durum bölgede Rusya-İsrail ilişkisine bir örnektir. Bir diğer potansiyel karar ise Rusya'nın kendisini bir Avrupa ülkesi olarak görmesinden mütevellit İran'ın Suriye'deki gücünü zayıflatmak amacıyla Batı'dan taviz almayı denemesidir.

İran, Arap Baharı ve uzantısı olan Suriye krizi baz alındığında, genel tablo aslında İran'ın hem Ortadoğu'da hem de Suriye'de lider pozisyonu elde etmeyi amaçladığı anlamına gelmektedir. İran bu düşüncesini İran'ın eski medeniyetlere uzanan tarihi ile desteklemekte ve meşrulaştırmaktadır. İran, ABD'nin Irak'a müdahalesi sürecinden bu yana Ortadoğu'da bir güç inşasına başlamıştır. Yemen ve ardından Suriye ile devam eden kriz tablosu ele alındığında bölgede ciddi vekalet savaşları yaşanmaya devam etmektedir. Bu tablo hem Batı'nın hem de bölgesel bazı müttefiklerin birtakım din, siyaset veya etnik taban odaklı grupları Suriye'ye sokması ile ileri bir boyuta taşınmıştır. İran bu çok yapıli hale gelen Suriye Krizi'ni ele alırken tek bir askeri müdahalenin riskli olacağını farkına varmıştır. Bu durumdan mütevellit İran durumu ve faktörleri detaylandırarak ele almış ve Suriye'de çatışan birçok gruba/milise aşağıda belirtildiği gibi destekte bulunmuştur;

Şekil 1 [Grafik: TRT Haber-Bedra Nur Aygün]

1. *Devrim Muhafızlarının Kudüs Gücü*: Irak bölgesinde keşif odaklı görevler için İran-Irak savaşının ardından oluşturulmuştur. Suriye Krizi'nin başlaması ile faaliyetlerine Suriye'de devam etmektedirler.
2. *Lübnan Hizbullahı*: Hizbullah aslen Lübnan'da konumlanmış Şii inançlı siyasi ve askeri bir partidir. İran'ın desteği ile Suriye'de çatışmaya girmiştir. Savaş tecrübesi ile öne çıkmaktadır.
3. *Suriye Hizbullahı*: Lübnan Hizbullahı'nın ikinci şubesi olarak görülmektedir. Resmi kaynaklar, İran İslam Cumhuriyeti'nin uğraşları ile organize edildiğini göstermektedir. Suriye ordusuna destekte bulunmaktadır.

4. *Bedir Örgütü*: İran Devrim Muhafızları ve İran İslam Cumhuriyeti ile bağlantılı olan Bedir Örgütü Irak'ta faaliyet göstermişlerdir. Suriye Krizi'nde sahadaki İran kuvvetleriyle bir arada muhaliflerin karşısında savaşmışlardır.

İran, Suriye Krizi'ni detaylandırarak ele almış ve yukarıda bahsedildiği üzere Suriye'de çatışan birçok gruba/milise destekte bulunmuştur. Bu dört ana grup dışında Ebulfazl el-Abbas Taburu, Fatimiyyun Tugayı, Zeynebiyyun Tugayı, Zülfikâr Tugayı, Asaib Ehlil Hak Hareketi, Saraya al-Horasani, Kataib Hizbullah, Irak Hizbullahı, Kataib İmam Ali, Kataib Seyyid el-Şuheda, Nüceba Hareketi ve Mehdi Aslanları grupları ile beraber hareket etmiş, bağlantı kurmuş ve destekte bulunmuştur.

3.3.2.2 İsrail'in Rolü

İsrail, Arap Baharı ve uzantısı olan Suriye Krizi'nin ortaya çıktığı zaman diliminde minimum müdahaleyi tercih edip olası uluslararası diplomatik problemlerden kaçınmıştır. Suriye Krizi'ne kadar uzanan Arap Baharı, İsrail tarafı için pozitif yorumlandırılmıştır. Bu durum Arap dünyasındaki demokrasi kültürünün zayıflığı ve İsrail'in çıkarlarının ilişkilendirilmesi ile açıklanmaktadır. Fakat öte yandan büyüyen kaos ortamının İsrail'in de güvenliğini tehdit edebileceği düşüncesi ortaya çıkmıştır. Kaos ortamının yanı sıra Suriye'de etkili olan ve gücünü büyütme potansiyeli olan her bir aktörün İsrail için birer tehdit unsuruna dönüşebileceği konusunda hemfikir olunmuştur. Bu durum İsrail'in kararlarında etkili olan en temel etmen olmuştur. Zaman içerisinde Suriye'de etkili aktörlerin aksiyonları İsrail'in politikalarını da şekillendirmiştir. İsrail politikaları değerlendirildiğinde iki temel fikir ortaya çıkmaktadır:

1. İsrail, Suriye Krizi'ni ele alırken söz konusu bölgenin güvenliğini ikinci planda tutup, birinci plana kendi ülkesinin güvenliğini koyacak ve bu doğrultuda adımlar atacaktır.
2. İsrail, Suriye Krizi'ni ele alırken gerçekleştirdiği diplomatik görüşmelerin kendi ülkesinin güvenliğine herhangi bir pozitif etki sağlayacağına inanmamaktadır.

Suriye Krizi'nin ortaya çıktığı zaman diliminde, İsrail'in yaklaşımını şekillendiren temel dayanak İsrail ve Suriye arasında 1974 yılında imzalanmış olan barış antlaşması olmuştur. Buna ek ikinci dayanaksa Suriye'nin güneybatı, İsrail'in

kuzeydoğu ucundaki ‘‘ Golan Tepeleri ‘‘ isimli tepelik bölgenin mevcudiyetinin geleceği olmuştur. Bu iki dayanak baz alınarak Esad rejiminin İsrail’e karşı ne tür aksiyonda bulunacağı İsrail’in politikasını şekillendirmeye devam etmektedir. Özellikle İran’ın Suriye İç Savaşı süresince Esad ve hükümetini desteklemeyi sürdürüyor olması ve bunun sonucunda bölgedeki gücünü artırıyor oluşu İsrail yetkililerince güvenlik tehdidi olarak yorumlanmıştır.

İsrail, Suriye Krizi süresince hem aktif hem de pasif kalabilme opsiyonlarına sahip olmuştur. Genel tablo incelendiğinde İsrail’in detaylı ve planlı yaklaşımlar geliştirmek yerine risk almayarak sınırlarını çizdiği gözlemlenmiştir. Bu da pasif kaldığı şeklinde yorumlanmaktadır. İsrail, Suriye Krizi’ni ele alırken gerçekleştirdiği diplomatik görüşmelerin kendi ülkesinin güvenliğine herhangi bir pozitif etki sağlayacağına inanmadığı için aksini belirten, bölgede yapılan müdahalelerin bölgesel güvenliği sağlayacağını belirten aktörlerin gerçeklerden uzak olduklarını belirtmiştir. İsrail bölgede kendisi ile benzer güvenlik kaygılarına sahip aktörlerle yakın durma çabası gösterse de kısıtlı bir aktör olarak kalmıştır. Süreç ilerledikçe İsrail için ortaya çıkan sonuç tablosunda öncül problemler Suriye’nin sahip olduğu kitle imla silahları ve İran İslam Cumhuriyeti ve müttefiklerinin bölgedeki etkisini sürdürmeye devam edişi olmuştur. İsrail; Rusya, Çin ya da İran gibi büyük aktörlerin aksine uzlaşmış tek bir dış politikayı kabul etmeyi tercih etmemişlerdir. Bu da İsrail’i bölgedeki en farklılaşmış aktör yapmaktadır. Bu yaklaşımın sonucunda 2017 ve sonrasında İsrail diplomatik olarak risk etmenlerinden kaçamadığını fark etmiştir. Çok yapıli hale gelen Suriye Krizi’ni ele alırken tek bir askeri müdahalenin riskli olacağını farkına varan İran’ın destekte bulunduğu Suriye’de çatışan gruplara askerî yöntemler ile sınırlandırma kararına varmıştır. Belirli bir periyodik zamanın ardından alınan bu karar bağlamında İsrail’in Suriye Krizi’ni ele alırken gerçekleştirdiği diplomatik görüşmelerin kendi ülkesinin güvenliğine herhangi bir pozitif etki sağlayacağına inanmıyor olduğu fikri kendini doğrulamıştır.

3.3.2.3 Türkiye’nin Rolü

Arap Baharı ve uzantısı olan Suriye Krizi’nin etkilediği ülkelerin başında Türkiye de gelmektedir. Suriye’de yaşanan krizde ABD, Rusya ve İran başta olmak üzere birçok güç etkin aktörler haline gelmişlerdir. Krize birçok küçük ölçekte örgüt

ve grubunda dahil olması ile ciddi bir çatışma ortamı ortaya çıkmıştır. Bu faktörler Türkiye'yi öncelikli olarak güvenlik boyutundan etkilemiştir.

2010 senesinde, Tunus'ta ortaya çıkan ve hızlıca pek çok ülkeyi etkisi altına alan Arap Baharı, 2011 yılı Mart ayında, Suriye'nin güney bölgesinde başlayan protestolar neticesinde bütün ülkeyi etkisi altına alan bir krize çevrilmiştir. 2011 yılı Mart ayından yani bu kriz patlak verdikten sonra gelişen sıcak temaslar sebebiyle Türkiye, Suriye Krizi'nden etkilenmeye başlamıştır. Türkiye sahip olduğu kritik coğrafi konum sebebiyle birçok göçmen ve mülteci için geçiş ya da yerleşim noktası haline gelmiştir. Suriye Krizi'nin başladığı ilk zamanlarından itibaren Suriye'den Türkiye'ye göç başlamıştır. Kriz büyüdükçe söz konusu olan göç hareketleri ivmelenmiştir. Günümüzde 4 milyonu aşkın Suriye vatandaşı Türkiye'ye sığınmış durumdadır. Türkiye göçün yanında terör açısından ciddi tehditlerle yüzleşmiştir. Örnek olması adına 2015 senesinde artan terör saldırıları verilebilir. İlgili dönemde hem siviller hem de güvenlik güçleri hayatını kaybetmiş ve yüzlerce insan yaralanmıştır. Türkiye sınırları içerisinde, sınır hattı boyunca konumlanmış birçok köye roket/top mermisi düşmüştür. Bu olaylar silsilesi ülke içi tansiyonu yükseltmiştir. Suriye'nin Kobani bölgesinde 2014 yılında DAESH ve YPG-PYD arasında gelişen savaş sebebiyle Türkiye'de eylemler başlatılmıştır. Bu eylemler 6-7 Ekim Olayları olarak ilerlemiş ve 46 insanın yaşamını yitirmesine sebep olmuştur. Bir başka kritik olaysa Türkiye'ye ait bir jetin düşürülmesi olayıdır. Bu olayın ardından Türkiye, Suriye'ye yönelik askerî unsurların kuvvet kullanımı sırasında uyması gereken kurallar bütünü olan angajman kurallarını değiştirmiştir. Sınır hatları boyunca güvenlik kolluklarını artırmıştır. Suriye'nin bir helikopter ve uçağı, 2015'te on defa ikaz edilmesine rağmen pozisyonunu değiştirmeyen bir Rus jeti düşürülmüştür. Rus jetinin düşürülmesi Türkiye-Rusya ilişkilerini ciddi derecede yaralamıştır. Türkiye, DAESH'in konumlandığı alanlarda PKK ve uzantısı PYD oluşumlarının görülmesini tepkiyle karşılamıştır ve Fırat'ın diğer tarafına geçilmesini kabul edilemez olarak tanımlamıştır. Bu olaylar silsilesini takiben ABD'nin PYD'yi destekliyor oluşu Türkiye-ABD ilişkisini sarsmıştır. Zaman içerisinde Türkiye, Rusya ile olan ilişkisini tazelemiş ve Fırat Kalkanı Operasyonu adıyla gerçekleştirilen askeri hareket sonucunda DAESH terör örgütü elimine edilmiştir. Bu durum Türkiye'nin sınır güvenliğini garantiye alma konusundaki kararlılığını kanıtlamıştır.

Suriye Krizi'nin Türkiye'ye en büyük etkisi göç olarak görülmektedir. Türkiye sahip olduğu kritik coğrafi konum sebebiyle Suriye Krizi'nin başladığı ilk zamanlarından itibaren Suriye'den Türkiye'ye göç başlamıştır. İlk göç dalgası Nisan 2011'e uzanmaktadır. Türkiye o dönemde açık kapı politikasını benimsemiştir. Başlangıçta göçmen sınırı 100 bin olarak belirtilmiş olsa da Suriye'de krizin büyümesi sonucunda göç hareketleri ivmelenmiştir. Günümüzde 4 milyonu aşkın Suriye vatandaşı Türkiye'ye sığınmış durumdadır. Suriyeli sığınmacıların bir bölümü barınma merkezlerinde yaşamlarına sürdürüyorken büyük bir bölümü ülkenin dört bir köşesine yayılmıştır. Göç dalgası başladığından bu yana Suriyeli sığınmacılara kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve halk tarafından iletilen maddi yardım tutarının, Aralık 2016 itibariyle 25 milyar doları aştığı belirtilmektedir.

Suriye Krizi'nin Türkiye'ye en büyük yansıması olan göçler tartışılırken ortaya çıkan ilk konu Suriyelilerin hukuki statüsünün belirlenmesi olmuştur. Türkiye o dönemde açık kapı politikasını benimsemiştir. Dolayısıyla gelenleri "misafir" olarak tanımlamış ve geri gönderme hakkına sahip olmamıştır. 2011'in sonlarına doğru Ekim ayında Türkiye'ye kaydolmuş Suriyeli sığınmacılar "geçici koruma statüsü" ile nitelendirilmişlerdir. Bu statü beraberinde Suriyeli sığınmacılara birçok hak sağlamıştır. Bu haklar sağlık, gıda yardımı, eğitim, sınırsız kalma, acil ihtiyaçların karşılanması gibi birçok maddeyi içermektedir. (Orhan ve Şenyücel Gündoğar, s. 12-13)

3.3.2.4 İslam İşbirliği Teşkilatı'nın Rolü

Eski adı İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) olan İslam Birliği Teşkilatı, adında da geçtiği üzere halkının yüzdesel olarak yüksek oranda Müslüman olduğu ülkelerin bir araya geldiği bir kuruluştur. İslam İşbirliği Teşkilatı sadece politik ve ekonomik değil kültürel aynı zamanda bilimsel ve sosyal dayanışma hedefi gütmektedir. Örgüt 1969 yılında, o dönem İsrail'in işgaline uğramış olan Kudüs'teki Al-Aksa Mescidi'nin yakılması üzerine bir tepki olarak aynı yıl içerisinde ilk defa düzenlenmiş olan İslam Zirve Konferansı'nda alınan bir karar sonucunda kurulmuştur. Türkiye'de aynı sene içerisinde İslam İşbirliği Teşkilatı'na üye olmuştur.

Arap Baharı ve uzantısı olan Suriye Krizi sonucunda yüz binleri aşkın insan hayatını kaybetmiş bunun yanında çok daha fazlası evlerini, yurtlarını terk etmek zorunda kalmıştır ve mülteci durumuna düşmüşlerdir. Bu durum nihayetinde Suriye Krizi bir iç mesele olmaktan çıkıp bölgesel hatta küresel bir sorun haline gelmiştir. Dolayısıyla Suriye Krizi, Arap Birliği ve İslam İşbirliği Teşkilatı'nı da harekete geçirmiştir (Sandıklı ve Semin, Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye). Suriye'de Esad yönetimini uyaran Arap Birliği, Esad'ın çözüm odaklı yollara yönelmemesi sonucunda 66 yıllık tarihinde ilk defa bir üyesinin üyeliği askıya almıştır. Üyeliği askıya almanın yanı sıra ambargolar da uygulamışlardır. Türkiye Suriye'ye bu ambargolarda destek olmuştur. Arap Birliği'nin ardından Türkiye'nin aldığı bu aksiyonlar neticesinde İslam İşbirliği Teşkilatı da Suriye'de Esad rejimini hedef alıp ambargolara destek olacaklarını duyurmuşlardır. (Ayhan, Türkiye ve Arap Birliği'nin Suriye'ye Yaptırım Kararları ve Olası Sonuçları)

Suriye Krizi'nin git gide büyüdüğü Ağustos 2012 döneminde, İslam İşbirliği Teşkilatı olağanüstü Mekke Zirvesi çatısı altında, Esad rejiminin halkın can ve mal güvenliğini tehdit ettiği gerekçesiyle Suriye'nin İslam İşbirliği Teşkilatı üyeliğini askıya almıştır. Suriye İç Savaşı süresince Esad ve hükümetini desteklemeyi sürdürmüş olan İran bu karara muhalif olsa da sonucu değiştirememiştir. Bu desteği, Suriye'nin Ortadoğu bölgesindeki stratejik konumunu ve Suriye ile olan ilişkisinin İran'ın nüfuzunu koruyor olmasından kaynaklanmaktadır. Mekke Zirvesi süresince Suudi Arabistan, Suriye'de Esad karşıtı olan muhalefetin hem diplomatik hem de askeri kaynak açısından desteklenmesi yönünde bir duruş sergilemiştir. Ancak İslam İşbirliği Teşkilatı üyelerinin askeri müdahale konusunda uzlaşan bir görüşe varmadığı, bu müdahaleye sıcak bakmadığını belirtip kamu açıklamasında barışçıl çözümlerden taraf olduklarını belirtmişlerdir. (Alsharif, "Organisation of Islamic Cooperation suspends Syria", Reuters)

İslam İşbirliği Teşkilatı'nın ortaya attığı ve Mısır'ın öncülük ederek bir adım ileriye götürdüğü "Suriye için dörtlü girişim" isimli bir hareket grubu oluşmuştur. Türkiye, İran, Mısır ve Suudi Arabistan'ın dahil olduğu "Suriye için dörtlü girişim"ın temel amacı İran'ı kendi taraflarına çekmek olmuştur. Bu adımla Batı müdahalesi olmaksızın kaos ortamı dindirilmek istenmiş ancak yapılan görüşmeler ve toplantılara

rağmen bir sonuca varılamamıştır. (Akçadağ, Dörtlü Girişim Suriye Krizi Konusunda Yapıcı Rol Oynayabilecek mi?)

Günümüzde Suriye Krizi hala sürmektedir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin dahi etkisiz kaldığı bu krizde, İslam İşbirliği Teşkilatı ancak Suriye'nin üyeliğini askıya alıp birtakım kınama faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu yüzden İslam İşbirliği Teşkilatı'nın gerekli inisiyatifleri almadığı yönünde görüşler belirtilmektedir. Bu doğrultuda özellikle İslam ülkeleri arasında İslam İşbirliği Teşkilatı eleştirilmektedir. İslam İşbirliği Teşkilatı'nın daha fazla irade sergilemesi açısından baskılar mevcuttur. Esad rejiminde en küçük bir zayıflama olmaksızın Libya Krizi'nde ölen insanların yarısına yakının Suriye'de hayatını kaybetmiş olması endişe verici bir tablo ortaya koymaktadır. Bu yüzden hem dünyanın hem de İslam dünyasının Libya'ya gösterdiği hassasiyeti Suriye'de yaşanan krizden esirgediğine dair görüşler ortaya çıkmıştır.

4. BÖLÜM: TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ SİĞINMACILAR

Suriye Krizi'nin Türkiye'ye en büyük etkisi göç olarak görülmektedir. Bunun sebebi, Nisan 2011'e uzanan göç dalgasının ilk zamanında Türkiye'nin açık kapı politikasını benimsemesidir. Sığınmacıları "misafir" olarak tanımlamış ve bir süre boyunca uluslararası hukuka göre geri gönderme hakkına sahip olmamıştır. "Geçici koruma statüsü" ile nitelendirilmiş olan Suriyeli sığınmacılara sağlık, gıda yardımı, eğitim, süresiz kalma, acil ihtiyaçların karşılanması gibi birçok hak sağlanmıştır. Başlangıçta göçmen sınırı 100 bin olarak belirtilmiş olsa da Suriye'de krizin büyümesi sonucunda göç hareketleri ivmelenmiştir. Kayıt dışı sığınmacılarla birlikte günümüzde Türkiye'de 4 milyonu aşkın Suriye vatandaşı bulunmaktadır.

4.1 Sığınmacıların Türkiye'ye Göç Etmelerinin Nedenleri

2010 yılında, Tunus'ta başlayıp ve kısa sürede birçok ülkeye yayılan Arap Baharı, Mart 2011'de, Suriye'nin güneyinde başlayan protestolar neticesinde tüm ülkeyi içine alan bir krize evrilmiştir. Krizin ilk günlerinden itibaren daha düşük de olsa göç hareketi başlamış ve çıkan iç savaş neticesinde milyonları aşkın insan ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Suriye'yi terk eden Suriyeli vatandaşlar öncelikli olarak Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak gibi komşu ülkelere göç etmişlerdir (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2017).

4.1.1 Türk Devletinin Sığınmacılara Karşı Tutumu

Türkiye'de bulunan sığınmacıların sayısı Türk Devleti'nin beklediği ve yürüttüğü politikaların hedef sayısının çok daha üstündedir. Suriyeli sığınmacıların bir bölümü barınma merkezlerinde yaşamlarına sürdürmeye başlamışken büyük bir kısmı ülkenin dört bir köşesine yayılmıştır. Suriyeli mültecilerin yerleştiği illerin başında İstanbul, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Adana ve Mersin gelmektedir. Suriyeli sığınmacıların yerleşik nüfusa oranları incelendiğinde, Kilis %82, Hatay %27, Gaziantep %22 ve Şanlıurfa %21 oranları ile karşılaşılmaktadır. Suriye Krizi'nin ilk dönemlerinde Suriyelilerin barınması için Türkiye'nin farklı yerlerinde kamplar kurulmuştur. İlerleyen zaman içerisinde 2018 yılına gelindiğinde bu kamplar kapatılmaya başlanmıştır. Eylül 2019'da yapılan araştırma neticesine göre kamplarda yaşamını sürdüren Suriyeli insan sayısının Türkiye'deki toplam Suriyeli sayısına oranı %1,7'dir. Türkiye geneline bakıldığında da Suriyeli nüfusu Türkiye nüfusunun

%4.48'ine tekabül etmektedir. Suriyeli nüfusunun 92 binine vatandaşlık hakkı, 31 binine çalışma izni verilmiştir. Bunun yanı sıra en az bir ortağı Suriyeli olan şirket sayısı 15 bine ulaşmıştır. Türkiye'de Eylül 2019 itibariyle Suriyeli bebek sayısının 450 bine ulaştığı gözlemlenmiştir. Suriye'ye dönen Suriyeli insan sayısı is 354 bine ulaşmıştır. (Ağır, Sezik, Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları)

Türkiye'nin benimsediği açık kapı politikası günümüz modern dünyasında pek görülmeyen bir yaklaşımdır. Bu politika ile 3 yıl içerisinde 3 milyon Suriyeli Türkiye'ye göçmüştür. Bugünse bu sayı 4 milyonu aşmıştır. Suriyelilerin daha çok büyük şehirlerde kentsel çöküntü olarak tanımlanan bölgelerde yerleştiği gözlemlenmiştir. Ama gündelik hayat söz konusu olduğunda her alanda Türk insanının karşısına çıkmaktadırlar. Suriyeli sığınmacılar açısından incelendiğinde Türkiye mekânsal ve sosyoekonomik olarak daha farklı bir coğrafya olsa da 10 yıllık süreç boyunca ciddi sayılabilecek bir hadise yaşanmamıştır.

Suriye Krizi'nin Türkiye'ye yansıması olan göç dalgası kısa vade baz alındığında düşük hasarla atlatılmıştır. Bunun en büyük dayanak noktası halkın gösterdiği özverili yaklaşım ve hükümetin süreç boyunca şekillendirmeyi sürdürdüğü göçmen politikasıdır. Bu dayanaklara ek olarak Suriyelilerin problem çıkarma eğiliminde olmayan bir toplumsal profil çizmeleri de önemli bir etken olmuştur. Kısa vadede düşük hasar görülmüş olsa dahi orta ve uzun vadede, Türkiye ekonomisinde yaşanan ciddi gerilemeler ve enflasyon ile negatif etkiler kendilerini göstermeye başlamıştır. Bunda “Geçici koruma statüsü” altında Suriyeli sığınmacılara sağlanan sağlık, gıda yardımı, eğitim, sınırsız kalma, acil ihtiyaçların karşılanması gibi hakların maliyetleri etkili olmuştur.

Suriye'den Türkiye yönüne ilerleyen göç dalgasının ardından Türkiye'nin hukuk alanında tartışmalar ortaya çıkmıştır. 2013 yılından önce Türk hukukunda göçmenlerin durumunu kapsayan hükümler içeren herhangi bir düzenleme mevcut değildi. 2013'e kadar uzanan süreçte Bakanlar Kurulu Kararnamesi ve bazı özel kanunlarla ülkeye gelenlerin göçmen kategorisi altında toplandığı gözlemlenmiştir. Yasal olmayan yollar aracılığıyla ülkeye girmiş insanlar ise 'kaçak' statüsü ile anılmaktadır. 2013 yılında 6458 Sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”

ve bu kanunun 91. Maddesine dayanarak hazırlanmış olan “Geçici Koruma Yönetmeliği” bu alandaki tartışmaları dindirmiş ve bir eksiklik giderilmiştir.

Türkiye özelinde Suriyeli sığınmacıların durumları hukuki açıdan incelenmektedir. Suriye’de can ve mal güvenlikleri bulunmadıkları ve o bölgede hayati risk içerisinde yaşamaya çalışmalarından mütevellit, Suriyelilerin Türkiye’ye toplu olarak göç etmesi “zorunlu, kitlesel dış göç” terimi ile tanımlanmaktadır. Suriyelilerin dünya üzerinde yaptığı göç haritası incelendiğinde Türkiye en çok göç alan ülke olmuştur. AB 2016 yılında Türkiye ile sığınmacı anlaşması imzalamıştır. Söz konusu anlaşma Türkiye’nin çatı olduğu 4 milyon mülteci insanın hayat şartlarının iyileştirilmesi için gerçekleştirilmiş ve anlaşma kapsamında 6 milyar euro taahhüt edilmiştir. Fakat en fazla Suriyeliyi kabul eden Türkiye en fazla riski alan ülke konumuna düşmüştür. Bu duruma rağmen Türk Devleti uluslararası alanda yeterli derecede maddi ve manevi desteği görmemiştir. Günümüzde de devam eden bu süreç her geçen gün büyümektedir. Suriyelilerin Türkiye’ye göçü konusu siyasal, ekonomik, sosyal ve güvenlik gibi meseleler ortaya çıkarmıştır. Süreç ilerledikçe Suriyeli sığınmacıların yalnızca temel ihtiyaçlarını sağlama üzerine kurulu bir düzenin sürdürülemez olduğu kanısına varılmıştır. Türkiye kurumlarının çalışmaları süreç ilerledikçe bu yöne evrilmiştir (Orhan ve Gündoğar, 2015, s. 343). Çünkü Suriye Krizi’nin Türkiye’ye yansısı olan göç dalgasının etkileri zaman geçtikçe artmakta ve farklılaşmaktadır. Sayısal olarak böylesine büyük ölçekte bir göç dalgasının Türkiye için güvenlik sorunları yaratacağı şüphesizdir. Türkiye gelenleri ‘misafir’ olarak tanımlamış ve uluslararası hukuka göre savaş ortamından kaçan sığınmacılar oldukları için geri gönderme hakkına kriz geçesiye kadar sahip olmamıştır.

4.1.2. Türk Halkının Sığınmacılara Karşı Tutumu

Suriyeli insanı açısından incelendiğinde Türkiye mekânsal ve sosyoekonomik olarak daha farklı bir coğrafya olsa da 10 yıllık süreç boyunca ciddi sayılabilecek bir hadise yaşanmamıştır. Türk halkı ve Suriyeliler arasında toplumsal problemler yaşanmaması adına iki toplum tarafında da bir fren mekanizması geliştiği gözlemlenmiştir. Uzun sayılabilecek bir zaman aralığında ciddi sayılabilecek bir hadise yaşanmamış olması Türk sosyal yapısının problemlerle başa çıkabilme kapasitesini göstermektedir (Orhan ve Gündoğar, 2015, s. 8). Suriyelilerin Türkiye’de yaşamaya başlamasından bu yana geçen süreçte olduğu asayiş olayları beklenilenin

çok altında gözlemlenmiştir. Suriye Krizi'nin ilk dönemlerinde sayıca büyük ve çaresiz bir kitlenin Türkiye'de asayiş konusunda ciddi problem çıkarma potansiyeline sahip olduğu fikri oluşmuştur. Bu durum Türk hükümetinin başarısı olduğu kadar Türk halkının gösterdiği özverili yaklaşım ile mümkün olmuştur. Ancak süre uzadıkça bu iyimser tablonun negatif yöne doğru kayması olasıdır. Orta ve uzun vadede ortaya çıkması muhtemel problemler siyasi temelli olmayıp daha çok ekonomik ve sosyal kökenlidir. Hem Suriyeli sığınmacılar girdikleri mülteci konumuna katlanma gücünü kaybedebilirler hem de Türk halkı sosyoekonomik problemleri tartışma konusu olarak ortaya atabilir.

Türk toplumunun Suriyelilere karşı negatif tutumlarına sebep olan tehdit algıları 5 başlık altında incelenmektedir: (Ekici, Türk Toplumunda Suriyelilere Yönelik Algılanan Tehditler ve Çözüm Önerileri)

1. Kültürel tehdit
2. Sosyal ve ahlaki düzene tehdit
3. Ekonomik tehdit
4. Güvenlik tehdidi
5. Temel hizmet alanlarına erişim tehdidi

Kültürel tehdit baz alındığında; Suriyeliler ile Türk halkı arasındaki kültürel farklılığın bu yönde tehdit algısı oluşturduğu ortaya koyulmaktadır. Yapılan araştırmalar Türk halkının %45,3'lük bir bölümünün Suriyeli sığınmacılara karşı çok ciddi kültürel mesafe koyduğunu ve %66,3'lük kesimininse Suriyeli sığınmacıların Türk toplumuna uyum sağlayamayacaklarını düşündüklerini ortaya koymaktadır (Erdoğan, Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması, 2014). Suriyeli sığınmacıların Türk yaşantısına uyum göstermeyecek derecede farklı olduğu fikri toplumdaki kültürel tehdit algısını kanıtlar niteliktedir.

Sosyal ve ahlaki düzene tehdit baz alındığında; Türk halkı, kendi aile dinamiklerinin, kadının toplumdaki yerinin, kadın-erkek ilişkilerinin Suriyeli insanlara nazaran farklı olduğu görüşüne sahiptir. Bu farklılık Türk halkı tarafından sosyal ve ahlaki düzene tehdit olarak görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelmesinin ardından geçen zaman içerisinde çok eşli ilişkilerin ortaya çıkması, aile

dinamiklerinde farklılaşmalar ve kadın ve çocuk istismarlarının yaşanması bu algıyı besleyen olaylardır.

Ekonomik tehdit baz alındığında; göç dalgasının ardından orta vadede Türkiye ekonomisinde negatif etkiler kendilerini göstermeye başlamıştır. Bunda “Geçici koruma statüsü” altında Suriyeli sığınmacılara sağlanan sağlık, gıda yardımı, eğitim, sınırsız kalma, acil ihtiyaçların karşılanması gibi hakların maliyetleri etkili olmuştur. Bunun yanı sıra yasadışı şekilde çalışan Suriyeli sığınmacılar ve çalışma izni olan Suriyeliler Türk insanına nazaran ucuz iş gücü sağlamaktadır. Bu da Türkiye’de işsizlik problemini büyüten bir faktör haline gelmiştir. Özellikle Suriyeli sığınmacılar kaynaklı işsizlik, Türkiye’nin Suriye için yardım harcamaları, kayıt dışı ekonomi ve çocuk işçiler Türkiye ve Türk halkının ekonomisi için büyük birer tehdit haline gelmişlerdir.

Güvenlik tehdidi baz alındığında; sayısal olarak böylesine büyük ölçekte bir göç dalgasının Türkiye için güvenlik sorunları yaratacağı şüphesizdir. Türkiye’nin açık kapı politikasını benimsediği ve gelenleri “misafir” olarak tanımladığı daha önce bahsedilmiştir. Açık kapı politikasının yarattığı en büyük problem Türkiye sınırından terör örgütlerinin rahatlıkla girip çıkabilmesine ortam oluşturmuş olmasıdır. Buna bir örnek olarak; Kobani bölgesinde 2014 yılında DAESH ve YPG-PYD arasında gelişen savaş sebebiyle Türkiye’de eylemler başlatılmış. Bu eylemler 6-7 Ekim Olayları olarak ilerlemiş ve 46 insanın yaşamının sona ermesine sebep olmuştur. Toplumsal açıdan incelendiğindeyse Türk toplumunun azımsanmayacak bir kesimi (%62) tarafından Suriyeli sığınmacılar suç ve terör kaynağı olarak görülmektedir (Erdoğan, (2014). Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması). Bu algı özellikle Güneydoğu bölgesinde hakimdir. Suriyeli sığınmacıların şiddet, gasp, uyuşturucu, fuhuş ve hırsızlığa dahil oldukları fikri yaygındır. Bu süreçte bu suçlarda artış olduğu gözlemlenmiştir (Taştan, Haklı ve Osmanoglu, 2017).

Temel hizmet alanlarına erişim tehdidi baz alındığında; Suriyeli sığınmacılara sağlık, gıda yardımı, eğitim, sınırsız kalma, acil ihtiyaçların karşılanması gibi haklar tanınmıştır. Bu sebepten ötürü Suriyelilerin de bu hizmet açısından yararlanıyor olması şehirlerin demografik yapılarını ciddi ölçüde değiştirmiştir. Suriyelilerin beklenmeyen nüfus artışı sonucunda sunulan bu haklar yetersiz kalmaya başlamıştır ve bu toplumsal

hizmet araçlarında Suriyelilerle aynı konumlandırılan Türk halkında huzursuzluğa sebep olmuştur.

4.2 Sığınmacıların Türkiye'ye Göç Etmesi Türk Toplumunu ve Siyasetini Nasıl Etkiledi?

Arap Baharı uzantısı olan Suriye iç savaşı başlangıçta Türk Devleti ve halkı tarafından diplomatik ve ekonomik bir mesele olarak değerlendirilmekteydi. Fakat sayısal olarak büyük ölçekte bir göçün Türkiye'ye olmuş olması siyasal, ekonomik, sosyal ve güvenlik gibi meseleleri de ortaya çıkarmıştır. Zaman içerisinde göç dalgasının büyümesiyle Türkiye'ye sığınmış Suriyelilerin iç siyasete etkisinin arttığını söylemek mümkündür. Bu süreçte Suriye Krizi olayları üzerinden yapılan haberler üzerinden oluşturulan algılar da Türk siyasetini etkilemektedir.

Göç dalgası kısa vadede Türkiye ekonomisine düşük hasar vermiş olsa dahi orta ve uzun vadede yaşanan ciddi gerilemeler ve enflasyon ile negatif etkilerde artış görülmeye başlanmıştır. İleri zamanlarda, Suriyeli sığınmacıların bugün Türkiye ekonomisine olduğu yükün büyük sorunlara yol açma potansiyeline sahip olduğu söylenmektedir. Bunun yanı sıra kültürel farklılıklarından ve sadece Türkiye'nin yardımıyla geçinen sığınmacı kesimden ötürü Türk halkının Suriyelilere karşı olumsuz algılara kapılması kaçınılmazdır. Türk toplumunun Suriyelilere karşı negatif tutumlarına sebep olan tehdit algıları; kültürel tehdit, sosyal ve ahlaki düzene tehdit, ekonomik tehdit, güvenlik tehdidi, temel hizmet alanlarına erişim tehdidi olarak listelenmektedir.

Suriyeli sığınmacıların aleyhinde düşünceler ortaya atan toplum kesimleri oluşmuştur. Bu düşünceler Türk halkını Suriyeli sığınmacılara nazaran düşünce ve söylem düzeyinde daha üstün konumlandırmaktadır. Hatta bu tarz düşünceler üzerinden söylemler yapan siyasi yapılar desteklenmeye başlamıştır. Örnek olması adına Suriyeli sığınmacı nüfusunun yerleşik nüfusa oranı yüksek olan bölgelerde İyi Parti (Çardaklı, 2018) ve CHP dışlayıcı milliyetçilik üzerinden politika oluşturup seçmen desteği almıştır.

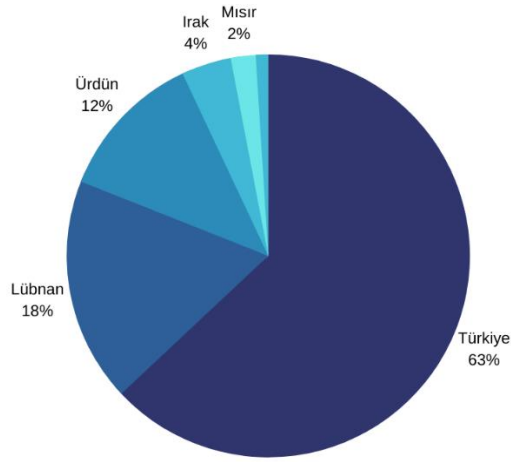
Arap Baharı uzantısı olan Suriye Krizi ve ardından Türkiye'ye olan göç Türkiye'deki iç siyasetten öte dış siyasetin belirleyici faktörü haline gelmiştir. Esad rejimi karşısına konumlanan Türkiye bu süreç içerisinde bölgedeki her bir aktörle yoğun diplomatik ilişkiler kurmuştur.

5. BÖLÜM: ARAŞTIRMA

5.1. Türkiye’de Bulunan Suriyeli Mültecilerin Demografik Yapısı

2010 yılının sonlarına doğru Tunus’ta ortaya çıkan ve bazı çevrelerce “Arap Baharı” olarak isimlendirilen hükümet karıştı protestolar ve silahlı isyanlar bir halk hareketi olarak Arap coğrafyasına dağılmış ve bu ayaklanmalar 2011 senesinin başlarında Suriye’de de görülmeye başlanmıştır. Bu isyanları ve gösterileri rejim güçleri bastırmaya çalıştığında ise yaşananlar iç savaşı doğurmuştur. Bu kaos ortamı sebebiyle 6 milyonu aşkın Suriyeli evlerinden ayrılarak ülkenin daha güvenli farklı yerleşim yerlerine taşınırken ortalama 1 milyon Suriyeli ise Avrupa’da yer alan farklı ülkelere göçmüşlerdir. (PEW Araştırma Merkezi, 2018). Ek olarak UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees-Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) raporları incelendiğinde Mart 2018 tarihine kadar ülkedeki kaos ortamından ve iç savaş ortamından kaçarak, kaçak yollarla ya da sığınmacı/mülteci olarak komşu ülkelere veya bölgedeki yakın ülkelere göçen Suriyeli göçmenlerin bilinen sayısının 5.600.000’i geçtiği ve bu sığınmacıların büyük miktarının 5 ülkeye yığılmış olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu verilere göre ilk sırada yer alan Türkiye’de 3.547.194 göçmen, hemen ardından yer alan Lübnan’da 995.512 göçmen, takip eden sırayla Ürdün’de 659.063, Irak’ta 247.379 ve Mısır’da ise 127.414 göçmen olduğu görülmektedir. Bölgedeki diğer ülkelere sığınan göçmenler ise 30.104 kişi olduğu için %0,5’lik bir büyüklüğe sahip olmaktadır. Yine Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 2018 yılı verilerine göre Türkiye’de yer alan Suriyeli göçmenlerin nüfusa oranı %4,4’tür. Yukarıda sayılan ve Suriyeli göçmen sayısı bakımından ilk 5’te yer alan ülkelerin dağılım grafiği Grafik 1’de görülmektedir.

Grafik 1: Suriyeli Mültecilerin Ülkelere Göre Dağılımı Oranları (2018) (Çelik, 2018)

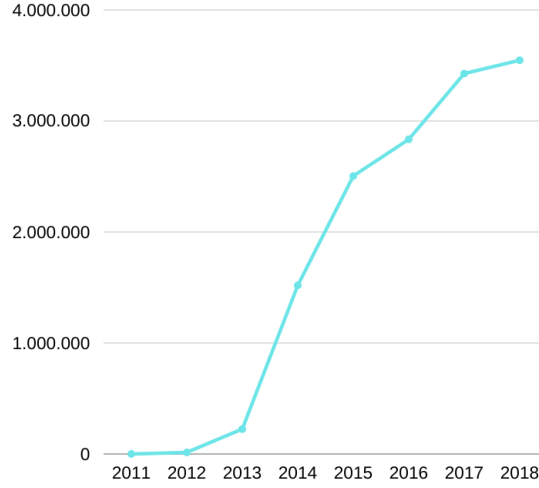
Grafik 1’de yer alan verilere bakıldığında savaş bölgesinden kaçmak amacıyla göç eden sığınmacıların Türkiye’yi tercih edenlerin sayısının aynı bölge içerisinde yer alan diğer ülkelerdeki sığınmacıların sayısından fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Yapılan anket ve araştırmalara göre bu durumun nedenleri arasında coğrafi yakınlık ve ulaşım rahatlığı durumları ilk sıralarda yer almaktadır. Aynı ülkelerde bulunan mültecilerin 2021 Haziran Ayı oranlarına baktığımızda orantısız olarak 2018’e göre yakın değerlerde bulundukları görülmektedir ve bu da hem kaos ortamının sürmesinden dolayı mültecilerin oldukları yerlerde kaldıklarını hem de yukarıda bahsedilen nedenlerin geçerliliğini göstermektedir.

Location name	Source	Data date	Population
Turkey	Government of Turkey	9 Jun 2021	65.5% 3,678,257
Lebanon	UNHCR	31 Mar 2021	15.2% 855,172
Jordan	UNHCR	31 May 2021	11.9% 666,692
Iraq	UNHCR	31 May 2021	4.4% 247,305
Egypt	UNHCR	30 Apr 2021	2.4% 132,408
Other (North Africa)	UNHCR	31 Jan 2020	0.6% 31,657

Grafik 2: Suriyeli Mültecilerin Ülkelere Göre Dağılımı Oranları (2021)
(Kaynak: “<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>”, Erişim Tarihi 20.06.2021)

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün verilerine göre Türkiye’ye sığınan göçmenlerin sayısı 2012 yılında 14.237, 2013 yılında 224.655, 2014 yılında 1.519.286, 2015 yılında 2.503.549, 2016 yılında 2.834.441, 2017 yılında 3.426.786, 2018 yılında 3.547.194 olarak değiştiği görülmektedir. Bu sayının değişimini gösteren aşağıda yer alan Grafik 3 incelendiği zaman özellikle 2013’te ve 2014’te olmak üzere 2013 sonrası Suriyeli göçmen sayısında ciddi miktarda yükseliş

olduğu ortaya çıkmaktadır. Suriye’deki iç savaş ortamının devam etmesi sebebiyle göç dalgasının da devam etmesi ve ülkemizde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle birlikte faaliyetlerine başlayan GİGM’nin (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü) hızla organize olmasının da kayıt sürecinin daha aktif bir biçimde icra edilmesinde etkili nedenler olabileceği düşünülebilir.

Grafik 3: 2011-2018 Yılları Arasında Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler

Göç olaylarının başlangıcında, Suriye’de yer alan iç savaş durumunun kısa sürede ortadan kalkacağı ve Türkiye’ye sığınan Suriyeli mültecilerin yakın zamanda evlerine geri dönecekleri düşünüldüğü için bu insanlara yönelik olarak ileriye dönük uzun vadeli planlar yerine kısa süreli planlar oluşturularak geçici süreliğine durum idare edilmeye çalışılmıştır. Buna bağlı olarak sınır bölgelerine ve şehirlerine sığınmacı kampları kurulsa da Suriyeli göçmenlerin Türkiye iç bölgelerine doğru yayılmasını engellemek için çalışmalar gerçekleştirilmemiştir. Ek olarak sığınmacı kamplarındaki diğer mülteciler de bir süre sonra buradan ayrılarak diğer göçmenler gibi Türkiye geneline yayılmışlardır.

Bu tezin konusu olan “Türk Toplumunda Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısal Tehditler”in araştırılması ve incelenmesi amacıyla 2011 ve sonrasında ülkemize gelen geçici koruma altındaki Suriyeliler ile bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bu bölümünde anket sonuçları incelenerek veriler tablo ve grafik ile sunulmuş ve güncel çalışmalarla birlikte yorumlanmıştır. Bu

çalışmada yer alan bilgiler tüm sığınmacı Suriyelileri kapsamamakla birlikte genel bir değerlendirme yapılabilmesi adına geçerli bir veri olarak kabul edilebilir. Öncelikli olarak sığınmacıların demografik yapıları belirlenerek yapılan çalışmalar yorumlanabilme noktasında geçerliliği yüksek verilerin elde edilmesini ve uygun incelenme zeminin oluşmasını sağlamaktadır.

Tablo 1: Yaş ve Eğitim Durumlarına Göre Ankete Katılan Sığınmacıların Dağılımı

<i>Yaş Aralığı</i>	<i>İlkokul</i>	<i>Ortaokul</i>	<i>Lise</i>	<i>Üniversite</i>	<i>Lisansüstü</i>	<i>G. Toplam</i>
20 Yaş ve Altı	0	0	3	3	0	6
21-30	0	0	8	19	2	29
31-40	1	2	2	9	1	15
41-50	1	5	1	2	0	9
51 ve Üzeri	0	0	0	4	0	4
Erkek Toplam	2	7	14	37	3	63
20 Yaş ve Altı	3	0	0	8	0	11
21-30	1	2	0	13	0	16
31-40	1	2	1	4	0	8
41-50	0	0	0	2	0	2
51 ve Üzeri	0	1	0	1	0	2
Kadın Toplam	5	5	1	28	0	39
<i>Genel Toplam</i>	<i>7</i>	<i>12</i>	<i>15</i>	<i>65</i>	<i>3</i>	<i>102</i>

Yukarıda yer alan Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların cinsiyet olarak yüzde 62,7 oranında erkeklerden ve yüzde 37,3 oranında kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Araştırma yapılırken kadın-erkek oranları benzer çalışmalara göre daha yakın olsa da oluşan bu farkın ana nedeni araştırma yapılan kitlenin oluşturduğu kümenin siyaset biliminde “muhafazakâr” şeklinde adlandırılan bir kesimden meydana gelmesidir. Tablo incelenmeye devam edildiğinde katılımcıların yüzde 15,7’si “20 yaş ve altı” grubunda yer alırken, yüzde 44,1’i 21-30 yaş grubunda, yüzde 23,5’i 31-40 yaş grubunda, yüzde 10,8’i 41-50 yaş grubunda ve yüzde 5,9’u “51 yaş ve üzeri” grubunda yer almaktadır. Bu veriler incelenecek olursa ankete katılan sığınmacıların genç nüfuslarının Türkiye’yi seçme oranlarının daha fazla olduğu ve

bunun da ekonomik gelişim açısından genç iş gücünün artmasını sağladığını görebiliriz. Ortaya çıkan profil ülkemizin yaş ortalamasına yakın olmasıyla birlikte, Türkiye'nin bu iş gücüne sahip olduğu düşünüldüğünde genç nüfus oranının yüksek olmasının etkili bir parametre olduğu söylenemez.

Yine, anket katılımcılarının eğitim durumlarına bakıldığında yüzde 6,7'sinin ilkokul seviyesinde, yüzde 11,7'sinin ortaokul seviyesinde, yüzde 14,6'sının lise seviyesinde, yüzde 64,6'sının üniversite seviyesinde ve yüzde 2,4'ünün lisansüstü seviyesinde eğitim aldıkları görülmektedir. Bu bağlamda belirli bir süredir geçici koruma altındaki bu sığınmacıların eğitim seviyeleri incelendiğinde savaş ve kaos ortamından kaçmak mecburiyetinde kalan mültecilerin eğitim seviyelerinin ortalamanın üstüne çıktığı veya ülkemizde de eğitimlerine devam ettikleri ve farkındalık seviyesi yüksek bireylerden meydana geldiği görülmektedir.

Tablo 2: Katılımcıların Kendi Cinsiyet Grupları İçerisinde Yaş ve Eğitim Dağılımları

<i>Cinsiyet</i>	≤ 20	21-30	31-40	41-50	$51 \leq$
Erkek	%9,5	%46	%23,8	%14,3	%6,3
Kadın	%28,2	%41	%20,5	%5,1	%5,1
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü
Erkek	%3,1	%11,1	%22,2	%58,9	%4,7
Kadın	%12,8	%12,8	%2,6	%71,8	%0

Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan erkek ve kadınların 21-40 yaş arası dağılımları yakın olmakla birlikte kadınların 20 yaş altı grubu kendi cinsiyetleri içerisindeki ikinci baskın gruptur. Eğitim seviyelerine de bakıldığında özellikle kadınların 20 yaş altı grubunun çoğunun ve diğer yaş gruplarının da üniversite seviyesinde eğitim görmesi sayesinde kendi cinsiyetleri içerisinde yüzde 71,8’lik bir orana sahip olduğu görülmektedir. Buradaki veriler benzeri çalışmalarla birlikte yorumlandığında göçmenlere yönelik eğitim politikalarının başarılı olduğu ve erkek nüfusun eğitim ortalamasının daha düşük seviyede kalmasının nedenin de iş gücüne katkı sağlamaları olduğu söylenebilir.

Tablo 3: Katılımcıların Aile Büyüklükleri ve Birlikte Göç Ettiği İnsan Sayısı

<i>Sorular</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>
	<i>Kişi</i>	<i>Kişi</i>	<i>Kişi</i>	<i>Kişi</i>	<i>Kişi</i>	<i>Kişi</i>	<i>Kişi</i>	<i>Kişi</i>	<i>Kişi</i>	<i>Kişi</i>	<i>Kişi</i>
Soru 1*	4	9	9	7	22	18	12	6	8	4	3
Soru 2**	11	11	4	6	24	17	9	7	7	3	3***

(*Soru 1: Kaç kişilik bir aileye sahipsiniz? **Soru 2: Suriye'den Türkiye'ye sizinle birlikte ailenizden kaç kişi göç etti? ***15 olarak verilen yanıt 11 olarak işlenmiştir.)

Sığınmacıların aile fertlerinin sayısının ölçümü ve göç sırasında ailesinden kaç kişinin kendisi ile göç ettiğini anlamak amacıyla sorulan iki sorunun yanıtları Tablo 3'te görülmektedir. Bu verilere göre her bir mültecinin kendisi ile birlikte ortalama 5,6 kişilik bir ailesi bulunmaktadır ve yine her bir mültecinin kendisiyle birlikte göçen aile ferdinin ortalama sayısı 5,3 olduğu ortaya çıkmaktadır. Burada ortalama sayıların birbirlerine yakın çıkması sebebiyle çoğu sığınmacının ailesinin tamamıyla göç ettiği sanılabilir ancak katılımcıların 2. soruya cevap verirken aile kavramını 1. sorudan daha geniş tutmaları sebebiyle bu yakınlık ortaya çıkmıştır. Tablo incelendiği zaman aslında birçok sığınmacının ailesinin bir kısmını ya da tamamını geride bırakarak Türkiye'ye sığındıkları görülmektedir.

Tablo 4: Katılımcıların Kendi İşlerinde Çalışma Durumlarının Yaş Aralığına ve Cinsiyete Göre Dağılımı

<i>Yaş Aralığı</i>	<i>Erkek</i>		<i>Kadın</i>	
	<i>Evet</i>	<i>Hayır</i>	<i>Evet</i>	<i>Hayır</i>
20 Yaş ve Altı	3	3	4	7
21-30	15	14	3	13
31-40	7	8	5	3
41-50	5	4	2	0
51 ve Üzeri	2	2	0	2
<i>Toplam</i>	<i>32</i>	<i>31</i>	<i>14</i>	<i>25</i>

Tablo 5: Katılımcıların Kendi İşlerinde Çalışma Durumlarının Eğitim Durumuna ve Cinsiyete Göre Dağılımı

<i>Eğitim Durumu</i>	<i>Erkek</i>		<i>Kadın</i>	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
İlkokul	0	2	5	0
Ortaokul	3	4	3	2
Lise	7	7	0	1
Üniversite	19	18	6	22
Lisansüstü	3	0	0	0
<i>Toplam</i>	<i>32</i>	<i>31</i>	<i>14</i>	<i>25</i>

Araştırmaya katılanların, Tablo 4 ve Tablo 5’te görüldüğü üzere, yüzde 45,1’i kendi işini yapmaktadır ve bu kişilerin yüzde 69,5’ini erkekler oluştururken yüzde 30,5’ini kadınlar oluşturmaktadır. Bu oran farkının en büyük nedeninin daha önce de bahsedildiği üzere araştırma yapılan kitlenin oluşturduğu kümenin “muhafazakâr” olarak adlandırılan kültür yapısından gelmesi nedeniyle ortaya çıktığı söylenebilir. Yani kadınların daha özgür şekilde mesleklerini icra etmesi biraz daha zor gerçekleşmektedir. Tablodaki veriler daha detaylı incelenirse araştırmaya katılan erkeklerin yüzde 50’si kendi işini yapmaktayken kadınların yüzde 35,9’u kendi alanında çalışmaktadır. Bu veriyi Türk İş Dünyası ile kıyaslamak gerekirse kadınların kendi alanlarında çalışabilme oranların çok daha yüksek olduğu açıkça görülmektedir. Buna bağlı olarak sığınmacı sayısının çokluğundan kaynaklanan kültür çatışması ve toplumların birbirinden etkilenmesi sayesinde Türk İş Dünyası’ndaki kadın girişimci, işletmeci ve çalışan sayısının yani kadınların kendi mesleklerini icra etmesindeki oranın artmasına bir etken olduğu söylenebilir.

Tablolardaki veriler yaş ve eğitim durumu açısından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Ortaya çıkan sonuca göre kendi işinde çalışan bireylerin baskın olduğu ilk iki yaş grubu yüzde 39 ile 21-30 yaş grubu ve yüzde 26 ile 31-40 yaş grubudur. Bunu takiben yüzde 15,2’si 20 yaş ve altı, yüzde 15,2’si 41-50 yaş grubu ve yüzde 4,3’ü 51 yaş ve üzeri grubunda bulunmaktadır. Bu bireylerin eğitim durumlarına göre sınıflandırıldıklarında ağırlıklı olarak bulundukları eğitim durumu yüzde 54,3 ile üniversite seviyesi olmaktadır. Ek olarak yüzde 10,8’i ilkokul, yüzde 13’ü ortaokul,

yüzde 15,2'si lise, yüzde 6,5'i lisansüstü seviyesindedir. Burada ankete katılanların eğitim durumlarının üniversite seviyesinde ve yaş gruplarının da 21-30 yaş arasında yoğunlaşmış olması sebebiyle dağılımlar bu gruplarda daha yüksek çıkabilir ancak örnek vermek gerekirse lisansüstü seviyesindeki 3 katılımcı da kendi alanında çalışması bu sonuçların daha farklı yorumlanabileceği anlamını da taşımaktadır. Ek olarak erkeklerde eğitim seviyesi artarken kendi alanında çalışma oranı ve miktarı da artarken kadınlarda bu durum tam tersi şekildedir ve kendi işine sahip kadınların büyük kısmı ilkokul seviyesinde eğitim durumuna sahiptir. Yine erkeklerde kendi işine sahip olma durumu her yaş için dengeli dağılmışken kadınlarda bu şekilde düzenli bir dağılım bulunmamaktadır ve 31-50 yaş arasındaki kadınların kendi yaş gruplarına göre iş alanlarında çalışabiliyor olma noktasında baskındırlar. Buradan özellikle üniversite ve lisansüstü seviyesindeki sığınmacıların ülkemizde kendi alanlarında yer bulabildiği ve bir ölçekte beyin göçünün değerlendirildiği söylenebilir. Diğer bireyler ise ucuz iş gücü olarak farklı kollarda çalışarak geçimlerini sağlamakta ve uzun vadede toplumdaki işsizlik oranını olumsuz yönde etkilemektedir.

Tablo 6: Katılımcıların Gelir Durumlarının Yaş Aralığına ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş A.	Erkek			Kadın		
	2825₺ ≤	2900-5000	≤ 5001₺	2825₺ ≤	2900-5000	≤ 5001₺
20 Yaş ve Altı	3	3	0	10	1	0
21-30	13	7	9	10	4	2
31-40	3	3	9	5	3	0
41-50	6	3	0	1	1	0
51 ve Üzeri	2	0	2	1	0	1
<i>Toplam</i>	<i>27</i>	<i>16</i>	<i>20</i>	<i>27</i>	<i>9</i>	<i>3</i>

Tablo 7: Katılımcıların Gelir Durumlarının Eğitim Durumuna ve Cinsiyete Göre Dağılımı

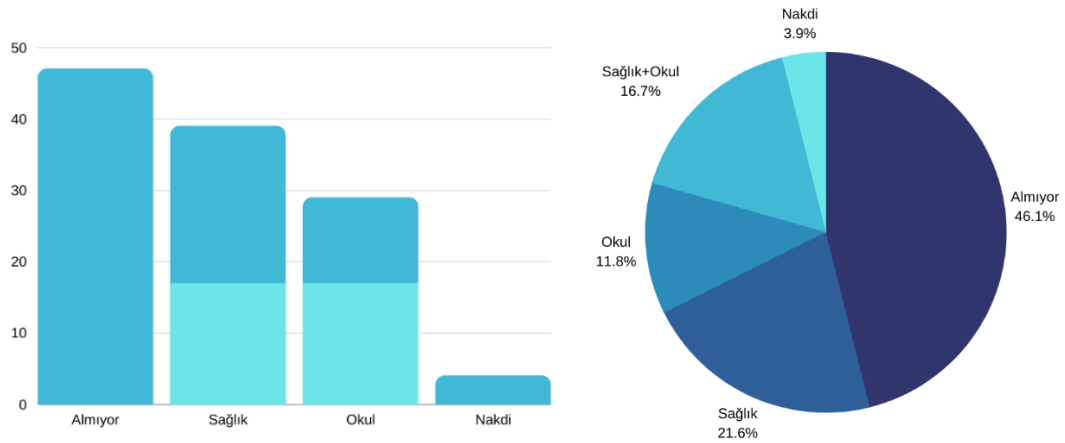
<i>Eğitim</i>	<i>Erkek</i>			<i>Kadın</i>		
<i>D.</i>						
	2825₺ ≤	2900- 5000	≤ 5001₺	2825₺ ≤	2900- 5000	≤ 5001₺
İlkokul	2	0	0	4	0	1
Ortaokul	5	2	0	4	1	0
Lise	8	6	0	0	1	0
Üniversite	12	8	17	19	7	2
Lisansüstü	0	0	3	0	0	0
<i>Toplam</i>	<i>27</i>	<i>16</i>	<i>20</i>	<i>27</i>	<i>9</i>	<i>3</i>

Araştırmada yer alan katılımcıların hangi iş kollarında olduklarına dair bir bilgi bulunmamakla birlikte sadece kendi alanlarında çalışıp çalışmadıkları yönünde bilgiler bulunmaktadır ve bu bilgiler yukarıda detaylıca açıklanmıştır. Katılımcıların bireysel aylık gelirler verilerinin verildiği Tablo 6 ve Tablo 7’ye bakıldığında zaman yüzde 52’sinin 2825 TL ve altı miktarında bir aylık geliri olduğu, yüzde 24,5’inin 2900 TL – 5000 TL aralığında bir aylık geliri olduğu ve yüzde 23,5’inin 5001 TL ve üzerinde bir aylık geliri olduğu görülmektedir.

Katılımcı erkeklerin yüzde 42,8’i asgari ücretin altında gelir elde ederken yüzde 31,7’si 5000 TL üzerinde gelir elde etmektedir. Ek olarak kadın katılımcıların yüzde 69,2 ile çoğunluğu asgari ücretin altında gelir elde ederken yüzde 23’ü 2900 TL – 5000 TL bandında gelir elde etmektedir. Bu açıdan katılımcıların çoğunluğunun asgari ücret altında kazanç elde etmesindeki bu çoğunluğu kadın katılımcıların sağladığı görülmektedir. Erkek katılımcılarda gelir gruplarına dağılımlar birbirine yakın olmakla birlikte asgari ücretin altında kazanan kişilerin 21-30 yaş grubu içerisinde yer aldığı görülmekte ve bu bağlamda genç bireylerin ucuz işçi statüsünde çalıştırıldığı ortaya çıkmaktadır. Buna karşın 5000 TL ve üzeri gelir elde eden bireylerin 21-30 ve 31-40 yaş gruplarında çoğunlukta olduğu hatta 31-40 yaş grubunun yüzde 60’ının bu gelir grubunda olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum kadınlar

açısından değerlendirildiğinde ise 20 yaş ve altı grubu ve 20-31 yaş aralığı grubundakilerin büyük bir çoğunluğunun asgari ücret altında olduğu görülmektedir.

Katılımcıların yaş, eğitim durumu, kendi alanında çalışma ve gelir durumları cinsiyetleri açısından değerlendirildiğinde erkek bireylerin yaş ortalaması daha yüksek ve eğitim seviyeleri çoğunluğu üniversitede olmak üzere ortaokul, lise ve üniversite seviyesinde dağılmaktadır. Buna bağlı olarak bu bireylerin kendi alanlarında çalışma oranları ve elde ettikleri ortalama gelirin kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadın katılımcıların yaş ortalamasının çok düşük olmasına karşın yüzde 70'ten fazlasının üniversite seviyesinde eğitim almış oldukları görülmektedir ancak dahil oldukları toplumun yapısı ve sığınmacı olmaları sebebiyle büyük çoğunluğu kendi alanları dışında çalışmakta ve bu sebeple çok daha düşük gelir elde etmektedirler. Bu bağlamda nitelikli eleman yetiştirme oranının yüksek olabileceği bu kadın katılımcı grubunun daha iyi yönlendirilmesi ve topluma kazandırılması için farklı politikalar izlenmesi gerekmektedir.

Grafik 4: Katılımcıların Türk Devleti'nden Aldığı Yardımların Dağılımı

Araştırmanın bu kısmında katılımcılara “Türk devletinden ne gibi yardımlar alıyorsunuz? Birden fazla seçenek seçilebilir. Seçenekler dışında aldığınız yardım var ise diğer seçeneğine yazabilirsiniz.” sorusu yöneltilerek “Herhangi bir yardım almıyorum”, “Ücretsiz sağlık hizmeti”, “Okul” ve “Ayni ve/veya nakdi yardım” seçeneklerini seçmesi istenmiştir. Diğer seçeneğinde “Hiç yardım almadık” ve “Üniversite harcı ödemiyoruz” gibi verilen yanıtları uygun gruplarda sayılmış ve “Kızılay Kartı” yardımı alanlar da nakdi yardım olarak sayılmıştır. Bu kapsamda Grafik 4’te de görüldüğü üzere ankete katılan katılımcıların yüzde 46,1’i herhangi bir

yardım alamıyor iken yüzde 21,6'sı sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanabilmekte, yüzde 11,8'i çeşitli şekillerde eğitim yardımı alabilmekte, yüzde 16,7'si hem ücretsiz sağlık hizmeti hem de eğitim desteği alabilmekte, yüzde 3,9'u ise sadece maddi yardım alabilmektedir.

Bu sonuçlar incelendiğinde çoğunluğun belli bir yardım alabildiği görülmesine karşın yüzde 46,1 ile büyük oranda sığınmacının herhangi bir yardım alamadığı da göze çarpmaktadır. Ancak diğer sorulara verilen cevaplarla birlikte bu veriler tekrar değerlendirildiğinde yardım alamayanların çoğunu “2900 TL-5000 TL” ve “5001 TL ve üzeri” gelir elde eden sığınmacıların oluşturduğu görülmektedir. Bu duruma benzer olarak eğitim desteği yani “Okul” yardımı alan (ücretsiz sağlık hizmetiyle birlikte alanlar dahil) tamamına yakını asgari ücret altında gelir elde etmektedir. Ücretsiz sağlık hizmeti ise yine çoğunluğu asgari ücretin altında gelir elde edenlere verilse de diğer gelir gruplarından kişiler de bu grubun içerisine benzer oranlarda dağılmış bulunmaktadır. Bu veriler doğrultusunda yüksel gelir elde eden bireyler temel ihtiyaçlarını kendileri karşılayabilir haldelerken, diğer gelir gruplarındaki sığınmacılara verilen bu düzenli destekler ile temel ihtiyaçlarının büyük ölçüde karşılanması sağlanmaktadır. Ülkemizin kolay ulaşılabilir olması sebebiyle mültecilerin yoğunlukla tercih ettiği ülkenin Türkiye olduğu araştırmanın önceki bölümlerinde belirtilmiştir. Temel ihtiyaç ve geçim noktasında elde edilebilecek imkanlar da değerlendirildiğinde araştırmanın sonraki bölümlerinde incelenecek olan mültecilerin Türkiye’de bulunmaktan duydukları memnuniyet oranı ve kalıcı olmak isteyip istemedikleri sorularının verilere pozitif etki ettiği söylenebilir.

Tablo 8: Katılımcıların Vergi Ödeme Durumlarının Dağılımı

<i>Yaş Aralığı</i>	<i>Erkek</i>		<i>Kadın</i>	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
2825 TL ve altı	12	15	8	19
2900 TL - 5000 TL	8	8	5	4
5001 TL ve üzeri	18	2	2	1
<i>Toplam</i>	38	25	15	24

Katılımcıların aldığı hizmetler karşılığında ya da çalışma durumları için vergi ödeyip ödemedikleri ve gelir elde etmelerinin dışında vatandaşlık sorumluluklarına ülkemiz çerçevesinde uyum sağlayıp sağlamadıklarını anlamak amacıyla “Devlete herhangi bir vergi, SGK primi vs. ödüyor musunuz?” sorusu sorulmuş ve Tablo 8’de bu verilere yer verilmiştir. Bu soru maddi faaliyetleri gözetiyormuş olarak algılansa da araştırmanın bir sonraki safhasında yer alacak bilgilerle birleştirildiğinde aslında geçici koruma altındaki sığınmacı kimliğinden sıyrılarak kalıcı vatandaş kimliğine geçiş sürecinin durumunu anlamlandırabilen verilerden biri olacaktır.

Araştırmada yer alan katılımcıların yüzde 52’si vergi öderken yüzde 48’i devlete herhangi bir vergi ödememektedir. Bu vergi ödeyenlerin yüzde 63’ü erkek ve yüzde 37’si kadın sığınmacılardan oluşmaktadır. Araştırmanın önceki bölümünde kendi işlerinde çalışan bireylerin çoğunluğunun da erkek olduğu düşünülürse kadın sığınmacıların alanları dışında çalışmaları ve düşük gelir elde etmeleri kayıt altına alınmayan işlerde çalıştıkları ve bu sebepten SGK gibi vergi ödemesi yapmadıkları anlaşılabılır. Ayrıca bu şekilde alan dışı ve sigortasız işlerde çalışmaları durumu (gelirlerinin düşük olması durumu düşünülmeden) devlet tarafından yardıma muhtaç geçici koruma altındaki sığınmacı statüsü kazanmasında etken rol oynadığı ve bunun sonucunda okul ve sağlık yönünden yardım alan grup içerisinde öncelikli oldukları anlaşılmaktadır. Bu sonuç daha önce sığınmacıların devletten aldıkları desteklerin incelendiği tablo ile kıyaslandığında asgari ücretin altında geliri olan sığınmacıların yoğunlukta olması verisini desteklemektedir çünkü bu bireylerin gelir durumunun düşüklüğü aslında ve alan dışı çalışmaları birbirlerini destekleyen nedenler olmaktadır.

5.2. Türkiye’ye Gelen Suriyeli Mültecilerin İlk Düşünceleri ve Yaşadıkları Toplumsal Zorluklar

Araştırmanın bu kısmında Suriyeli Mültecilerin göç sırasındaki düşünceleri ve Türk toplumunun bu duruma karşı gösterdiği olumlu/olumsuz tepkiler incelenecek olup karşılaştıkları toplumsal problemlerin dağılımı benzeri projelerde incelenerek değerlendirilecektir.

Tablo 9: Katılımcıların Türkiye'ye Gelirken Olumsuz Düşüncelerinin Olup Olmadı Dağılımı

<i>Yaş Aralığı</i>	<i>Erkek</i>			<i>Kadın</i>		
	Evet	Hayır	Kısmen	Evet	Hayır	Kısmen
20 Yaş ve Altı	0	2	4	4	4	3
21-30	9	13	7	3	5	8
31-40	3	6	6	2	5	1
41-50	3	5	1	1	1	0
51 ve Üzeri	1	2	1	0	2	0
<i>Toplam</i>	<i>16</i>	<i>28</i>	<i>19</i>	<i>10</i>	<i>17</i>	<i>12</i>

Katılımcılara “2011 yılı sonrasında Türkiye'ye gelmeyi düşünürken olumsuz düşünceleriniz var mıydı?” sorusu yöneltildiğinde “evet” ve “hayır” yanıtları yukarıdaki Tablo 9’da yer aldığı şekilde dağılmıştır. Tabloya göre geçici koruma altındaki sığınmacıların 26’sı yani yüzde 25,5’i bu soruya evet derken, 45 kişi yani yüzde 44,1’i hayır demiş ve 31 kişi de yani yüzde 30,4’ü kısmen olarak yanıtını vermişlerdir. Bu veriler daha detaylı incelendiği zaman olumsuz düşüncelere sahip sığınmacıların yüzde 61,5’ini erkek sığınmacılar oluşturmaktadır. Erkek sığınmacılar kendi içlerinde bu soruya yüzde 25,4 evet yanıtını, yüzde 44,4 hayır yanıtını ve yüzde 30,2 kısmen yanıtını vermişlerdir. Kadın sığınmacılar ise yüzde 25,6 oranında evet yanıtını, yüzde 43,6 oranında hayır yanıtını ve yüzde 30,8 oranında kısmen yanıtını vermişlerdir.

Tablonun içerdiği veriler ve cinsiyete göre dağılımlar incelendiğinde sığınmacıların içinde bulundukları iç savaş ve kaos ortamı düşünüldüğünde daha güvenli bir ülke olması ve Türk Devleti’nin sığınmacılara destek veren politikalarının varlığı düşünceleri daha çok olumlu yönde toplanmaktadır. Ancak ankete katılan erkek sığınmacı oranın da yüksek olması hesaba katılarak olumsuz düşünceye sahip olan sığınmacıların çoğunun erkek olması, ailelerinin hayatta kalması ve geçim sıkıntısı çekmemeleri gibi öncül problemlerin toplum yapısına göre ailenin başı olarak sayılan erkek bireylerin sorumluluğu altında olmasındandır.

Tablo 10: Türk Toplumunun Hoş Karşılayıp Karşılamadığı Düşüncesinin Dağılımı

<i>Yaş Aralığı</i>	<i>Erkek</i>			<i>Kadın</i>		
	Evet	Hayır	Kısmen	Evet	Hayır	Kısmen
20 Yaş ve Altı	3	0	3	5	2	4
21-30	14	3	12	4	3	9
31-40	7	1	7	2	0	6
41-50	9	0	0	1	0	1
51 ve Üzeri	3	0	1	2	0	0
<i>Toplam</i>	36	4	23	14	5	20

Araştırmaya katılan katılımcılara Türkiye’ye ilk sığındıkları zamanda karşılaştıkları tepkiyi ölçmek amacıyla “2011 yılı sonrasında Türkiye’ye geldiğinizde Türk toplumu sizi hoş karşıladı mı?” sorusu sorulmuştur. Yukarıda paylaşılan Tablo 10’da yer alan bilgiler incelendiğinde mültecilerin Türkiye’ye ilk geldikleri zaman yüzde 52’si hoş karşılandıklarını, yüzde 39,2’si kısmen hoş karşılandığını ve yüzde 8,8’i hoş karşılanmadıklarını söylemişlerdir. Veriler cinsiyete göre incelendiğinde erkeklerin yüzde 57,1’i hoş karşılandıklarını söylerken, yüzde 36,5’i kısmen cevabını vermiş ve yüzde 6,4’ü hayır cevabını vermişlerdir. Bu oranlar kadınlarda yüzde 35,9 ile evet, yüzde 51,3 ile kısmen ve yüzde 12,8’i hayır yanıtını vermişlerdir.

Yukarıda yer alan bilgiler detaylıca incelendiğinde sığınmacıların büyük çoğunluğu hoş karşılandığı düşünmekte ve Türkiye’nin sığınmacıların yakın zamanda yurtlarına dönecekleri düşüncesi ile kısa vadeli politikalar üretmesi, belirli bir süre sığınmacıları kamplar aracılığıyla bir arada tutmaları ve Türk toplumunun bazı kesimlerinin bu durumu ileriye dönük problem olarak görmesi sebebiyle soruya kısmen cevabı veren sığınmacıların oranının da yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın çok küçük bir kısmın hoş karşılanmadıkları düşüncesine sahip olması da göz ardı edilmemelidir. Bu oranlar araştırmanın ileri bölümlerinde sığınmacıların Türkiye’de kalıcı olarak yaşamayı isteyip istemedikleri ile kıyaslanacaktır. Cinsiyete göre incelendiği zaman erkek sığınmacıların büyük çoğunlukla hoş karşılandıkları düşüncelerinin temel sebebi Türkiye’nin sığınmacıları kabul ederek ailelerini ve kendilerini kaos ortamından kurtarmalarını sağlaması ve ayrıca ucuz iş gücü

oluşturmaları sebebiyle kayıt dışı birçok iş imkânı bulabilmeleri yatmaktadır. Kadın sığınmacıların ise çoğunlukla olarak kısmen cevabı vermesinin temel nedeni güvende olmalarına ve devlet desteklerinin varlığına karşın erkeklere göre sorumluluk rahatlaması yaşayamayıp toplumun rahatsızlık duyan kesimini daha çok hissetmeleridir. Kısacası bu yanıtların cinsiyetlere göre farklı şekilde dağılmasının ardında yatan temel neden önceliklerin ve sorumlulukların farklı olması ve bunların karşılanması oranıdır.

Tablo 11: Türk Toplumunun Yaklaşımının Değiştiğini Düşünenlerin Dağılımı

<i>Yaş Aralığı</i>	<i>Erkek</i>		<i>Kadın</i>	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
20 Yaş ve Altı	2	4	10	1
21-30	18	11	9	7
31-40	5	10	3	5
41-50	2	7	2	0
51 ve Üzeri	4	0	0	2
<i>Toplam</i>	<i>31</i>	<i>32</i>	<i>24</i>	<i>15</i>

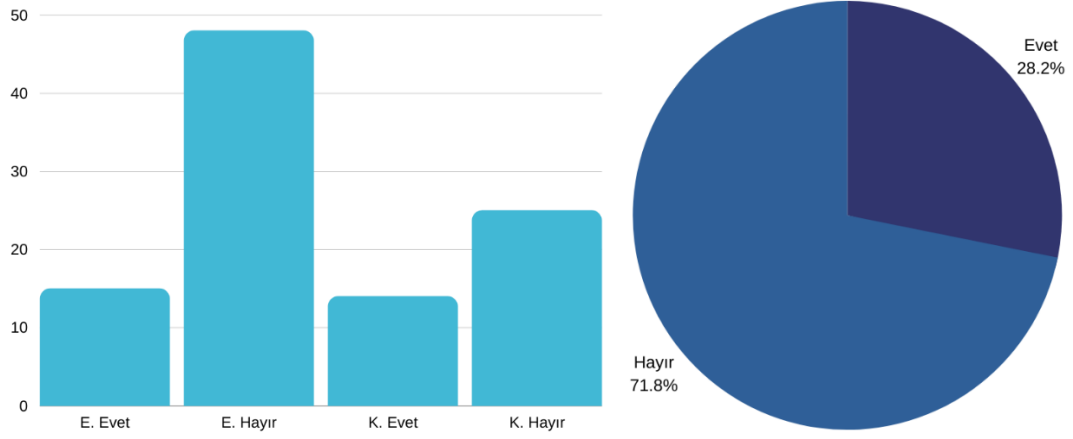
Katılımcıların Türkiye'ye 2011 yılından sonra ilk geldiklerinde hoş karşılanma durumları sorulduktan sonra geçen zaman içerisinde bu durumda değişiklik olup olmadığı ve Türk toplumunun günümüzde Suriyeli sığınmacılara karşı tavrının ne olduğunu anlayabilmek için katılımcılara “Türk toplumunun size karşı bakışında bir değişiklik hissediyor musunuz?” sorusu sorulmuş ve dileyenlerin örnek ile açıklayabileceği söylenmiştir. Bu soruya Tablo 11’de yer alan bilgiler incelendiğinde genelde yüzde 53,9’u ile evet cevabı verilmiş ve yüzde 46,1 hayır cevabı verilmiştir. Bu oranlar birbirine yakın olsa da tam geçerli bir veri sunmamaktadır. Çünkü sığınmacıların ilk günkü değerlendirmesi ile birlikte incelenerek olumlu yönde mi olumsuz yönde mi bir değişim olduğu anlaşılabilir. Bu bağlamda erkek katılımcıların yüzde 49,2’si evet olarak yanıtlarken kadın katılımcıların yüzde 61,5’i evet olarak yanıtlamıştır.

Bir önceki tabloya göre erkeklerin çoğunluğu hoş karşılandıklarını belirtirken ilgili soruya çoğunluk olmasa da yarı yarıya yakın evet cevabı verildiği görülmektedir.

Burada toplumun tepkisinin keskin bir değişim yaşıamasından ziyade dönem şartlarının geçen zamanla birlikte geçerliliğini yitirmiş olması ve dolayısıyla o günkü önceliklerinin/zorunluluklarının ortadan kalkması sebebiyle toplumun değişmemiş ve iki zamanda da aynı olan tepkisini artık doğrudan gördükleri söylenebilir. Kadın katılımcıların hoş karşılanma sorusuna çoğunluk olarak kısmen cevap vermeleriyle birlikte ilgili soruya yüzde 61,5 gibi büyük bir oranda evet dedikleri görülmektedir. Bunun altında yatan temel nedenin eğitim-öğretim faaliyetlerine erişimlerinin artması ve bu ortamlarda hoşgörüyle karşılandıkları için ilk günkü çekimser düşüncelerinin olumlu değişmiş olduğu düşünülebilir. Diğer seçeneğini işaretleyerek yaşadıkları problemlere örnek veren katılımcılardan bazıları ön yargılı yaklaşılmamasından şikâyet ederken bazıları Türk toplumunun, Suriyelilerin işlerini ve geçim kaynaklarını ellerinden aldığını düşündüklerini belirtmiştir. Buna karşın bir önceki tablonun verileri ile bu sorunun verileri birlikte değerlendirildiğinde Türk toplumunun görüşünde önemli bir değişiklik olmadığı, sığınmacıları genel olarak hoşgörü ile yaklaşıldığı ancak toplumun bir kesiminin bu durumu hoş karşılamadıkları görülmektedir.

5.2.1 Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Yaşadıkları Problemler

Araştırmanın önceki bölümlerinde Suriyeli sığınmacıların toplum tarafından nasıl karşılandıkları değerlendirilmiştir. Bu bölümde yaşadıkları olumsuz durumlar ve problemler araştırılarak incelenecektir. Bu aşamada toplanan bilgiler; anlaşmazlıklar ve ayrımcılık durumlarının varlığını araştırmak amacıyla kullanılacaktır.

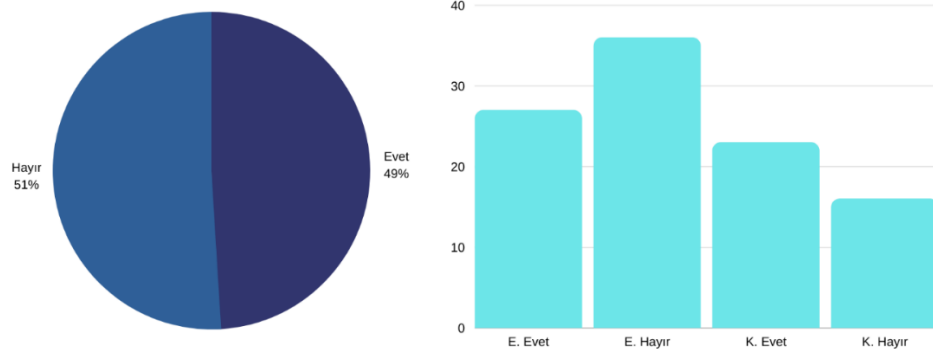

Grafik 5: Katılımcıların Türk Toplumu Problem Yaşama Durumlarının Dağılımı

Geçici koruma altındaki sığınmacıların yaşadıkları problemleri öğrenmek amacıyla “Türk toplumu ile aranızda herhangi bir problem oldu mu?” sorusu sorulmuştur. Ek olarak dileyenlerin bu problemleri anlatması amacıyla “diğer” seçeneği ile örnekler toplanmıştır. Bu bağlamda yukarıda yer alan Grafik 5’te verilen bilgilere göre katılımcıların yüzde 28,2’ü evet yanıtını verirken yüzde 71,8’i hayır yanıtını vermiştir. Erkek katılımcılardan 15’i yani yüzde 23,8’i evet yanıtını verirken kadın katılımcıların 14’ü yani yüzde 35,9’u bu soruya evet yanıtını vermiştir.

Grafikteki veriler incelendiğinde yüzde 30 yaklaşan bir oranla katılımcıların Türk toplumu ile problem yaşaması sayısal olarak düşük taraf gözükse de toplumsal olay olarak değerlendirildiğinde bir çatışma ortamının yaşandığı ya da yaşanabileceği söylenebilir. Kadın katılımcıların problem yaşama oranının erkek katılımcılara göre daha yüksek olması ve en azından her üç kadın katılımcıdan birinin problem yaşaması dikkat çekmektedir. Bu noktada verilen örneklerden bağımsız olarak kadın katılımcıların alanları dışında çalışma oranlarının yüksek olması ve vergi ödeme oranları ile gelir durumlarının düşük olması sebebiyle problem yaşama noktalarının çalışma durumları ve ortamları içerisinde yoğunlaştığı düşünülebilir. Katılımcıların diğer seçeneğinde verdikleri örneklerle değinmek gerekirse; ev sahipleriyle problem yaşayan, darp edilenler ve devamında gasp edilen, trafik/iş kazası durumunda hakkı yenen Suriyeli sığınmacılar bulunmaktadır. Nitekim verilen bu örneklerin sayısı çok az bir kısmı karşılamakla beraber önceki bölümlerde toplumun tepkisi ve problem

yaşayan sığınmacı oranının yüksekliği ile birlikte değerlendirildiğinde Türk toplumunun ve Suriyeli sığınmacıların tam manasıyla bağ kuramadığı ve ilerleyen dönemlerde bazı kesimlerin fiili olumsuz faaliyetlerinin artarak toplumsal problemin büyüyebileceği söylenebilir.

Grafik 6: Katılımcıların Ayrımcılık Yaşama Durumlarının Dağılımı

Araştırmaya katılan katılımcıların toplum tarafından dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalma durumlarının ölçülmesi amacıyla “Size karşı ayrımcılık yapıldı mı?” sorusu yöneltilmiş ve “diğer” seçeneği ile bu ayrımcılığın nasıl yapıldığının belirtilmesi istenmiştir. Detayların yer aldığı Grafik 6 incelendiğinde katılımcıların yüzde 51’i herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadıklarını belirtirken yüzde 49’u ise ayrımcılığa maruz kaldıklarını söylemişlerdir. Ayrımcılığa maruz kalma oranı erkeklerde yüzde 42,9 iken kadınlarda bu oran yüzde 59 seviyesindedir.

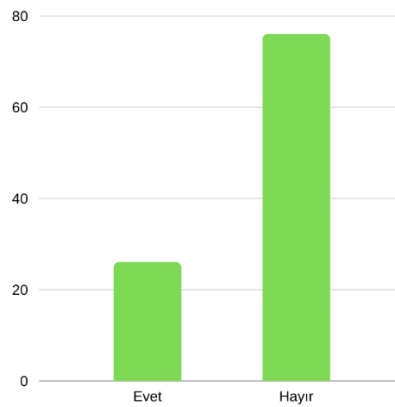
Bu oranlar incelendiği zaman sığınmacıların problem yaşamalarından daha farklı olarak yarısına yakınının Türk toplumu tarafından ayrımcılığa uğradıklarını ve dışlandıklarını düşündükleri görülebilir. Bu veriler cinsiyet bazında değerlendirildiği zaman kadınların kendi içlerinde ayrımcılığa uğrayanların çoğunlukta olduğu ortaya çıkmaktadır. Erkeklerde ise bu durum tam tersine olmasına karşın yüzde 43’e yakın bir oranda evet cevabı çıkması da dikkat çekmektedir. Bu durumun yani kadınların soruya çoğunluk olarak evet yanıtı vermesinin temel nedeni sığınmacılar arasında yaş ortalamalarının çok düşük olması ve yüzde 70’ten fazlasının üniversite eğitim seviyesine sahip olması düşünüldüğünde aktif olarak insanlarla etkileşim kurabilecekleri ortamlara daha çok girebilmelerindendir. Aynı zamanda hak ve kazançlar noktasında erkek sığınmacılara göre daha düşük seviyede kalmaları da bu cevabın artmasına neden olan tetiklemeler arasındadır. Erkek sığınmacılar ise aksi şekilde kendi

alanlarında çalıştıkları için hizmetlerinin karşılığını alabildikleri ya da farklı işlerde çalışırken aktif şekilde etkileşime giremedikleri için ayrımcılığa uğrama durumları daha az oluşmaktadır.

Katılımcıların yaşadıkları ayrımcılıklara örnek vermek gerekirse; öncelikli olarak toplum tarafından ön yargı ile karşılandıkları, haksız ve alaycı tavırlara maruz kaldıkları, konaklama gibi ihtiyaçlarda problem çektikleri belirtilmiştir. Buna ek olarak hükümetin yürüttüğü bazı politikaların ve desteklerin toplum tarafından sürekli öne sürülerek baskı yapıldığı ve farklı ortamlar içerisinde Türkler ile ayırım yapıldığını belirtmekteler. Bu örneklerle ve yukarıda yer alan verilere bakıldığında zaman zaman iki toplumun birbiri ile kaynaşmayı kümülatif olarak reddettiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

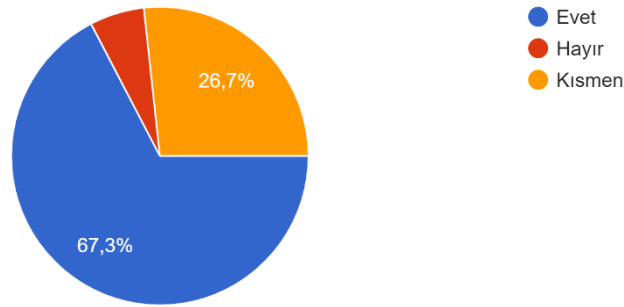
5.3. Suriyeli Mültecilerin ve Türk Toplumunun Birbiri ile Uyumu ve Dayanışması

Araştırmanın bu kısmında, önceki bölümlerde Suriyeli sığınmacıların demografik yapısı ve toplumsal dinamikler detaylıca incelendiği ve anlaşıldığı için Suriyelilerin ve Türk toplumunun birbirlerine karşı görüşlerine sığınmacıların gözünden bakılarak incelenecektir. Sığınmacıların, Türk toplumu ile bir arada bulunmaları üzerine üç soru ve Türklerden destek görmeleri üzerine bir soru sorularak önceki aşamalarda elde edilen verilerin ışığında yorumlanacaktır.

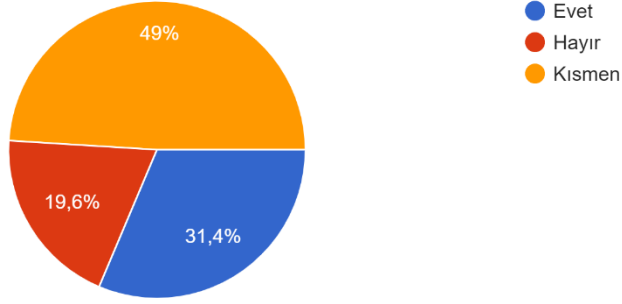
Grafik 7: Türklerden Yardım Alan Katılımcıların Dağılımı

Araştırmaya katılan sığınmacıların Türk toplumundan gördüğü desteği anlamak amacıyla “Sivil Türkler size yardım ediyor mu?” sorusu yöneltilmiş ve varsa bu yardımları açıklamaları istenmiştir. Grafik 8’de görüldüğü üzere katılımcıların 26’sı bu soruya evet cevabını verirken 76’sı ise hayır cevabını vermiştir. Evet cevabı veren katılımcıların açıklamalarına bakıldığında ise bu yardımların genellikle Türkçe dilini öğrenmelerine yardımcı olunması, manevi duygusal destek verilmesi ve yabancı hissetmemesi için samimi davranma şeklinde olduğu görülmektedir. Bu veriler incelendiğinde Türk toplumunun sığınmacılara maddi yardım yerine manevi destek noktasında yardımcı olduklarını ancak evet cevabı veren katılımcıların oranı düşünüldüğü zaman da bu desteğin toplumun ufak bir kesimi tarafından yapıldığı görülmektedir. Ek olarak önceki bölümün sonuçları ile karşılaştırıldığında sığınmacıların toplumun büyük kesimi tarafından kabul görmediği gerçeği ile örtüşmektedir.

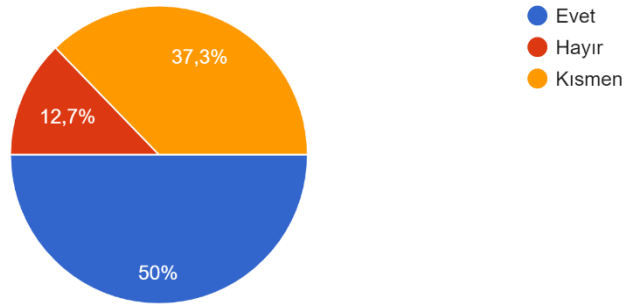
Grafik 8: “Türk Toplumuna Bir Arada Bulunmaktan Memnun Musunuz?”
Sorusunun Cevap Dağılımları

Ankete katılan sığınmacıların Türk toplumu ile bir arada yaşamalarının onlar için kabul edilebilir yani memnuniyet duyulan bir durum olması yönünden sorulan soruya Grafik 9’da da görüldüğü üzere yüzde 67,3 oranında evet, yüzde 26,7 oranında kısmen ve yüzde 6 oranında hayır dedikleri görülmektedir. Bir önceki bölümlerde problem yaşadığını belirten kitlenin oranından daha düşük olması bahsedilen bu olumsuzlukların ciddi boyutlarda olmadığını ya da özgür ve rahat yaşama isteklerinin baskı altında olmaktan daha önemli olduğu sonuçlarına varılabilir. Ek olarak bu sonucu sadece toplumsal boyuttan değerlendirmek yerine devlet destekleri alabilen ve kendi alanlarında Türkler ile çalışabilen sığınmacıların da evet cevabını yüzde olarak yükselttiği anket cevaplarında görülmektedir.

Grafik 9: “Sizce Türk toplumu da sizinle bir arada bulunmaktan memnunuz mudur?” Sorusunun Cevap Dağılımları

Katılımcıların Türk toplumunun kendileriyle bir arada yaşama noktasındaki görüşlerini paylaşmaları amacıyla sorulan soruda Grafik 10’da yer verildiği üzere sığınmacıların yüzde 31,4’ü Türklerin memnun olduğunu düşünürken yüzde 49’u kısmen memnun olduğunu düşünmekte ve yüzde 19,6’sı ise Türklerin bu durumdan memnun olmadıklarını düşünmektedir. Bu veriler incelendiği zaman sığınmacıların Türk Toplumu tarafından hoş karşılanmadıklarının bilincinde olduğu görülmektedir. Ayrıca bu cevapların oluşmasındaki en büyük etkenin “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Yaşadıkları Problemler” başlığında detaylıca anlatılan toplumsal yaşam içerisinde dışlanmaları durumu olduğu yorumu yapılabilir.

Grafik 10: “Türklerin yoğun olduğu yerlerde kendinizi rahat hissediyor musunuz?” Sorusunun Cevap Dağılımları

Bu bölümün son sorusu olması amacıyla katılımcılara Türklerin çoğunlukta olduğu yerlerde (bir ortamda, yerleşim yerinde ya da iş vb. zorunluluk içeren yerlerde) bulundukları zaman rahat hissedip hissetmedikleri sorulmuştur. Grafik 11’de de görüldüğü üzere katılımcıların yüzde 50’si bu soruya evet diyerek rahat olduklarını

belirtirken yüzde 37,3'ü kısmen rahat olduklarını ve yüzde 12,7'si ise rahat olmadıklarını belirtmişlerdir. Daha önce incelenen ve karşılıklı memnuniyetin değerlendirildiği sorular da göz önüne alınarak bu veriler yorumlandığında Suriyeli sığınmacıların ülkemizde hoş karşılanmadıklarını bildikleri ve çeşitli problemler yaşamalarına rağmen Türk toplumunun misafirperver yapısını bildikleri için büyük bir problem olmayacağını düşünerek rahat hissetmekte oldukları söylenebilir. Öte yandan konu farklı bir bakış açısı ile incelenirse, sığınmacı nüfusunun artmaya başladığı tarihlerde buna paralel olarak artış gösteren çeşitli suçlar da özellikle dikkate alındığında geçici koruma altındaki mültecilerin kanunlardaki açıklardan veya sığınmacı durumunun karışık olması durumundan faydalanarak bir yaptırıma uğrayacaklarını düşünmedikleri ve aynı şekilde kendilerini Türklerin yoğun olduğu yerlerde de onlara göre daha özgür yani rahat hissettikleri düşüncesi olduğu öne sürülebilir.

5.4. Suriyeli Mültecilerin Başka Ükelere Göç Etmeleri veya Yurtlarına Geri Dönmeleri

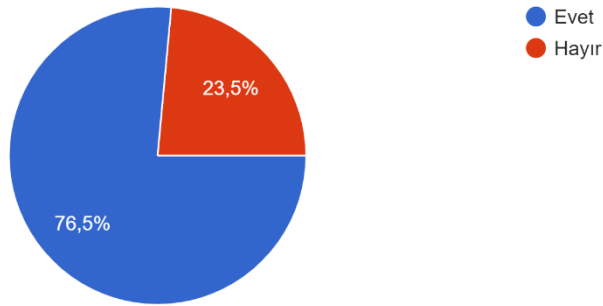
Araştırmanın bu kısmında Suriyeli sığınmacıların ve ailelerinin/çevrelerinin Türkiye'ye veya başka ülkelere göç etme durumları irdelenerek ülkemizde kalma isteklerinin oranının değerlendirilmesi gerçekleştirilecektir.

Tablo 12: Katılımcıların Suriye'de Yaşayan Yakınlarının Olup Olmadığının Yaşa ve Cinsiyete Göre Dağılımı

<i>Yaş Aralığı</i>	<i>Erkek</i>		<i>Kadın</i>	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
20 Yaş ve Altı	1	5	6	5
21-30	12	17	7	9
31-40	12	3	3	5
41-50	6	3	2	0
51 ve Üzeri	3	1	2	0
<i>Toplam</i>	<i>34</i>	<i>29</i>	<i>20</i>	<i>19</i>

Katılımcılara “Çekirdek ailenizden (evli değilseniz anne, baba, kardeşler, evliyseniz eşiniz ve çocuklarınızdan) hala Suriye'de yaşayan var mı?” sorusu sorularak

geride bıraktıkları yakınlarının olup olmadığı belirli gruplar açısından ölçülmek istenmiştir. Burada elde edilecek bilgiler aynı zamanda bu sığınmacıların ülkelerine gerip dönme istekleri ile karşılaştırılarak daha sonra tekrardan yorumlanacaktır. Tablodan elde edilen verilere göre sığınmacıların yüzde 52,9'u halen Suriye'de yaşayan birinci dereceden akrabaları bulunurken yüzde 47,1'si ise tüm birinci derece akrabaları ya kendileri ile birlikte Türkiye'ye sığınmış ya da iç savaş şartlarında vefat etmiştir. Erkeklerde geride kalan yakını olanların oranı yüzde 54 iken kadınlarda bu oran yüzde 51,3 olarak gözükmemektedir. Kadınların yaş ortalamasının oldukça düşük olması sebebiyle ailelerinden bağımsız olarak savaştan kaçmak ve eğitimlerine devam edebilmek amacıyla geride yakınlarını bırakarak göç ettikleri düşünülebilirse de erkeklerde bu oranın daha yüksek çıkması yanlış şekilde yorumlanabilir. Özellikle 2011 sonrası göç dalgasının başladığı ve bu verilerin 2021 yılında toplandığı düşünüldüğünde erkek katılımcıların yüzde 46'sını oluşturan 21-30 yaş aralığındaki sığınmacıların genç ve çocuk olarak Türkiye'ye sığındıkları ve bu bağlamda geride kalan yakınlarının olabilmesi durumu normal bir sonuçtur. Yine de erkek sığınmacıların daha yüksek oranda ailelerinden birinin geride kalmış olması ve biraz sonra da görüleceği üzere sığınmacıların çoğunun Türkiye'ye kalıcı olarak yerleşmeyi istemesi durumları bir araya getirildiklerinde Türk toplumunun kendilerine karşı yaptığı ve rahatsızlık duydukları milliyetçilik odaklı yorumların temel nedeni olmaktadır.

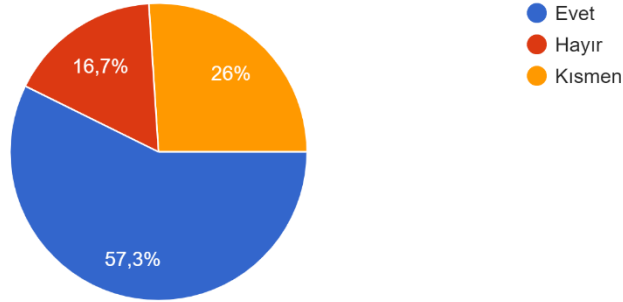

Grafik 11: “Türkiye'den başka bir ülkeye göç eden tanıdıklarınız var mı?”

Sorusunun Cevap Dağılımları

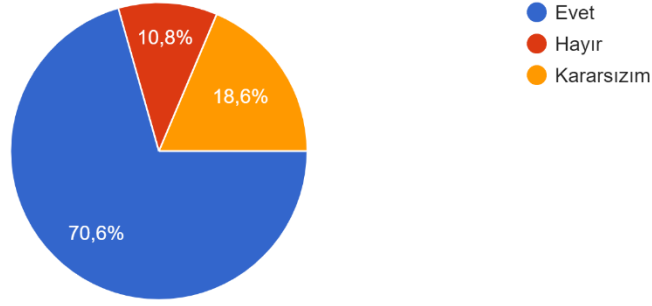
Ankete katılan sığınmacıların başka ülkeye göç eden tanıdıklarının var olup olmadığını anlamak ve bu sayede diğer ülkelere sığınma düşüncesine ne kadar elverişli olabileceklerini anlamak amacıyla Grafik 12’de yer alan soru sorulmuştur.

Katılımcıların bu soruya cevabı yüzde 76,5 ile evet ve yüzde 23,5 ile hayır olmuştur. Bu bağlamda çekirdek ailelerinden olmasa da birçoğunun çevresinde doğrudan farklı ülkeye göç etmiş ya da Türkiye’den ayrılıp başka ülkeye geçiş yapmış tanıdıkları bulunduğu görülmektedir.

Grafik 12: “Türkiye’den başka bir ülkeye göç eden tanıdıklarınız var ise o ülkede yaşamaktan memnunuz mu?” Sorusunun Cevap Dağılımları

Bir önceki soruda başka ülkelere göç eden tanıdıklarının varlığı sorulan sığınmacılara Grafik 12’de yer alan soru sorularak diğer göçmenlerin başka ülkelerdeki mutluluk ve memnuniyet seviyeleri ölçülmek istenmiştir. Grafikte görüldüğü üzere katılımcıların yüzde 57,3’ünün başka ülkeye göç eden arkadaşları o coğrafyadan ve toplumdan memnun iken yüzde 26’sının tanıdıkları kısmen memnun ve yüzde 16,7’sinin memnun olmadığı görülmektedir. Bu oranlar araştırmanın bir önceki bölümünde Suriyeli sığınmacıların Türk toplumu ile bir arada yaşamaktan memnun olma oranları ile kıyaslandığı zaman Türkiye’deki sığınmacıların yüzde 10 daha fazla memnun olduğu görülmekle birlikte kısmen cevabına verilen yanıtların oranı yaklaşık olarak eşittir. Bu bağlamda yaşanan olumsuz durumlar göz ardı edildiğinde devlet yardım politikalarının varlığı, özellikle erkek sığınmacıların kendi alanlarında çalışabilmesi memnuniyet durumunun daha yüksek olmasının temel kaynağı olduğu söylenebilir.

Grafik 13: “Türkiye’de kalıcı olarak yaşamaya devam etmeyi düşünüyor musunuz?” Sorusunun Cevap Dağılımları

Araştırmaya katılan sığınmacılara, kaçının bundan sonrası için kalıcı olarak Türkiye’de yaşama düşüncesi olduğunu anlamak için Grafik 12’de yer alan soru sorulmuştur. Katılımcıların yüzde 70,6’sı Türkiye’de kalıcı olarak yaşamayı düşündüğünü söylemiş, yüzde 18,6’sı bu konuda kararsız olduğunu belirtmiş ve yüzde 10,8’i de böyle bir düşüncesi olmadığını belirtmiştir. Bu soruya ek olarak katılımcılara “Türkiye’den başka bir ülkeye göç etmeyi düşünüyor musunuz? Evet ise diğer kısmına hangi ülke olduğunu ve nedenini belirtiniz.” Şeklinde bir soru yöneltilmiş ve katılımcıların yüzde 19,6’sı bu soruya evet cevabı vermiştir. Bu iki sorunun yanıtları bir arada değerlendirildiği zaman Türkiye’de kalıcı yaşama noktasında kararsız olan sığınmacıların bir kısmının, yaklaşık olarak yarısının, daha iyi şartlar elde edebildiği durumlarda başka ülkelere göç edeceği ve Türkiye’deki destekler ve olumlu şartlar geçerliliğini koruduğu sürece kalmaya devam edecekleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

Sığınmacıların göç etmeyi düşündüğü diğer ülkeler arasında Kanada, Hollanda gibi Avrupa ülkeleri ve Avusturalya bulunmaktadır. Bu ülkeleri belirten katılımcılar, aileleri için yaşam şartlarının daha iyi olduğunu ve geleceklerini daha rahat inşa edebileceklerini düşündüklerinden dolayı tercihlerinin altında yatan nedenleri açıklamışlardır. Bunun dışında Türkiye’den ayrılması durumunda Suriye’ye dönmeyi tercih eden katılımcılar da bulunmaktadır. Geçici koruma altındaki sığınmacıların yüzde 70’inden fazlasının kalıcı olarak ülkemizde yaşamayı düşünmeleri göz önüne alındığında Türk Devleti’nin sığınmacılara karşı yürüttüğü politikaları daha uzun vadeli planlaması gerektiği ve Türk toplumunun yapısını bozmadan Suriyeli sığınmacıların kabul edilebileceği bir ortam yaratması ve düzenlemelerin yapılması gerektiği açıkça görülmektedir.

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen “Türkiye sizi zorla geri gönderirse ne yaparsınız?” açık uçlu sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde katılımcılar 3 ana grupta toplanmaktadır. Bunlardan ilki ne yapacağını bilmeyenlerin oluşturduğu grup, ikincisi öncelikle farklı Avrupa ülkelerine göç etmeyi deneyeceklerin ve olmazsa tekrar Suriye’ye döneceklerin oluşturduğu grup ve üçüncü olarak da Türk vatandaşlığı sayesinde kalmaya çalışacakların ya da illegal yollardan tekrar Türkiye’ye döneceklerin oluşturduğu gruptur. Yanıtlar genel olarak incelendiğinde burada imkan veya vatandaşlık hakkı elde etmiş tüm bireylerin çeşitli yollarla Türkiye’de kalmaya kararlı oldukları görülmekle birlikte diğer sığınmacılar çoğunluğu istemeyerek başka ülkeye göçe hazırlıklı oldukları da görülmektedir. Bu kapsamda, sığınmacılara yönelik yardımlar ve toplumsal düzeni korumak için ortaya çıkan giderler konusunda uluslararası toplumdan destek bekleyen Türkiye’nin sığınmacıların duruma göre göç edebilme potansiyellerini doğru şekilde kullanması gerekmektedir. Katılımcılara sorulan son soru ise “Türk toplumu hakkında görüşleriniz nelerdir?” olmuştur. Katılımcıların yanıtları genel olarak değerlendirildiğinde Türk toplumunun çalışkan ve iyi insanlardan oluştuğunu düşünenlerin çoğunlukta olmasının yanı sıra az sayıda sığınmacı kötü insanların da var olduğunu ama bunun tüm topluma mal edilmemesi gerektiğini düşünmektedirler.

6. BÖLÜM: SONUÇ

İnsanoğlunun sosyal, dini, siyasal ve ekonomik olan nedenlerle bir yerden, başka bir yere yerleşmek amacıyla yer değiştirme olgusu ‘göç’ kelimesi ile tanımlanmaktadır. Günümüzde dahi, göç olgusu bazı durumlarda “zorunlu ve kitlesel dış göç” şeklinde gerçekleşmektedir. Bu durumun örneği bu çalışmanın da çıkış noktası “Arap Baharı” süreci ile kendini göstermiştir. Arap ülkelerindeki baskıcı, düzensiz, eşitlik kavramına önem gösterilmeyen, otoriter ve aynı zamanda da antidemokratik olan yönetimlere karşı gelmiş olan halk tarafından başlatılan Arap Baharı, Ortadoğu’yu halen daha içinden çıkılamayan bir ateş çemberinin içine sürüklemiştir. Arap Baharı halkın protesto gösterileri sonucunda, meydana gelmiş olan yönetim değişikliklerini ifade eden süreç olarak tanımlansa da özellikle Lübnan ve Suriye’de ciddi can kayıplarına sebep olmuştur.

Arap Baharı hem dış hem de iç varyantlarını hazırlıksız yakalamıştır. Günümüzde de bu Arap Baharı faktörlerinin nereye evirileceği bir soru işareti olarak görülmektedir. Arap Baharı’nın bir çıktısı olan Suriye Krizi’ne dahil olan her ülkenin rolü ve tutumları çıkarları doğrultusunda şekillenmiştir. ABD, AB, İsrail, Türkiye ve birçok uluslararası örgüt Suriye’de Esad rejimine karşı konumlanırken, Rusya ve İran gibi ülkeler Suriye Krizi öncesinde Libya’daki yatırımlarının bir anda yok olması sebebiyle aynı yanılgıya düşmemek adına Esad rejimine hem diplomatik hem de askeri destekte bulunmuşlardır. Esad’ın karşısına konumlanan ülke ve örgütler motivasyonlarını protestoların kaynağı olan derin toplumsal problemlerde bulmuşlardır. Bu problemler ekonomik sıkıntılar, kamu hizmeti olan eğitim ve sağlık alanlarında düzensizlik, otoriter rejimler, toplumsal adalet eksikliği ve eşitsizliği ile örneklendirilebilir. Özellikle AB öncelikli olarak siyasi ve ekonomik sistemlerde demokratikleşme olmaksızın toplumsal dönüşümün mümkün olmadığı düşüncesi ile hareket etmiştir. Esad’ı destekleyen kesimdeyse hem Ortadoğu’da hem de Suriye’de lider pozisyonu elde etme motivasyonu öne çıkmıştır.

Arap Baharı ve uzantısı olan Suriye Krizi’nden en çok etkilenen ülkelerden biri de Türkiye olmuştur. Sahip olduğu kritik coğrafi konum sebebiyle birçok göçmen ve mülteci için geçiş ya da yerleşim noktası haline gelen Türkiye’de Suriye Krizi başlangıçta diplomatik ve ekonomik bir mesele olarak değerlendirilmekteydi. Krizin büyüyen etkisiyle ortaya çıkan güvenlik tehdidinin ardından sayısal olarak büyük

ölçekte bir göçün de Türkiye'ye olmuş olması siyasal, ekonomik ve sosyal meseleleri de ortaya çıkarmıştır. Kısa vadede beklenene nazaran daha az hasarlı bir süreç gerçekleşmiştir. Ama orta vadede problemler ortaya çıkmıştır. İlerleyen dönemler için de potansiyel problemler söz konusudur. Orta vadeli problemler arasında terör örgütü yapılanmaları ve olayları bulunurken uzun vadeli problemler arasında ekonomik sorunlar, toplum yapısının bozulması ve dış ilişkilerin kötüleşmesi bulunmaktadır.

Ortadoğu'da bir nevi vekalet savaşına dönüşen Suriye Krizi göç dalgası ile Türkiye'yi uzun vadede zor durumda bırakmıştır. İlk periyotta Türk hükümeti ve Türk halkının gösterdiği özverili yaklaşım ile süreç başarılı yürütülmüş olsa da göç dalgasındaki sayısal verilerin beklenin çok üzerine çıkması ile hem siyasi hem de ekonomik ve sosyal kökenli problemler oluşmaya başlamıştır. Özellikle Suriyeli sığınmacılar kaynaklı işsizlik, Türkiye'nin Suriye için yardım harcamaları, kayıt dışı ekonomi ve çocuk işçiler, Türkiye ve Türk halkının ekonomisi için büyük birer tehdit haline gelmişlerdir. Zaman içinde Türk toplumunun Suriyelilere karşı negatif tutumlarına sebep olan tehdit algıları gelişmiştir. Bu algılar kültürel, sosyal-ahlaki düzen, ekonomi, güvenlik ve temel hizmet alanlarına erişim tehditleridir. Yerel halkı hedef alan hizmetler geliştirilmediği ve sosyolojik açıdan Türk insanı çıkarlarında azalma hissetmeye devam ettiği takdirde bu tehdit algıları büyüme potansiyeline sahiptir. Aksi durumda “‘kaynakların sınırlı olduğu”, “kaynakların Suriyeli sığınmacılarla paylaşıldığı için tükenme ihtimali” ve “Suriyelilerin varlığının tehdit oluşturması” gibi olgular toplumda daha çok yer edinmeye başlayacak ve çatışma ortamını hazırlayacaktır.

“Türk Toplumunda Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısal Tehditler” başlığı altında yapılan araştırma çalışmasında Suriyeli sığınmacıların öncelikle demografik yapısı incelenmiş, cinsiyet, yaş, eğitim, gelir durumu ve kendi alanlarında çalışma imkanları açısından sınıflandırılmışlardır. 2011 yılı ve sonrasında ülkemize göç eden sığınmacıların yaş ortalaması oldukça düşük ve büyük çoğunluğunun ucuz iş gücü olarak yer edindiği görülmektedir. Ek olarak kadınların eğitimi durumlarının ortalaması erkeklere göre daha yüksek iken gelir durumu dağılımında tam tersi bir orantı gözlemlenmektedir. Araştırmanın devamında katılımcıların yüzde 46'sının devletten destek almadığı görülse de bu katılımcıların gelir durumlarının iyi olduğu ve dar gelirli grupta bulunanların çoğunun destek aldığı görülmektedir. Bu bilgiye paralel

olarak katılımcıların yüzde 48'i herhangi bir vergi ödemiyorken özellikle kendi alanlarında çalışma imkânı bulabilen erkek sığınmacılar sayesinde vergi ödeyenlerin oranı yüzde 52 olarak ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın devam eden kısmında Suriyeli mültecilerin taşıdığı ilk olumsuz düşüncelerin yanı sıra Türk toplumu tarafından karşılanma şekilleri üzerinde durulmuştur. Türkiye'ye gelirken yüzde 44,1'i olumlu düşüncelere sahipken Türk toplumu tarafından hoş karşılandığını düşünenler yüzde 52 olmuştur. Bu kapsamda olumsuz düşünceye sahip olan sığınmacıların düşüncelerinin de Türk toplumuna karşı pozitifte döndüğü söylenebilir. Ek olarak Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin sığınma sürelerince yaşadıkları olumsuz durumları öğrenmek amacıyla problem yaşama durumları ve ayrımcılığa uğrama oranları hakkında sorular sorulmuştur. Sorular ve yanıtları birbirinden bağımsız olmak üzere, katılımcıların yarısı ayrımcılığa maruz kaldıklarını ve yaklaşık üçte birinin de Türk toplumu ile problem yaşadıklarını söylemektedirler.

Türklerin maddi destek sunamaları da bazı sığınmacılara manevi ve duygusal destek sundukları görülmüş ancak bu oranın yüzde 26 gibi düşük bir oranda kaldığı belirlenmiştir. Bundan dolayı sığınmacıların, toplumsal yapıdan ziyade daha çok devlet tarafından kabul ve destek gördükleri söylenebilir. Araştırmanın devamında Suriyelilerin bakış açısındaki verilere göre, Türkler ile bir arada yaşamaktan iki taraf için de memnun olma oranları irdelenmiştir. Sığınmacıların yaşadıkları problemleri göz önüne alarak Türk toplumunun memnuniyet oranının düşük olduğu bilincinde olmalarının yanı sıra Suriyeli sığınmacıların Türk toplumu ile bir arada bulunmaktan yüzde 67 oranında memnuniyet duydukları görülmüştür. Buna karşın Türklerin yoğun olduğu yerlerde rahat olma noktasında bu olumlu durum yüzde 50'ye kadar düşmektedir. Kısacası sığınmacılar için Türk toplumu ile bir arada olmak hoş bir durumken sayı olarak fazla Türk'ün bulunduğu ortamlarda rahatlıklarını ve bu memnuniyetlerini kaybettikleri söylenebilir.

Araştırmanın son kısmında ise başka ülkelere göç eden Suriyelilerin durumları incelenerek ülkemizdekilerin durumları ile mukayese edilmiştir. Ardından da bu sığınmacıların kalıcı olarak Türkiye'ye yerleşme veya başka bir ülkeye göç etme istekleri değerlendirilmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre, Türkiye'de ve farklı ülkelerde memnuniyet oranı yüzde 50'nin üstünde olmasına karşın Türkiye'de bulunan

sığınmacıların memnuniyet oranı yüzde 10 daha yüksektir. Ek olarak devlet tarafından beklenenin aksine sığınmacıların yüzde 70'ten daha fazlası Türkiye'ye kalıcı olarak yerleşmeyi planlamakta ve vatandaşlık alma gibi yöntemlerle bu düşüncelerini faaliyete dökmektedirler. Araştırmanın sonunda sorulan iki soru ile sığınmacıların Türkiye'den gönderilmeleri durumunu düşünmedikleri ve gerçekleştiğinde ne yapacaklarını bilmediklerinin yanı sıra Türk toplumunu sevdikleri ve problem yaşadıkları kişileri toplumun geneli olarak değerlendirmediklerinin anlaşıldığı değerlendirilebilir.

Bu araştırma sonuçları bir arada değerlendirildiği zaman Türk toplumu ve sığınmacılar arasında gerginlik olduğu net şekilde görülmektedir. Buna karşın birçoğunun kalıcı olarak Türkiye'ye yerleşmesi ve ucuz iş gücü oluşturmaları nedeniyle var olan işsizlik ve gelir dağılımlarını Türk toplumunu olumsuz etkileyeceği ve neden sonuç ilişkisi içerisinde gerginliğin daha da artarak olumsuz çıktılarının büyüyeceği görülmektedir. 2011 tarihinden itibaren Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği raporlarına göre 10 Haziran 2021'e kadar ülkemizde oluşan 3,678,257 kişilik mülteci nüfusuna (doğumlar hariç) karşın hükümetin yürüttüğü kısa vadeli planların geçerliliğini yitirdiği ve beklenildiğinin aksine geri dönüşlerin gerçekleşmediği açıkça görülmektedir. Kalıcı olmayı planlayan bu mültecilerin var olan yapıyı bozmadan ve toplum değerlerini olumsuz yönde etkilemeden Türk toplumuna ve devlet yapısına uygun şekilde Türkiye'ye adapte olmalarına veya Türk toplumu ile fazla kaynaşmadan bir arada yaşayabilecekleri ortamın ve ilişkilerin inşasına yönelik uzun vadeli devlet politikaları planlamalı ve bir an önce uygulama alınmalıdır. Aksi durumda hem ekonomik hem kültürel hem de toplumsal yönden ilerleyen dönemlerde birçok yeni problem ortaya çıkacaktır.

7. KAYNAKÇA

Abadan-Unat, Nermin (2006) *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-ötesi Yurttaşlığa. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.*

Akıncı B., Nergiz A., ve Gedik E., (2015), “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, c. 1, Sayı: 2, Temmuz- Aralık 2015, s. 58-83.

Aksoy, Zeynep (2012) “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (5), 20, 292–303.

Arslan, H. (2001). *16.yy Osmanlı Toplumunda Yönetim, Nüfus, İskan, Göç ve Sürgün, Kaknüs Yayınları, İstanbul*

Aydın, G. (2015). Türkiye’de Göçmen Kaçakcılığı Suçu ile Mücadelede Yasal Düzenlemelerin Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

B. Sağlam, (2015) *İİT’nin Ortadoğu İcraatları*

Balcıoğlu, İbrahim (2007) *Sosyal ve Psikolojik Açıdan Göç. İstanbul: Elit Kültür Yayınları.*

Balcıoğlu, İbrahim (2007) *Sosyal ve Psikolojik Açıdan Göç. İstanbul: Elit Kültür Yayınları.*

Barkın, E. (2014). *1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi. Ankara Barosu Dergisi*, (1), 333-360.

Birleşmiş Milletler (1951). *Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi. 28.07.1951 tarihli.*

Buz, S. (2008). *Türkiye Sığınma Sisteminin Sosyal Boyutu. TBB Dergisi*, (76), 120-130.

Castles, S. ve Miller, J. M. (2008). Göçler çağı, modern dünyada uluslararası göç hareketleri. İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Castles, Stephen ve Mark J. Miller (2008) *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut (çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.*

Çağlayan, S. (2006). “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 67-91

Çağlayan, S. (2006). “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı: 17, 67-91

Çakır, S. (2011). *Türkiye’de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 209-222.

Çelik Y. (2018) *Türkiye’de Suriyeli Çocuklara Yönelik Uygulanan Eğitim Politikalarının İncelenmesi: Tespitler, Sorunlar ve Öneriler*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Çolakoğlu E. ve Gök, G. (2016). *Erzurum’da Mülteci Olmak..., Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri (Kayfor 13 Bildiri Kitabı), (636-654), Akif Çukurçayır vd. (Ed.) Konya: Selçuk Üniversitesi.*

Danış, D. (2011). *Demografi: Sosyolojik Bakış, Göç, Powerpoint Sunu, İstanbul: Galatasaray Üniversitesi.*

Dönmez Kara, C. Öykü, (2015). *Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye’nin Politikaları, Doktora Tezi, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.*

Ekşi, N. (2016). *İklim Mültecileri. Göç Araştırmaları Dergisi, 2, 10-58*

Faist, Thomas (2003) *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar. Azat Zana Gündoğan ve Can Nacar (çev.), İstanbul: Bağlam Yayınları.*

G. Tuncel, S. Ekici, (2019) *Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Siyasetine Etkisi, Bahar ve Toplum Dergisi*

Gezgin, M.F. (1994). *İşgücü Göçü ve Avusturya’daki Türk işçileri, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayınları, No:546, İstanbul.*

Görgün, M. (2017). *Küreselleşme Sürecinde Göçmen İlişkileri Ağının Önemi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22(Göç Özel Sayısı), 13317-1327.*

Güneş, M. (2013), “Uluslararası Göçün Tetikleyicileri; Suriye”den Türkiye”ye Zorunlu Göç”ün Cilvegözü Örneği ile Yansımaları”, Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Hatice Ekici, (2019) *Türk Toplumunda Suriyelilere Yönelik Algılanan Tehditler Ve Çözüm Önerileri, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*

İçduygu, A., Erder, S. & Gençkaya, Ö. F. (2014), “Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları,1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere”, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi, MİReKOÇ Araştırma Raporları, İstanbul.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, Türkiye'nin Düzensiz Göçle Mücadelesi, “http://www.goc.gov.tr/icerik3/turkiyenin-duzensizgoclemucadelesi_409_422_424”, Erişim tarihi: 01.10.2019

İpek, N. (2005). *Göçler: İmparatorluktan Ulus Devlete, Serander Yayınları, Trabzon.*

Kaypak Ş. (2014). *Kent Sosyolojisi, Basılı Ders Notları, Antakya: MKÜ.*

Keser, İ. (2011), *Göç ve Zor: Diyarbakır Örneğinde Göç ve Zorunlu Göç, Ütopya Yay. 1, Ankara.*

Murat, Sedat, “*Gelişmekte Olan Ülkelerde Gençlerin Sosyo-Demografik, İstihdam ve Eğitim Özellikleri*”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Sayı 46,1996, s. 317-340.*

Mutluer, M. (2003). Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kurumsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Nar, Betül (2008). *Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkileri (Dilovası Örneği).* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

O. Ağır, M. Sezik, (2015) Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları, *Bahar ve Toplum Dergisi*

ODMAN, Tefik (1995), *Mülteci Hukuku, AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara.*

Özdemir, M. (2008). Türkiye’de İç Göç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Özdemir, M. (2008). Türkiye’de İç Göç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Özyakışır, D. (2013). *Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara*

Sallan Gül, Songül (2001-2002). “*Dış Göçler, Yoksulluk ve Türkiye’de Göçmenlere Yönelik Yardımlar*” *TODAİE İnsan Hakları Yıllığı, cilt:23-2.*

Sönmez, M.E. (2016). Suriyeli Sığınmacıların Gaziantep Şehrindeki Mekânsal Dağılışı ve Geleceği. *TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu International Geography Symposium 13-14 Ekim 2016 /13-14 October 2016, Ankara.*

Stojanov, R. (2004). *Environmental Migration Summary Analysis of the Process 2nd International Conference on Environmental Concerns: Innovative Technologies and Management Options, 466-475*

Şimşek, H. ve Kula, S.S. (2018). “*Türkiye’nin Göçmen Politikasında İhmal Edilen Boyut: Eğitsel Uyum Programı*”. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (AEUIİBFD), 2(2), 5-21.*

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)
Resmi İnternet Sitesi, Geçici Barınma Merkezleri Bilgi Notu, 30.10.2017, Erişim Tarihi: 20 Kasım 2017,
“https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/30_10_2017_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf”

T.C. Resmi Gazete. (2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), Sayı: 28615.

Tellal, Erel (1994). *Göçmen işçiler, Yaşam Koşulları ve Son Uluslararası Sözleşme. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi. Cilt (49)sayı(34) (415-427).*

Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2004). *Beşeri Coğrafya: İnsan Kültür Mekân. İstanbul: Çankaya Kitabevi.*

Unutulmaz, K. Onur (2012) “Gündemdeki Kavram: “Göçmen Entegrasyonu”- Avrupa’daki Gelişimi ve Britanya Örneği”, S. Gülfer Ihlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner (der.), *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar. İstanbul: İletişim Yayınları, 135-159.*

Ünder, S. (1972). “Nüfus Bilimi Sözlüğü”, Mars Matbaası, İstanbul. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ündücü, C., Erdoğan, M. ve Işık, Ö. (2009) “Avrupa’da Uluslararası Emeklilik Göçü ve Bütünleşme Kapsamında Yönetime Katılım Üzerine İnceleme”. *Yönetim Bilimleri Dergisi, 7(1), 159-188.*

Yamak, Rahmi, Yamak Nebiye, “Türkiye’de Gelir Dağılımı ve İç Göç”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, İzmir, 1999, s. 16-28*

Yıldırım, D. (2010). *Kırıkkale ve Göç, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.*

Yücesahin, Mustafa M. ve Özgür, E. Murat (2006). *Türkiye’nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü. Coğrafi Bilimler Dergisi, 4 (2), 15-35.*

(IOM, (2017). *World Migration Report2018. International Orgnization for Migration, e-ISBN 978-92-9068-763-4, (1-364).*

(www.unhrc.org.tr, 2015).